

EKONOMICKÝ ÚSTAV SLOVENSKEJ AKADEMIE VIED

***Hospodársky vývoj Slovenska
v roku 2012
a výhľad do roku 2014***

Karol Morvay a kolektív

Bratislava 2013

Autorský kolektív:

Ing. Karol Frank, PhD. (8. kapitola)
Ing. Herta Gabrielová, CSc. (2. kapitola)
Ing. Veronika Hvozdíková, PhD. (4. kapitola)
Ing. Tomáš Jeck, PhD. (3. a 9. kapitola)
Ing. Karol Morvay, PhD. (6. a 10. kapitola)
Ing. Ivan Okáli, DrSc. (1. kapitola)
Ing. Ivana Šikulová, PhD. (5. a 7. kapitola)

Oponenti:

host. doc. Ing. Štefan Zajac, CSc.
doc. Ing. Veronika Piovarčiová, CSc.

Práca je súčasťou riešenia projektu VEGA č. 2/0103/12.

Zodpovedná jazyková redaktorka: PhDr. Katarína Rybanská

Technické spracovanie: Iveta Balážová, Oľga Blechová

© Ekonomický ústav Slovenskej akadémie vied
Bratislava 2013

Tlač: REPRO-PRINT Bratislava

ISBN 978-80-7144-207-3 (printová verzia)

ISBN 978-80-7144-208-0 (online verzia)

OBSAH

ÚVOD	5
1. CELKOVÝ HOSPODÁRSKY VÝVOJ	6
2. HOSPODÁRSKY VÝVOJ PODĽA ODVETVÍ	26
3. VÝVOJ KVALITATÍVNYCH FAKTOROV EKONOMICKÉHO ROZVOJA	40
4. TRH PRÁCE	48
5. VONKAJŠIE EKONOMICKÉ VZŤAHY	65
6. CENOVÝ VÝVOJ	73
7. MENOVÁ POLITIKA ECB, FUNGOVANIE EÚ A EUROZÓNY Z POHLADU SLOVENSKA	79
8. VEREJNÉ FINANČIE	91
9. PREHĽAD VYBRANÝCH LEGISLATÍVNYCH A HOSPODÁRSKOPOLITICKÝCH OPATRENÍ	102
10. VÝHLAD NA ROKY 2013 A 2014	108
LITERATÚRA	121

ÚVOD

Od prekonania recesie z roku 2009 sa slovenské hospodárstvo ocitá v labilnej pozícii medzi oživením a hrozbou opätovnej recesie. Od polovice roka 2011 zosilneli očakávania druhej fázy recesie, slovenská ekonomika však možno až prekvapivo odolávala druhému prepadu. Na prelome rokov 2012 a 2013 sa však dostavil dlho očakávaný moment výrazného oslabenia hospodárskeho rastu v SR (pričom väčšina ekonomík eurozóny už prechádzala svojím druhým poklesom). Je veľmi pravdepodobné, že práve rok 2013 bude tým rokom, keď sa v slovenskej ekonomike naplno ukáže sila druhej vlny krízy, ktorá je v rôznych obmenách prítomná piaty rok.

Kolektív autorov EÚ SAV prináša svoj pravidelný analytický pohľad na to, čo sa v ekonomike v predchádzajúcom roku udialo a aký možno očakávať vývoj v najbližšom období. Predmetom hodnotenia sú oblasti, ako ekonomický rast a rovnováha ekonomiky, vývoj produkcie, vonkajších ekonomických vzťahov, parametrov trhu práce, cien a vybraných segmentov hospodárskej politiky.

1. CELKOVÝ HOSPODÁRSKY VÝVOJ

Politické zmeny

Neschopnosť politických strán vytvárajúcich koaličnú stredo-pravú vládu Ivety Radičovej dohodnúť sa na jednotnom stanovisku k účasti Slovenska na riešení dlhovej krízy v eurozóne viedla v marci 2012 k predčasným voľbám. V nich zvíťazila dovtedy opozičná ľavicová strana SMER-SD, keď získala väčšinu – 83 zo 150 poslaneckých mandátov. To umožnilo strane SMER-SD vytvoriť prvýkrát v histórii samostatnej SR jednostranovú vládu, ktorá mohla svoje úlohy vytýčiť v plnom súlade so svojimi programovými cieľmi, bez ohľadov na (nejestvujúcich) koaličných partnerov, a pristúpiť k ich realizácii pri dostačujúcej podpore ním ovládaného parlamentu.

Programy druhej vlády Roberta Fica a ňou nahradenej vlády Ivety Radičovej majú vo svojej sociálno-ekonomickej časti viacero rovnakých bodov a úloh. Značne sa však navzájom líšia v ich hierarchizácii a v chápaní súvislostí medzi programovanými úlohami a tým aj v celkovom strategickom prístupe k zabezpečeniu sociálno-ekonomického rozvoja. Podporu hospodárskeho rastu zmieňovaných v oboch programoch spájala vláda Ivety Radičovej so zlepšovaním podnikateľského prostredia, kým vláda Roberta Fica ju viaže na „posilnenie istôt ľudí“. Takto sa druhá vláda Roberta Fica vo svojom programe rozhodla pre iný postup než vláda vedená týmto politikom v rokoch 2006 – 2010, keď v podstate akceptovala a iba málo pozmenila reformy sociálno-ekonomického systému vykonané vládami M. Dzurindu v rokoch 1998 – 2006.

Programová a od nej sa odvíjajúca hospodárskopolitická diskontinuita aktivít ľavicovej vlády s dovtedajším inštitucionálnym rámcom fungovania ekonomiky sa v prvom roku jej pôsobenia uplatnila najmä dovnútra Slovenska v troch oblastiach. Prvou je daňový systém, z ktorého bol odstránený princíp rovnej dane pri súčasnom zavedení daňovej progresie. Druhou oblasťou bol dôchodkový systém a v ňom najmä oslabenie II. piliera spájajúceho tvorbu dôchodkov s úsporami obyvateľstva. A napokon tretia skupina hospodárskopolitických úprav smerovala do trhu práce

s cieľom podporiť postavenie zamestnancov aj na úkor obmedzenia pružnosti trhu práce. Dôsledky uvedených hospodárskopolitických opatrení, rovnako ako výsledky ďalších programových iniciatív terajšej vlády sa dosiaľ nedajú hodnotiť už preto, lebo jedna ich časť sa začína uplatňovať až od 1. januára 2013 a ďalšia bola v čase písania tejto štúdie len v štádiu parlamentného rokovania. Navyše, určujúcim faktorom výsledkov slovenskej ekonomiky je vonkajšie prostredie určované kolísaniami svetovej hospodárskej konjunktúry a napätou situáciou v eurozóne. V nad-väznosti na to treba uviesť, že súčasná vláda vo svojom programe spojila záväzok „presadzovať oprávnené záujmy SR v EÚ“ s deklarovaním „spoluzodpovednosti za plnenie strategických cieľov EÚ“. Tieto vyhlásenia sú však veľmi všeobecné. Ich skutočný obsah i dosah zistí a overí až realita budúceho vývoja.

Medzinárodné súvislosti

V súčasnej vysoko rozvinutej del'be práce vyúsťujúcej do globalizácie svetového hospodárstva môže malá slovenská ekonomika fungovať iba v hustej sieti vzťahov so zahraničím. O ich intenzite a vývoji v ostatných rokoch informujú údaje tabuľky 1.1.

Rast exportnej výkonnosti slovenského hospodárstva pokračoval aj v roku 2012 natoľko, že hodnota podielu exportu tovarov a služieb v SR bola stále viac než dvojnásobkom úrovne dosiahnutej v EÚ 27 (pomer exportu k HDP sa v EÚ 27 v roku 2007 rovnal 40,1 % a v roku 2012 to bolo 44,9 %). V 11 krajinách EÚ, najmä vo väčšine jej nových členských štátov a v Írsku, však bol rast pomeru exportu k HDP ešte rýchlejší než v SR. V dôsledku toho sa tu na pozíciu lídra v roku 2012 dostalo Írsko so 106,6 %.

Údaje o rastúcich podieloch zahraničím kontrolovaných podnikov (ZKP) na zamestnanosti a na produkcii priemyslu poukazujú na to, ako je silnejúce zapojenie slovenskej ekonomiky do medzinárodnej del'by práce (dokumentované rastúcim pomerom exportu k HDP) späté so zmenami jej vlastníckych pomerov. Z porovnania účasti ZKP na produkcii a zamestnanosti v priemysle a od týchto údajov odvodenej účasti domáceho podnikateľského sektora na produkcii a zamestnanosti vyplýva, že produktivita

práce (meraná produkciou na 1 pracovníka) bola v ZKP v roku 2011 dvaaplnásobne vyššia než v domácich podnikoch. Uvedený rozdiel v produktivite a s ním spojený rozdiel v konkurenčnej schopnosti naznačujú, že trend posilňovania sektora ZKP v slovenskom priemysle bude pokračovať aj v budúcnosti. Prinajmenej dovedy, kým hospodárska politika nezačne uplatňovať účinné opatrenia na podporu konkurenčnej schopnosti domácich podnikateľov.

T a b u l' k a 1.1

Vybrané charakteristiky vzťahov slovenského hospodárstva so zahraničím

			2007	2008	2009	2010	2011	2012
Pomer vývozu tovarov a služieb k HDP v b. c. v % ¹			86,9	83,5	70,9	81,2	89,1	95,6 ²
Podiel ZKP ² v % ¹	na zamestnanosti v priemysle		51,3	54,1	56,5	59,3	61,1	.
	na produkcii priemyslu		74,5	76,7	78,4	80,4	81,1	.
Pomer k HDP v %	repatriácia zisku ³	na Slovensko	1,0	1,6	1,8	2,1	1,5	1,5
		do zahraničia	5,9	5,8	4,8	7,0	5,8	5,7
	čisté priame investície ³	zo Slovenska	-0,4	-0,4	-0,7	-0,7	-0,4	0,1
		zo zahraničia na Slovensko	2,6	3,2	0,0	1,3	1,5	2,2

¹ Podľa databázy ŠÚ SR.

² ZKP – zahraničím kontrolované podniky bez podnikov medzinárodných – verejných.

³ Podľa databázy NBS.

Premena Slovenska na malú súčasť svetovej ekonomiky, ktorá je čoraz viac podriadená zámerom zahraničných podnikateľských subjektov, má svoj základ v priamych zahraničných investíciách (PZI). Ich tok na Slovensko sa síce v recesnom roku 2009 celkom prerušil, no v nasledujúcich rokoch sa v rastúcom trende obnovuje. Repatriácia ziskov ZKP ako súčasť toku reverzného k PZI počas recesie v roku 2009 neoslaba, zrejme ako príspevok slovenských dcérskych spoločností k fungovaniu materských podnikov.

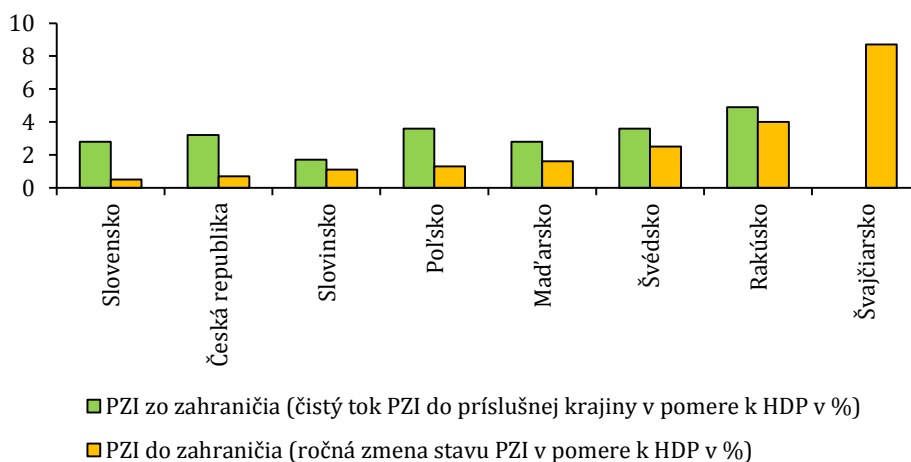
Rozčuľovať sa nad dôsledkami medzinárodných tokov kapitálu pre Slovensko by bolo neprofesionálne a zavádzajúce. Priame zahraničné investície a na ne nadväzujúca repatriácia ziskov je síce pre investorov

výhodná, veľa pozitív však prináša aj pre Slovensko. Za hendikep slovenskej ekonomiky možno považovať nie PZI smerujúce na Slovensko, ale nedostatočnosť PZI zo Slovenska do zahraničia, ktoré zisťujeme pri porovnaní údajov posledných dvoch riadkov tabuľky 1.1. Zaostávanie Slovenska vo vývoze kapitálu potvrdzujú aj údaje z medzinárodného porovnania PZI do zahraničia v grafe 1.1.

Graf 1.1

Porovnanie relatívneho rozsahu PZI (meraného ich pomerom k HDP v %) smerujúcich dovnútra i do zahraničia vo vybraných krajinách v priemere za roky 2007 – 2011

Prameň: Databáza Eurostatu.

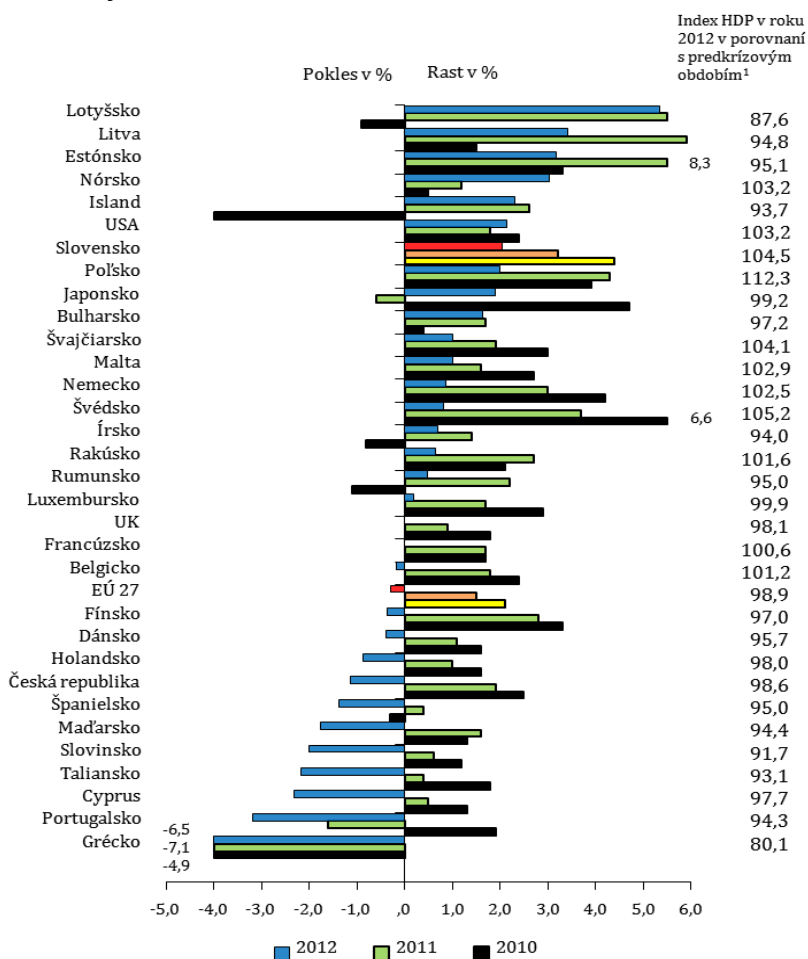
Relatívny (v pomere k HDP zisťovaný) päťročný priemer rozsahu PZI smerujúcich v rokoch 2007 – 2011 do slovenskej ekonomiky bol približne na úrovni hodnôt tohto ukazovateľa v iných v grafe 1.2 zobrazených nečlenských štátoch EÚ. Výrazne najnižšie hodnoty však v uvedenom období dosiahlo spomedzi porovnávaných krajín Slovensko v relatívnom rozsahu PZI vysielaných do zahraničia.

Všetky skutočnosti indikované v tabuľke 1.1 svedčia: (1) o tom, že pevné väzby slovenskej ekonomiky so zahraničím po ich prechodnom oslabení počas recesie v roku 2009 sa postupne regenerovali a ich posilňovanie pokračovalo aj v roku 2012. Okrem toho je však z údajov tabuľky 1.1, a to je (2) zjavné, že Slovensko sa zapája do svetovej ekonomiky aj

v roku 2012 ako prevažne pasívny prijímateľ zahraničných iniciatív. Postupné posilňovanie aktívnych väzieb slovenskej ekonomiky so svetom sa stáva čoraz náročnejšou výzvou pre našu hospodársku politiku ako podmienka prechodu Slovenska do vyššej fázy hospodárskeho rozvoja.

Významný trend hospodárskeho vývoja Slovenska predstavuje tempo hospodárskeho rastu. Výsledky, ktoré v ňom boli dosiahnuté v roku 2012, sa v kontexte predchádzajúceho vývoja uvádzajú v medzinárodnom porovnaní v grafe 1.2.

Graf 1.2
Ročné zmeny HDP v rokoch 2010, 2011 a 2012

¹ Rok 2012 v Dánsku, Estónsku, Írsku, Taliansku, Lotyšsku, Luxembursku, Švédsku, UK a Japonsku v porovnaní s rokom 2007, v ostatných krajinách s rokom 2008.

Prameň: Databáza Eurostatu.

Graf 1.2 názorne vypovedá o tom, že oživenie, ktoré v rokoch 2010 a 2011 prežívala európska ekonomika, bolo v roku 2012 prerušené novou vlnou recesie. Podľa štandardného určenia recesie ako stavu ekonomiky, v ktorom má zmena HDP v dvoch po sebe idúcich štvrtrokoch záporné hodnoty, sa v roku 2012 z 30 európskych krajín, uvedených v grafe 1.2, nachádzalo 20, teda rovné dve tretiny, v štádiu recesie. Recesná jama, do ktorej v roku 2012 spadla väčšina európskych ekonomík, bola však menej hlboká než jej predchodkyňa z rokov 2008 – 2009; keď pokles HDP v dovedna vzatej EÚ 27 sa v roku 2009 rovnal $-4,3\%$ a bol 14-násobkom poklesu HDP zaznamenaného v roku 2012 v rozsahu $-0,3\%$.

Z hľadiska výsledkov hospodárskeho rastu patrí Slovensko v roku 2012 medzi niekoľko relatívne úspešných európskych krajín. Rast HDP sa v ňom síce značne spomalil, no do mínusovej polohy neprešiel. V poradí európskych krajín, zostavenom podľa indexu HDP (2012/2009), po vedúcom Poľsku a druhom Švédsku sa Slovensko dostalo na tretiu priečku. Priaznivejšie výsledky hospodárskeho rastu posunuli Slovensko nahor aj v procese reálnej konvergenencie meranej HDP/obyv. (pozri tab. 1.2).

Tabuľka 1.2

Hrubý domáci produkt na obyvateľa v bežných cenách (PPS; EÚ 15 = 100)

Krajina	2000	2007	2012
Nemecko	101	104	112
Rakúsko	110	111	119
Portugalsko	70	71	69
Grécko	75	81	69
Maďarsko	51	55	60
Poľsko	41	49	61
Česká republika	64	74	73
Slovensko	46	61	69

Prameň: European Commission (2012), s. 47 – 48.

V rokoch 2008 – 2012 Slovensko zmenšilo svoju konvergenčnú medzeru voči vyspelým európskym ekonomikám (EÚ 15) o 8 bodov a voči českej ekonomike ju zmenšilo z 13 na 4 percentuálne body (p. b.). Dostalo sa dokonca na úroveň Grécka a Portugalska. Paradoxná povaha tohto priblíženia spočíva v tom, že obe uvedené krajiny (patriace do EÚ 15)

„zaspiatočkovali“ smerom k nižšej slovenskej úrovni HDP. To, ale aj výsledky hospodárskeho rastu v takých vyspelých krajinách, ako je napríklad Nemecko či Rakúsko, nútia nás nepreceňovať výsledky dosiahnuté v ostatných rokoch Slovenskom v reálnej konvergencii.

Porovnávanie recesií, ktoré zasiahli európsku ekonomiku v roku 2009 a v roku 2012, by nemalo vytvárať dojem, že každá z nich je zavŕšením samostatného konjunkturálneho cyklu. V skutočnosti prvá z nich – iniciovaná svetovou finančnou krízou – uvoľnila v podobe dlhovej krízy viacerých európskych krajín spúšťací mechanizmus nového vydania recesie. Dlhovú krízu možno označiť za bezprostrednú príčinu recesie z roku 2012. No patológia vládnych a bankových dlhov spolu s nemožnosťou financovať ich ďalším navyšovaním dlhového bremena sa v celej svojej hrozivosti odкрыla už počas recesie v roku 2009. To odôvodňuje názor, že približne od polovice roka 2008 až do (zatiaľ presne nepredvídateľnej časti) roka 2013 európska ekonomika prežíva, či ešte bude prežívať krízové obdobie s dvomi – jedným hlbším a druhým plytším – dnami recesie.

Napriek úzkej spojitosti s ekonomickým vývojom v predchádzajúcich 3 – 4 rokoch platí, že bezprostrednou príčinou recesie zaznamenatej v roku 2012 sa v Európe stala platobná kríza v časti krajín eurozóny spolu s neistotami, ktoré z nej vyplynuli pre veriteľov zadlžených krajín a tým aj pre budúcnosť celej európskej ekonomiky. Neistotu vyvolávali v roku 2012 aj pochybnosti o vhodnosti a účinnosti politík (mechanizmov) zameraných na prekonanie zadlženosti okrajových krajín eurozóny, sociálne výbuchy a politické turbulencie, ktoré v týchto krajinách prebiehali a viedli aj k odporúčaniam ich exitu z eurozóny. Neistota zostávala aj podoba a realizácia rozhodnutí o vytváraní bankovej a fiškálnej únie, ktoré mali zabezpečiť dlhodobé posilňovanie európskej integrácie. V dôsledku uvedených neistôt zostávala dôvera súkromného sektora v oživenie ekonomiky v eurozóne a celej EÚ veľmi nízka, takže „likvidita bánk jadrových ekonomík (EZ, resp. EÚ) zostávala deponovaná v ich centrálnych bankách, alebo v bezpečných vládnych dlhopisoch“ (IMF, 2012).

Neistota a znižovanie dôvery v priaznivý vývoj európskeho hospodárstva boli v roku 2012 posilňované poznaním, že rozsiahla finančná pomoc poskytovaná problémovým krajinám eurozóny je síce nevyhnutnou podmienkou zmiernenia ich zadlženosti na zvládnuteľnú úroveň,

no dostačujúcou podmienkou na odstránenie príčin dlhovej krízy je obnova ich konkurenčnej schopnosti, ktorá sa v krajinách s vlastnou menou dosahuje za pomoci jej tradičnej devalvácie, umožňujúcej návrat bežného účtu platobnej bilancie (BÚPB) do čiernych čísiel. Riešenie dlhovej krízy vedúce k vyrovnaní BÚPB bez tradičnej devalvácie sa v krízových krajinách zotrúvajúcich v eurozóne môže dosiahnuť prostredníctvom tzv. reálnej vnútornej devalvácie vychádzajúcej zo zníženia ceny práce a verejných výdavkov.¹

Informácie o bežnom účte platobnej bilancie ako charakteristike konkurenčnej schopnosti európskych (i vybraných mimoeurópskych) krajín znázorňuje graf 1.3.

Graf 1.3 presvedčivo vypovedá o tom, že práve krajiny zasiahnuté dlhovou krízou trpia aj na nízku vonkajšiu – výsledkovú konkurenčnú schopnosť. Výpovede grafu 3 dopĺňajú, konkretizujú, a sčasti aj vysvetľujú údaje tabuľky 1.4.

Údaje uvedené v časti A tabuľky 1.4 svedčia o tom, že BÚPB všetkých (s výnimkou Írska) krajín, v ktorých sa v roku 2008, resp. 2009 rozvinula dlhová kríza, bol ešte aj v roku 2012 v deficite. Takto vyjadrená nedostačivá vonkajšia konkurenčná schopnosť, ktorá sa prejavuje aj v záporných tempách rastu HDP, bola spôsobená pomalším poklesom miezd, resp. reálnych nákladov na zamestnanca, ale aj pomalším znižovaním záporného salda verejných financií, než bolo tempo vnútornej devalvácie, potrebné na nahradenie tradičnej vonkajšej – menovej devalvácie (pozri časť E a H tab. 1.4).

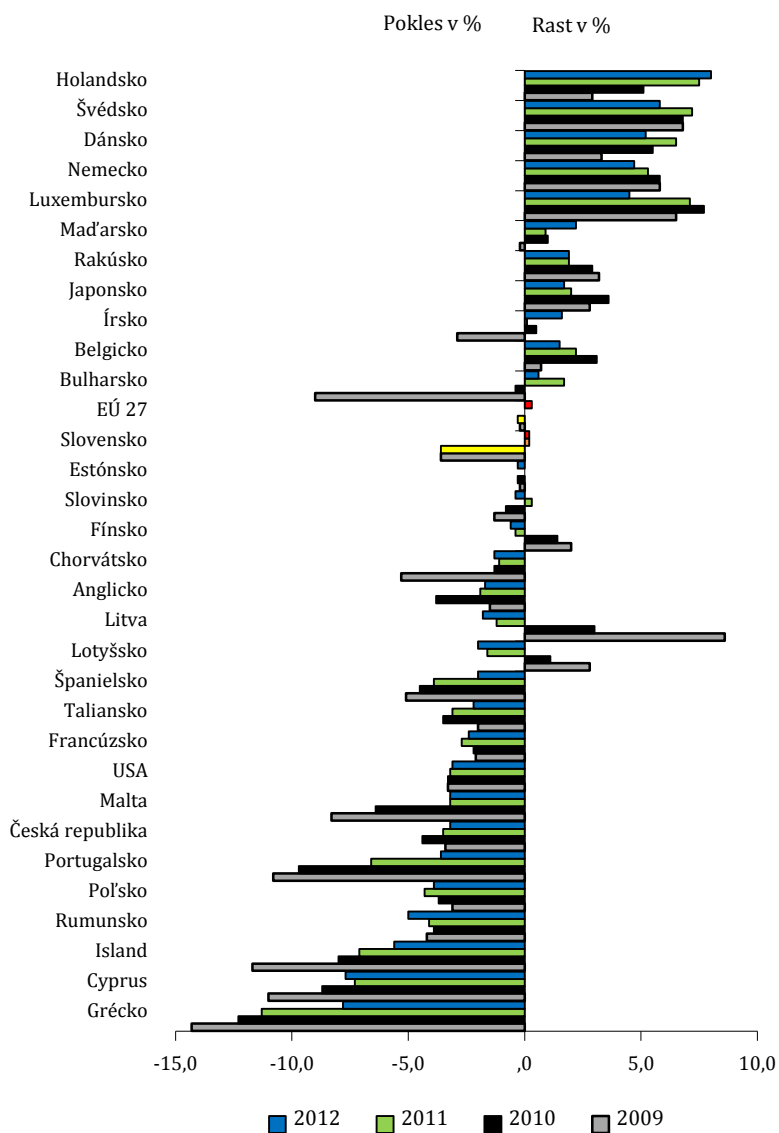
Obnova vonkajšej rovnováhy a hospodárskeho rastu bez ďalších krokov vnútornej devalvácie by bola teoreticky možná pri zrýchlení rastu produktivity práce na báze posilnenia investičnej činnosti. Vnútorne zdroje na financovanie investícií však ekonomiku v stave dlhovej krízy nemôžu rozšíriť preto, lebo úspory miezd, ktoré by sa mohli preliať do investícií, nedosiahli potrebný rozsah. Relatívne vysoká úroveň miezd prekáža aj potenciálnym

---

¹ „Redukcia jednotkových nákladov práce zlepšuje konkurenčnú schopnosť len ak, a v takom rozsahu, v akom redukuje ceny krajiny... nižšie relatívne ceny... môžu redukovať bežný účet štruktúrne, t. j. prostredníctvom zlepšenia konkurenčnej schopnosti... nevyhnutný proces rebilancovania Eurosystemu si vyžiada dekádu úspor, stagnácie a reálnej vnútornej devalvácie v deficitných krajinách spojený s rozsiahlym obdobím inflácie v prebytkových krajinách“ (Sinn, 2013, s. 11 – 12, 19).

zahraničným investorom očakávajúcim primeranú mieru zhodnotenia svojho kapitálu. V dôsledku uvedených okolností ročná zmena tvorby hrubého kapitálu v zisťovaných krajinách (pozri údaje v časti D tab. 1.4) v rokoch 2009 – 2012 mala záporné hodnoty.

Graf 1.3
Pomer bežného účtu platobnej bilancie k HDP v %

Rok 2012 prognóza.

Prameň: European Economy (2012), s. 116 – 117.

Tabuľka 1.4¹

A. Pomer bežného účtu plat. bilancie k HDP v %					B. Ročná zmena HDP v %			
Krajina	2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012
Grécko	-14,4	-12,8	-11,7	-8,3	-3,1	-4,9	-7,1	-6,4
Cyprus	-10,7	-9,2	-4,2	-6,3	-1,9	1,3	0,5	-2,3
Portugalsko	-10,8	-9,7	-6,6	-3,0	-2,9	1,4	-1,7	-3,2
Španielsko	-4,8	-4,4	-3,7	-2,4	-3,7	-0,3	0,4	-1,4
Taliansko	-2,0	-3,5	-3,3	-1,2	-5,5	1,8	0,4	-2,2
Írsko	-2,3	1,1	1,1	2,3	-5,5	-0,8	1,4	0,7
<i>Slovensko</i>	<i>-2,6²</i>	<i>-3,7²</i>	<i>-2,1²</i>	<i>2,3²</i>	<i>-4,9</i>	<i>4,4</i>	<i>3,2</i>	<i>2,2</i>

C. Ročná zmena HDP/zamestnanca v %					D. Ročná zmena tvorby hrubého kapitálu v %			
Krajina	2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012
Grécko	-2,5	-2,4	-1,6	2,0	-13,7	-15,0	-19,6	-14,4
Cyprus	-1,3	1,3	0,0	1,7	-9,7	-4,9	-13,1	-22,0
Portugalsko	-0,3	3,0	-0,1	1,1	-8,6	-4,1	-12,1	-14,1
Španielsko	2,9	2,0	2,2	3,2	-18,0	-6,2	-5,3	-9,0
Taliansko	-2,7	2,7	0,3	-1,0	-11,7	2,1	-1,8	-8,1
Írsko	2,9	3,6	3,6	1,7	-27,7	-22,7	-12,2	-4,0
<i>Slovensko</i>	<i>-3,0</i>	<i>6,0</i>	<i>1,4</i>	<i>2,4</i>	<i>-19,7</i>	<i>6,5</i>	<i>14,2</i>	<i>-6,2</i>

E. Pomer salda verejných financií k HDP v %					F. Vládny dlh v pomere k HDP v %			
Krajina	2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012
Grécko	-15,6	-10,7	-9,5	-10,0	130	148	171	177
Cyprus	-6,1	-5,3	-6,3	-6,3	59	61	71	90
Portugalsko	-10,2	-9,8	-4,4	-6,4	83	94	108	119
Španielsko	-11,2	-9,7	-9,4	-10,6	54	62	69	86
Taliansko	-5,5	-4,5	-3,8	-3,0	116	119	121	127
Írsko	-13,9	-30,8	-13,4	-7,6	65	92	106	118
<i>Slovensko</i>	<i>-8,0</i>	<i>-7,7</i>	<i>-5,1</i>	<i>-4,3</i>	<i>36</i>	<i>41</i>	<i>43</i>	<i>52</i>

G. Úroková miera dlhodobých vládnych dlhopisov v %					H. Reálne náklady na zamestnanca; ročná zmena v %			
Krajina	2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012
Grécko	5,2	9,1	15,8	.	1,2	-3,7	-4,4	-6,4
Cyprus	4,6	4,6	5,8	.	2,4	0,7	0,5	-2,5
Portugalsko	4,2	5,4	10,2	.	1,9	0,3	-1,4	-3,2
Španielsko	4,0	4,3	5,4	.	4,3	-0,4	-0,3	0,2
Taliansko	4,3	4,0	5,4	.	-0,4	1,9	0,0	-0,3
Írsko	5,2	5,7	9,6	.	3,9	-0,9	0,0	-0,9
<i>Slovensko</i>	<i>4,7</i>	<i>3,9</i>	<i>4,5</i>	<i>.</i>	<i>3,7</i>	<i>4,5</i>	<i>-0,6</i>	<i>-1,6</i>

¹ Podľa European Economy (2012).² Podľa NBS (2013); ŠÚ SR.

Aj pri nedostačujúcom tempe vnútornej devalvácie a klesajúcom objeme investícií rástla produktivita práce (pozri časť C tab. 1.4) tempom, ktoré podporovalo rast nezamestnanosti. Práve vplyvy nezamestnanosti na ďalší pokles miezd, spolu so strmým rastom úrokových mier z vládnych úverov (pozri časť G tab. 1.4), vytvárajúcim tlak na konsolidáciu vládnych financií, však vplývajú na pokračovanie procesu reálnej vnútornej devalvácie.

Súhrn predchádzajúcich zistení vychádza z pripomenutia poznatku, že primárny faktor obnovenia stability je v krajinách s vlastnou menou jej devalvácia. Rýchly priebeh tradičnej devalvácie vyplývajúci z povahy jej mechanizmu obnoví v krátkom čase konkurenčnú schopnosť a rovnako rýchlo posunie sekundárne parametre stability (úroveň miezd, parametre verejných financií) do stavu umožňujúceho reštart hospodárskeho rastu (vrátane obnovy jeho predpokladov v raste investícií a zamestnanosti).

Pri zachraňovaní spoločnej meny vylučujúcom jej devalváciu preberá rolu primárnych faktorov stability znižovanie miezd a konsolidácia verejných financií. Výsledky PBBÚ a tým aj výsledná konkurenčná schopnosť krízových krajín sa stávajú sekundárnym faktorom stability závislým od vývoja vnútornej devalvácie. Tá však je, ako na to poukazujú informácie v tabuľke 1.4, po prvé, aj pri výdatnej finančnej podpore z tzv. dočasného a trvalého eurovalu zdĺhavý – už vyše trojročný proces, a, po druhé, jej postupné kroky nie sú schopné zabrániť zhoršovaniu predpokladov hospodárskeho rastu v investíciách i zamestnanosti a jeho negatívnym výsledkom. V dôsledku uvedených trendov sa oddiaľuje prekonanie recesie v krajinách postihnutých platobnou krízou a spolu s tým sa predlžuje aj stav neistoty a negatívnych očakávaní v celej EÚ.

S hodnotami ukazovateľov charakterizujúcich súvislosti medzi niekoľkými stránkami dlhovej krízy a recesie v rizikových krajinách eurozóny porovnávame priebeh zisťovaných procesov na Slovensku a v EÚ 27. Vývinové trendy slovenskej ekonomiky sú, najmä pokiaľ ide o reláciu medzi výkonnosťou a konkurenčnou schopnosťou ekonomiky, priaznivejšie než v rizikových krajinách eurozóny. K horším výsledkom inklinuje slovenská ekonomika vo vývoji parametrov verejných financií. Zlepšovanie výsledkov verejných financií sa nebude dať oddeliť od zlepšovania štruktúry ich výdavkov, resp. od ich výraznejšieho zamerania na podporu faktorov trvalého rastu (vzdelanie a inovácie). Len na tomto základe sa pri očakávanom vyrovnávaní konkurenčnej schopnosti jednotlivých

krajín eurozóny bude môcť na Slovensku rozširovať investičná aktivita (prekonávať pokles tvorby fixného kapitálu) pri súčasnom raste miezd a zamestnanosti ako hlavných smeroch sociálnej konvergencie.

Hlavné trendy v slovenskom hospodárstve

Ani po zameraní pozornosti na procesy prebiehajúce v slovenskom hospodárstve a na vnútorné faktory jeho pohybu sa nemožno celkom vyhnúť výhľadom poza hranice Slovenska. Na rozdiel od predchádzajúcej analýzy, ktorá sa primárne zamerala na trendy v európskej ekonomike ako na porovnávací základ hospodárskeho vývoja v SR, si však teraz všimneme prvky zahraničného vývoja len sporadicky a sekundárne, ako premenné pomáhajúce vysvetliť trendy prebiehajúce v slovenskej ekonomike.²

Údaje tabuľky 1.5 potvrdzujú, že druhé recesné dno vlečúcej sa hospodárskej krízy, do ktorého v roku 2012 spadla väčšina európskych ekonomík, v slovenskom hospodárstve sa prejavilo len vo výraznom spomalení hospodárskeho rastu. Táto asynchrónnosť trendov hospodárskej výkonnosti v SR a v Európe nie je v rozpore s hlbokou začlenenosťou a závislosťou od (najmä európskeho) zahraničia. Práve naopak. Jej vysvetlenie sa odvíja od silného prieniku ZKP do slovenskej ekonomiky, a najmä do jej priemyselného sektora. Veď v roku 2011 vyše 80 % jeho produkcie vytvárali podniky zahraničných investorov fungujúce v kombinácii ich vysokej technickej úrovne (a na nej založenej vysokej produktivity práce) a nízkej ceny práce.³ Vďaka tomu „zahraničím kontrolované podniky automobilového priemyslu (aj niektorých ďalších segmentov ekonomiky) na Slovensku vytvárajú zdroje na výskum, vývoj a modernizáciu v materských a iných potrebných podnikoch nadnárodných spoločností“ (Morvay a kol., 2012).

² Už viackrát sa konštatovalo, že z hľadiska delby práce a kooperačných vzťahov, vlastníckych (kapitálových) fundamentov i dôležitých súčastí inštitucionálneho a s ním spojeného hospodárskopolitického rámca je slovenská ekonomika de facto na území Slovenska fungujúca integrálna súčasť európskej ekonomiky. Poeurópštvovanie slovenského hospodárskeho priestoru (v rámci vytvárania európskej optimálnej menovej oblasti) má síce ďaleko do zakončenia, no práve v súčasných rozhodnutiach v prospech zachovania eurozóny sa prekračuje bod možného návratu do začiatočného štádia európskej ekonomickej integrácie.

³ V roku 2008 (v poslednom období s disponibilnými údajmi) sa produkcia/pracovníka vo výrobe motorových vozidiel rovnala v SR 126 % úrovne dosiahnutej v Nemecku (Eurostat – Data Explorer, 2013a). Pritom v celom podnikateľskom sektore (*business economy*) dosahovalo Slovensko v roku 2011 v hrubých mzdách 22 % a v čistých mzdách 27 % nemeckej úrovne (Eurostat – Data Explorer, 2013b).

Tabuľka 1.5
Sociálno-ekonomický vývoj Slovenskej republiky v rokoch 1998 – 2012

	1998	2000	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
A. Výsledky a faktory výkonnosti hospodárstva											
Index HDP; romr = 100 ¹	104,4	101,4	104,6	105,1	108,3	110,5	105,8	95,1	104,2	103,3	102,0
Index produktivity práce; romr = 100 ^{2,5}	104,9	103,4	104,4	104,8	104,3	107,9	107,5	97,8	106,3	101,4	101,4
Jednotkové náklady práce, PPP, Rakúsko = 100 ⁷	.	34,8	33,4	31,3	31,0 ⁸	37,3	38,6	39,8	38,7	38,6	37,7 ^p
PZI v mld. eur	0,5	2,1	4,2	2,4	3,7	2,6	3,1	0,0	2,0	2,2	3,5
Rentabilita nákladov v nef. org. v %	0,4	2,7	4,5	7,0	7,7	7,6	6,2	5,1	6,2	6,3	5,5
B. Indikátory stability											
Miera inflácie v % ³	6,7	12,2	3,5	7,5	4,3	1,9	3,9	0,9	0,7	4,1	3,6
φ úroková miera z úverov domácností v % ⁴	10,35	8,53	10,20	10,98	11,72	11,82	10,60	7,69	7,05	6,82	6,63
Saldo verejných financií/HDP v %	-3,7	-12,3	-5,7	-3,3	-3,4	-1,9	-2,2	-6,8	-7,9	-4,6	-4,35
Podiel spotreby verejnej správy z HDP v % (b. c.)	22,2	20,1	20,3	19,0	18,8	17,1	17,5	19,8	19,3	18,0	17,6
Ročný Δ produktivity ² – ročný Δ reálnych miezd v NH, v percentuálnych bodoch	2,2	8,3	-1,1	2,9	2,8	3,8	0,2	-3,3	5,8	2,4	2,6
Čistý vývoz tovarov a služieb/HDP v % ¹	-9,7	-2,5	-6,5	-1,5	-1,3	3,1	3,1	3,8	-1,0	8,0	11,2
C. Sociálny vývoj											
Medziročný index zamestnanosti, VZPS ⁵	99,7	98,6	100,2	100,3	103,8	102,4	103,2	97,2	98,0	101,9	100,6
φ miera nezamestnanosti v % ⁵	12,5	18,6	18,5	18,1	13,3	11,0	9,6	12,1	14,4	13,5	14,4
Ročná zmena reálnych miezd v %	2,7	-4,9	5,8	2,5	3,3	4,3	3,3	1,4	2,2	-1,6	-1,2
Index reálnych miezd v NH 1989 = 100	93,6	86,9	92,8	93,6	102,8	107,2	110,7	112,2	114,7	112,9	111,5
Index reálnej spotreby domácností/obyv. 1989 = 100	99,5	101,1	112,3	115,4	129,8	138,8	147,3	146,0	145,6	144,7	143,8
Podiel sociálnych dávok z disponibilných dôchodkov domácností v %	22,2	21,9	22,4	21,3	21,3	20,7	20,1	22,3	20,4	22,3	23,3
Podiel výdavkov na sociálnu ochranu z HDP v % ⁶	14,5	14,5	14,9	12,1	12,3	10,6	10,2	12,3	12,2	11,9	.

¹ V stálych cenách r. 2000; romr – rovnaké obdobie minulého roka. ² HDP v s. c. na 1 pracovníka. ³ Podľa harmonizovaného indexu spotrebiteľských cien (HICP); romr = 100. ⁴ Z úverov čerpaných z obchodných bánk v priemere za rok. ⁵ Podľa Výberového zisťovania pracovných síl (VZPS).

⁶ Výdavky z verejných financií, podľa Eurostatu. ⁷ WIIW(2011). ⁸ 2005.

Prameň: ŠÚ SR; NBS; MF SR.

Aktivity ZKP v slovenskej ekonomike mali síce leví podiel na udržaní jej hospodárskeho rastu v kladných číslach, nezabránili však jeho značnému spomaleniu. Predovšetkým preto, lebo väčšinová časť ekonomiky vyhradená pôsobeniu domáceho podnikateľského sektora podľahla v roku 2012 tlakom recesie. V istej miere však k tomu prispel aj spôsob, akým priemyselné ZKP uskutočňovali svoju expanziu. Mechanizmus vzniku a pôsobenia tohto brzdného vplyvu ZKP na hospodársky rast je znázornený v grafe 1.4 ako ich vplyv na vývoj spotreby.

Vzhľadom na určujúce postavenie ZKP v slovenskom priemysle možno interpretovať priemyselné trendy (porovnávané v grafe 1.4 s trendmi v celej ekonomike) ako trendy spôsobené fungovaním priemyselných ZKP.

Záujem medzinárodných korporácií na čo najlepšom využití výhodnej kombinácie výrobných faktorov, ktorými disponujú ich dcérske podniky v SR (spojenie moderných technológií s nízkou cenou pomerne kvalifikovanej práce), viedol na jednej strane k rýchlejšiemu rastu produkcie (parameter A grafu 1.4), a na druhej strane k rýchlejšiemu poklesu zamestnanosti (parameter B grafu 1.4) v priemysle než v celej ekonomike. Spojenie dvoch uvedených procesov vyústilo do spoločného výsledku – do päťnásobne vyššieho tempa rastu produktivity v priemysle než v národnom hospodárstve (parameter C v grafe 1.4). Súbežne s uvedenými trendmi sa priemyselné ZKP počas rokov 2009 – 2012 usilovali udržať kvalifikovaných pracovníkov miernym rastom ich reálnych miezd. To kontrastuje s faktickou stagnáciou reálnych miezd v nepriemyselnej ekonomike⁴ (parameter D grafu 1.4). Napriek tomu graf 1.4 (v parametri E) znázorňuje značne – takmer päťnásobne vyšší predstih rastu produktivity práce pred rastom reálnych miezd v priemysle než ten, ktorý sa dosiahol v celej ekonomike.

Uvedené smery a dôsledky expanzie priemyselných ZKP, ktoré sa presadzovali do vývojových trendov celého priemyslu, obmedzovali možnosti rastu spotreby domácností (súkromnej spotreby). Verejnú spotrebu zase znižoval záujem ZKP na znížení ich ziskov (výnosov podliehajúcich zdaneniu), ktorý sa realizoval napríklad na báze uplatňovania

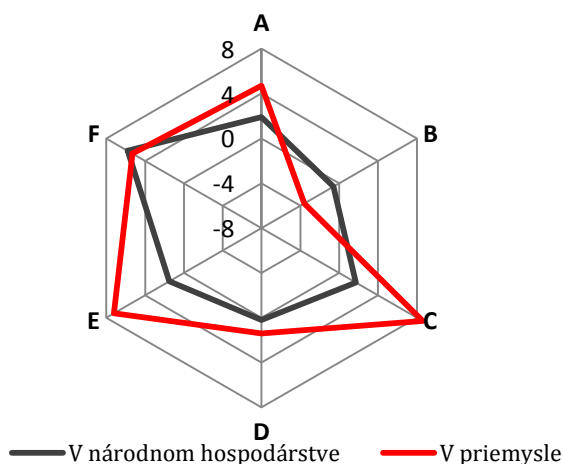
---

⁴ Ak by sme z nepriemyselnej ekonomiky vyčlenili jej informačný segment, tak by priemer nepriemyselných odvetví v rokoch 2009 – 2012 vykázal pokles reálnych miezd.

vnútropodnikových cien pri predaji výrobkov a služieb medzi materskými podnikmi a ich dcérskymi spoločnosťami v SR. Výsledkom je zníženie rentability nákladov v priemysle pod úroveň dosiahnutú v celej ekonomike (parameter F grafu 1.4).⁵

Graf 1.4

Parametre vývoja národného hospodárstva a priemyslu vplyvajúce na rozsah spotreby (Ø hodnoty za roky 2009 – 2012)

	Hodnoty parametrov	
	nár. hospodárstvo	priemysel
A – medziročná zmena produkcie v %	1,9	4,7
B – medziročná zmena zamestnanosti v %	-0,6	-3,6
C – medziročná zmena produktivity práce (produkcia na zamestnanca)	1,7	8,6
D – medziročná zmena reálnej mzdy v %	0,2	1,4
E – primeranosť vývoja reálnych miezd k vývoju produktivity (E = C – D)	1,5	7,2
F – rentabilita nákladov nefinančných organizácií v %	5,8	5,3

Prameň: Databáza ŠÚ SR.

V sumarizácii uvedených trendov možno na národohospodárskej úrovni rozlíšiť priame a nepriame efekty aktivít ZKP. Priame efekty vyúsťili do rastu ich produkcie smerujúceho prevažne do rastu vývozu a prostredníctvom jeho výsledkov v raste hodnoty čistého vývozu aj do

⁵ Rentabilita nákladov bola v priemere rokov 2009 – 2011 v priemyselných ZKP asi o tretinu nižšia než v celom priemysle (ŠÚ SR, 2012, s. 35 a 44).

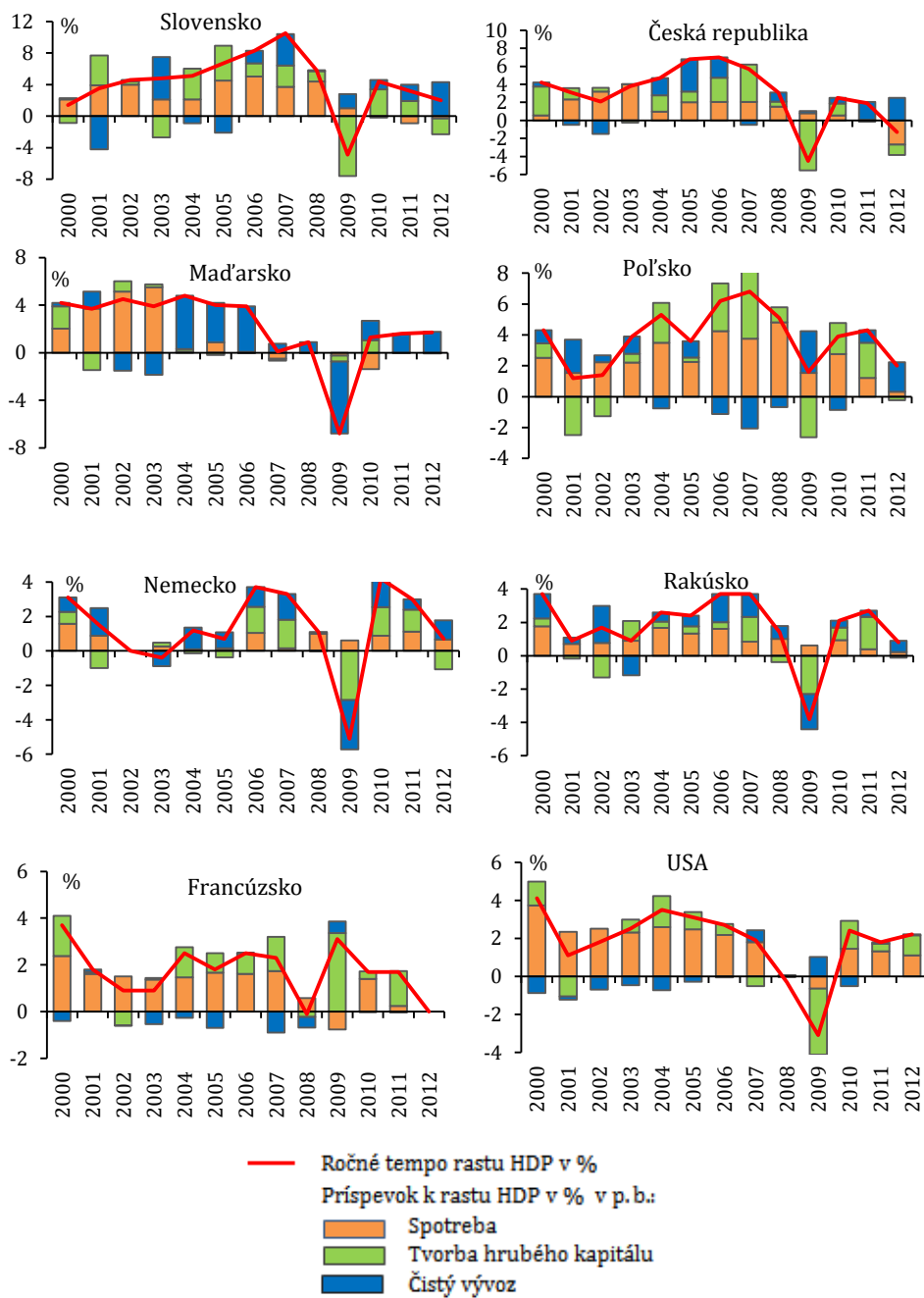
rastu HDP. Nepriame efekty aktivít ZKP zameraných na lepšie zhodnotenie jeho kapitálu (výrobných faktorov) boli dôsledkom takého spôsobu zhodnocovania kapitálových faktorov ZKP, ktorý viedol k obmedzovaniu spotreby ako súčasti agregátneho dopytu a tým aj k znižovaniu HDP. Dichotómia priamych a nepriamych efektov fungovania ZKP v slovenskej ekonomike predpokladá existenciu trhu práce, na ktorom prevláda dopyt nad ponukou pracovných príležitostí. Zahraničím kontrolované podniky pôsobiace v slovenskom priemysle takýto trh v rokoch 2009 – 2012 nielen využívali, ale aj podporovali. Pri konečnom hodnotení aktivít ZKP v slovenskej ekonomike však už s ohľadom na udržanie kladných hodnôt hospodárskeho rastu treba konštatovať, že priame – pozitívne efekty ich činnosti v rokoch 2009 – 2012 prevládali nad nepriaznivými dôsledkami nepriamych efektov.

Základné údaje o vývoji výkonnosti slovenskej ekonomiky (ročné indexy vývoja jej HDP) uvedené v tabuľke 1.5 dopĺňa graf 1.5 pohľadom na zmeny jej dopytovej štruktúry, resp. na vplyv jednotlivých súčastí dopytu na vývoj HDP. Z hľadiska uvedených trendov sa v grafe 1.5 porovnáva Slovensko s inými krajinami.

Dopytová štruktúra slovenského hospodárstva sa po roku 2008 výrazne zmenila. Pred rokom 2009 (za roky 2000 – 2008) prispievali k rastu výkonnosti všetky v grafe 1.5 uvedené skupiny dopytu. Najvyšší, 62 % tu bol príspevok spotreby (úhrnu spotreby domácností a verejnej správy). Rast tvorby hrubého kapitálu prispel 30 % a zväčšenie čistého vývozu 8 %. V rokoch 2009 – 2012 mala zmena spotreby i zmena tvorby hrubého kapitálu zápornú hodnotu. Rástol len čistý vývoz tak (za uvedené obdobie z 0,5 mld. eur na 6,1 mld. eur, teda 12-násobne), že jeho zmena po kompenzácii poklesu spotreby i tvorby hrubého kapitálu zabezpečila celkové 4,5 % zvýšenie HDP.

Vo viacerých v grafe 1.5 porovnávaných ekonomikách majú trendy vo vývoji dopytovej štruktúry podobné črty ako na Slovensku. V dnách recesie (v rokoch 2009 i 2012) bol pokles tvorby HDP obvykle spojený so značným ochabnutím investičnej aktivity (s poklesom tvorby hrubého kapitálu). Tak ako na Slovensku aj v ďalších krajinách narastá po roku 2008 príspevok čistého vývozu a klesá príspevok spotreby k tvorbe HDP.

Graf 1.5
Medzinárodné porovnanie vývoja dopytovej štruktúry HDP

Prameň: Databáza Eurostatu.

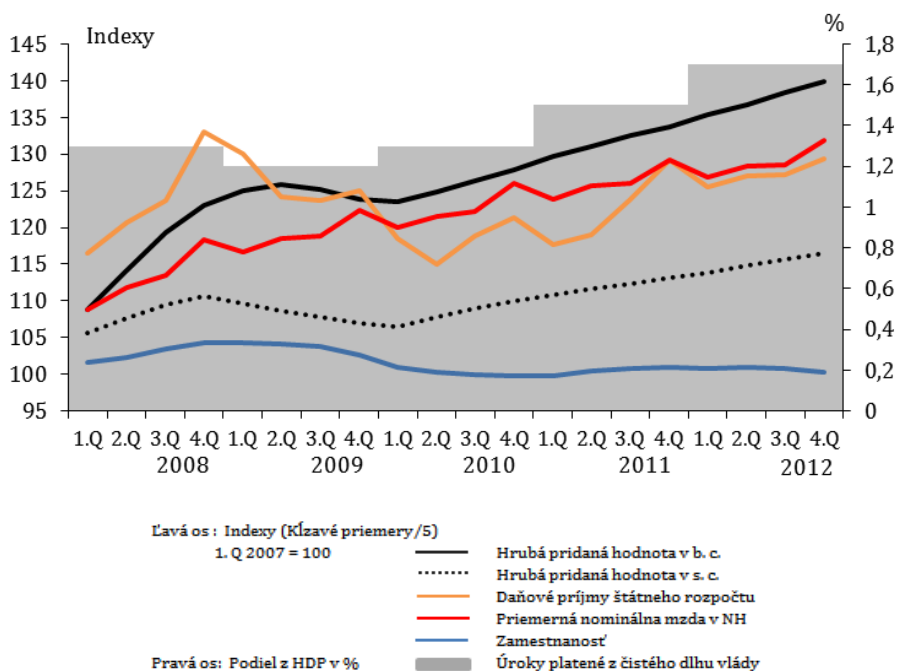
Podrobnejšie komentovanie trendov znázornených v grafe 1.5 je zbytočné – postará sa oň sám vnímavý čitateľ. Predsa len možno upozorniť na extrémny. Od roku 2004 bol len na zväčšovaní čistého vývozu založený rast v Maďarsku. Značný a sústavný bol príspevok rozširovania spotreby k nepretržitému rastu HDP v Poľsku. Zvyšovanie príspevku čistého vývozu k hospodárskemu rastu väčšiny porovnávaných európskych krajín v rokoch 2010 – 2012 upozorňuje na priaznivý stav konjunktúry vo väčšine s Európou obchodujúcich svetových makroregiónov.

Porovnanie výsledkov vývoja slovenského hospodárstva v roku 2012 s výsledkami predchádzajúceho obdobia sa žiada zakončiť komparáciou súhrnných trendov jeho výkonnosti, makroekonomickej stability a sociálneho vývoja. Niektoré ukazovatele potrebné na komplexnejšie zistenie uvedených trendov (najmä na výpočet kompozitného ukazovateľa makrostability) v roku 2012 však v čase písania tejto štúdie neboli publikované. V grafe 1.6 sa preto znázorňuje priebeh jednotlivých stránok spoločensko-ekonomického rozvoja prostredníctvom vybraných čiastkových, no reprezentatívnych ukazovateľov.

Zmeny v základe sociálno-ekonomického rozvoja – v pohybe výkonnosti hospodárstva sú v grafe 1.6 znázornené trendom hrubej pridanej hodnoty (HPH) vo dvoch cenových mierkach. Vyjadrenie HPH v stálych cenách (s. c.) umožňuje jej konfrontáciu s vývojom zamestnanosti a produktivity práce. Vyjadrenie HPH v bežných cenách (b. c.) zase v kombinácii s trendmi vo vývoji dôchodkov dáva možnosť zisťovať vývoj procesu rozdeľovania a súvislostí medzi vývojom výkonnosti a zmenami makroekonomickej stability.

Rozširujúca sa medzera medzi líniou znázorňujúcou vývoj HPH v stálych cenách a líniou vývoja zamestnanosti vyjadruje na jednej strane posilňujúci vplyv produktivity práce (a za ním stojaci rastúci vplyv technologických a organizačných zmien) na vzostup výkonnosti slovenského hospodárstva. No na druhej strane, tak ako sme zistili v analýze súvislostí znázornených v grafe 1.4, prejavuje sa v nej neprepojenosť rastu produktivity s vývojom reálnych miezd, ktoré by mohli (na rozdiel od reality, v ktorej nemôžu) generovať dodatočný spotrebný dopyt a tým aj dodatočnú zamestnanosť.

Graf 1.6
Vybrané trendy sociálno-ekonomického rozvoja SR po roku 2007

Prameň: Databáza Eurostatu; ŠÚ SR a MF SR.

Zdroje pre faktory rastu produktivity práce i výkonnosti vznikajú však z hospodárskych výsledkov zaznamenaných v bežných, teda nie v stálych cenách. Záznam skúmaných súvislostí v grafe 1.6 nepripúšťa pochybnosť o tom, že po roku 2009 (vrátane roka 2012) v HPH meranej bežnými cenami sa tento zdroj vytváral. Zaostávanie rastu nominálnych miezd za rastom HPH v bežných cenách je v grafe 1.6 preukázané počas celého zisťovaného obdobia. Výrazné zaostávanie príjmov štátneho rozpočtu za HPH v bežných cenách sa v grafe 1.6 eviduje po roku 2009. Naznačené zmeny v rozdeľovaní HPH v bežných cenách sa (pravdepodobne) z menšej časti prejavujú v zlepšovaní výsledkov hospodárenia finančných korporácií ⁶ a z väčšej časti inklinujú k hypotéze o presúvaní časti výnosov ZKP zo Slovenska do materských podnikov prostredníctvom vnútropodnikových transakcií.

⁶ Finančné korporácie v SR hospodárili v roku 2008 so stratou 17 mil. eur; neskôr už vykázali zisk: 767 mil. eur v roku 2009; 554 mil. eur v roku 2010; 1 125 mil. eur v roku 2011 a 1 614 mil. eur v roku 2012, t. j. 2,3 % HDP v b. c. (Štatistické správy, 2009 – 2012).

Vývoj makroekonomickej stability je v grafe 1.6 prezentovaný zmenami úrokov platených z čistého dlhu vlády. V roku 2012 presiahli úroveň roka 2009 o 42 %. Už pri ich terajšom rozmere (1,7 %), a najmä pri očakávaných nižších tempách hospodárskeho rastu sa stávajú vážnou prekážkou konsolidácie verejných financií.

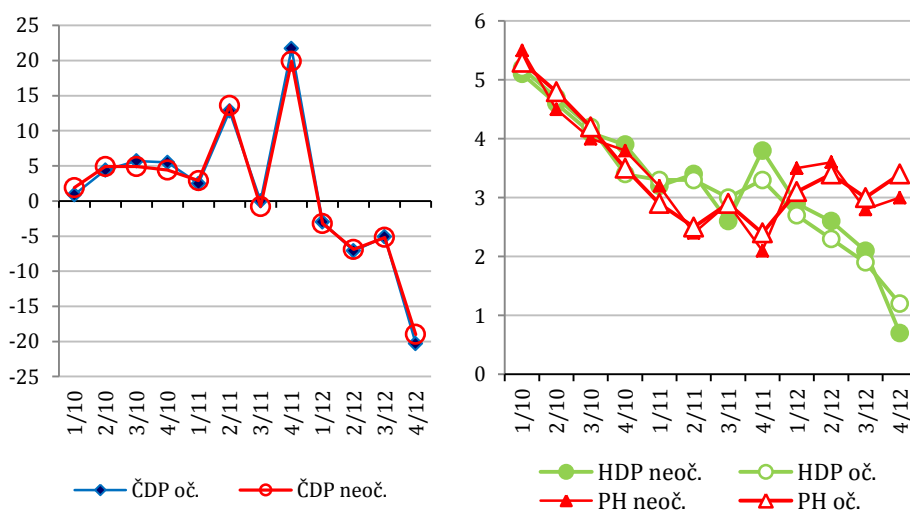
2. HOSPODÁRSKY VÝVOJ PODĽA ODVETVÍ

Napriek prevažujúcemu spomaleniu výkonnosti ekonomiky, reálny rast pridanej hodnoty, ktorý celkove charakterizuje výkonnosť odvetví, sa v roku 2012, na rozdiel od HDP nespomalil, ale naopak, oproti roku 2011 (2,7 % rast) sa zrýchlil na 3,2 %.

Rozdiely medzi rastom HDP a pridanou hodnotou spôsobil vývoj čistých daní z produkcie – ich pokles o 9,2 % znížil rast HDP oproti pridanej hodnote o 1,2 p. b. Ako vidieť v grafe 2.1, vývoj čistých daní bol neobvyklý už v roku 2011, ich pokles v roku 2012 je do istej miery aj dôsledkom vývoja v predchádzajúcom roku.

Graf 2.1

Medziročné zmeny čistých daní z produkcie (ČDP), HDP a pridanej hodnoty v stálych cenách (štvrtroky 2010 – 2012) v %¹

¹Indikátory uvádzame v obvyklej forme, neočistené a aj ako očistené (sezónne upravené a očistené o vplyv počtu pracovných dní).

Prameň: Databáza Eurostatu.

Rozdiely medzi vývojom HDP a pridanej hodnoty sa zreteľne prejavujú podľa jednotlivých štvrtrokov, a najmä vo 4. štvrtroku 2012, keď vývoj čistých daní z produkcie znížil rast HDP oproti pridanej hodnote až o 2,3 p. b. Ako vidieť v grafe 2.1, indikátory sezónne upravené a očistené o vplyv počtu

pracovných dní o niečo zmierňujú nepriaznivé výsledky vývoja HDP vo 4. štvrtroku 2012 – z 0,7 % rastu na 1,2 %.

Podľa štvrtročných odhadov ŠÚ SR sa pridaná hodnota v jednotlivých odvetviach ekonomiky vyvíjala značne diferencovane. V priemysle (aj v spracovateľskom priemysle), v informáciách a v komunikácii a v odborných službách sa napríklad rast pridanej hodnoty zrýchlil a nespomalil sa dokonca ani vo 4. štvrtroku. Celkový prehľad pozri v tabuľke 2.1.

T a b u ľ k a 2.1

Vývoj tvorby pridanej hodnoty podľa odvetví, 2008 – 2012

	2008	2009	2010	2011	2012	2012			
						1. Q	2. Q	3. Q	4. Q
						Medziročné zmeny v % (na báze cien 2005)			
Pridaná hodnota spolu	6,4	-4,7	4,4	2,7	3,2	3,5	3,6	2,8	3,0
Poľnohospodárstvo ¹	11,6	-2,0	-13,6	20,5	-5,4	-11,9	-3,6	-0,1	-9,2
Priemysel spolu	4,4	-16,1	15,1	5,2	10,6	9,8	11,5	10,4	10,6
spracovateľský priemysel	7,7	-14,9	20,9	6,1	13,4	12,5	14,4	13,3	13,3
Stavebníctvo	20,3	-7,6	-1,0	4,8	-6,2	-22,9	5,2	-0,6	-9,2
Obchod, doprava, ubytovanie ²	11,5	-7,4	0,2	-2,5	-0,7	-5,8	5,2	-4,6	2,4
Informácie a komunikácia	-0,9	9,7	-0,2	6,1	9,4	15,0	8,1	4,2	11,2
Finančné a poisťovacie činnosti	-4,2	5,1	-2,5	5,3	-2,6	-2,4	-5,9	-3,0	1,1
Činnosti v oblasti nehnuteľností	4,5	0,6	7,0	11,3	7,5	16,8	0,9	11,2	2,0
Odborné služby ³	10,9	2,4	2,9	0,8	4,5	8,3	4,2	-0,7	7,0
Verejné služby ⁴	1,6	7,5	4,1	-5,0	0,3	10,4	-9,9	1,7	1,5
Ostatné služby ⁵	-21,7	33,1	2,1	7,9	1,3	4,3	-3,6	4,2	-0,3

¹ Poľnohospodárstvo, lesníctvo, rybolov. ² Veľkoobchod, maloobchod, oprava motorových vozidiel a motocyklov; doprava, skladovanie, ubytovacie a stravovacie služby. ³ Odborné, vedecké, technické činnosti; administratívne služby. ⁴ Verejná správa, obrana, povinné sociálne zabezpečenie; vzdelávanie; zdravotníctvo, sociálna pomoc. ⁵ Umenie, zábava a rekreácia; ostatné činnosti.

Prameň: Databáza Slovstat.

Treba upozorniť, že údaje za rok 2012 sú len *štvrtročné odhady*, ktoré sa v rámci revízie národných účtov, najmä pokiaľ ide o vývoj podľa odvetví, značne menia.⁷ Údaje uvedené v tabuľke 2.1 síce považujeme za zaujímavé,

⁷ Len dva príklady: podľa zverejnených údajov za rok 2011, vykázaných v roku 2012, pridaná hodnota za poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov v s. c. poklesla o 20,2 %, podľa údajov zverejnených v roku 2013 vzrástla o 20,5 %, Obdobné údaje za priemysel 12,8 %, teraz 5,2 %.

ale nie veľmi spoľahlivé informácie, ktoré preto nebudeme podrobne analyzovať. Vývoj v jednotlivých odvetviach si budeme detailnejšie všímať podľa podnikových štatistík.

Vývoj v *poľnohospodárstve* pokračoval v roku 2012 bez väčších zmien. Napriek tomu, že úroda hlavných druhov plodín bola nižšia ako v predchádzajúcom roku, reálne tržby poľnohospodárskych subjektov za predaj vlastných výrobkov sa zvýšili o 2,1 % (v roku 2011 o 1,6 %), nominálne vzrástli tržby o 9,1 %. Pokračoval rast kladného hospodárskeho výsledku (49 mil. eur oproti 32 mil. eur v roku 2011), rentabilita nákladov však v poľnohospodárstve zostáva stále nízka – 2,4 %.

Poľnohospodárstvu sa v roku 2012 darilo vo vývoze, ktorý vzrástol o 31 %; po dvoch rokoch zápornej bilancie v zahraničnom obchode s poľnohospodárskymi produktmi sa dosiahla kladná bilancia. Spolu s výrobkami potravinárskeho priemyslu sa v roku 2012 výrazne znížilo celkové záporné saldo v zahraničnom obchode s poľnohospodársko-potravinárskymi komoditami (z 1,1 mld. eur na 0,7 mld. eur).

V roku 2012 pokračoval v *priemysle* rast produkcie⁸ rýchlejšie ako v roku 2011 – podľa indexu priemyselnej produkcie vzrástla o 10,3 % oproti 7,2 % v roku 2011. Reálny rast tržieb za vlastné výkony a tovar sa, naopak, spomalil na 7,3 % oproti 10,2 % v roku 2011. Zamestnanosť v priemysle po prechodnom raste v roku 2011 poklesla o 0,9 %. Rast produkcie, aj reálny rast tržieb sa vo 4. štvrťroku 2012 výrazne spomalil, zamestnanosť poklesla až o 2,6 %. Výnimku tvorí vývoj tržieb v bežných cenách, ktorý prebiehal rovnomerne vo všetkých štvrťrokoch. Podrobnejšie pozri v tabuľke 2.2.

V *spracovateľskom priemysle* bol trend vývoja obdobný ako v priemysle, jednotlivé indikátory však dosahovali priaznivejšie hodnoty. Produkcia sa zvýšila až o 12,2 %, tržby za vlastné výkony a tovar reálne vzrástli o 8,3 %, pokles zamestnanosti bol o niečo miernejší ako za priemysel spolu. Spomalenie rastu a prehĺbenie poklesu zamestnanosti vo 4. štvrťroku je však zrejmé aj tu. V grafe 2.2 ukazujeme, ako spomalenie rastu prebiehalo po mesiacoch.

---

⁸ Štatistický úrad SR zverejnil na svojej stránke (nie v databáze Slovstat, ktorú tu využívame) revidované údaje IPP (index priemyselnej produkcie) spojené s prechodom na bázický rok 2010, namiesto 2005, čo výrazne mení všetky údaje.

Tabuľka 2.2

Vybrané indikátory vývoja priemyslu SR

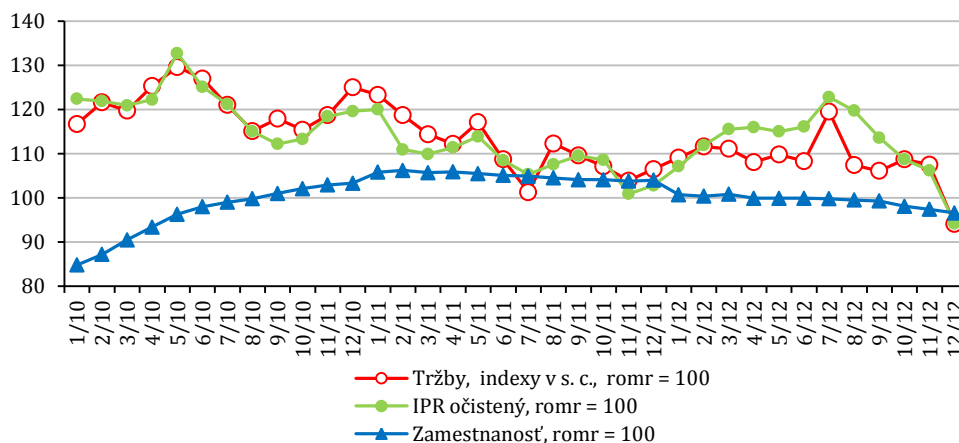
	2008	2009	2010	2011	2012	2012			
						1. Q	2. Q	3. Q	4. Q
Priemysel									
Tržby za vlastné výkony a tovar ¹	3,8	-18,0	19,2	10,2	7,3	9,4	7,3	9,5	3,5
Index priemyselnej produkcie ²	3,0	-14,1	18,3	7,2	10,3	9,4	12,8	16,0	3,4
Zamestnanosť ³	0,6	-15,0	-3,8	4,3	-0,9	0,2	-0,5	-0,8	-2,6
Tržby (mld. eur, b. c.)	72,8	57,4	67,5	76,6	82,3	20,7	20,5	20,0	21,1
Zamestnanosť (1 000 osôb) ⁴	586	498	479	500	495	499	497	496	488
Spracovateľský priemysel									
Tržby za vlastné výkony a tovar ¹	2,9	-19,9	20,9	10,8	8,3	10,6	8,7	10,5	3,9
Index priemyselnej produkcie ²	2,6	-15,5	20,1	8,9	12,2	11,6	15,7	18,3	3,7
Zamestnanosť ³	1,3	-16,0	-3,8	5,0	-0,6	0,6	-0,1	-0,5	-2,6
Tržby (mld. eur, b. c.)	60,1	45,3	54,7	62,5	66,9	16,3	17,2	16,6	16,9
Zamestnanosť (1 000 osôb) ⁴	533	448	431	452	449	453	451	450	443

¹ Medziročné zmeny na báze stálych cien. ² Údaje očistené o vplyv počtu pracovných dní, medziročné zmeny. ³ Priemerný počet zamestnaných osôb podľa mesačného výkazníctva, medziročné zmeny. ⁴ Priemerný počet zamestnaných osôb podľa mesačného výkazníctva.

Prameň: Databáza Slovstat.

Graf 2.2

Vývoj mesačných indikátorov spracovateľského priemyslu, 2010 – 2012

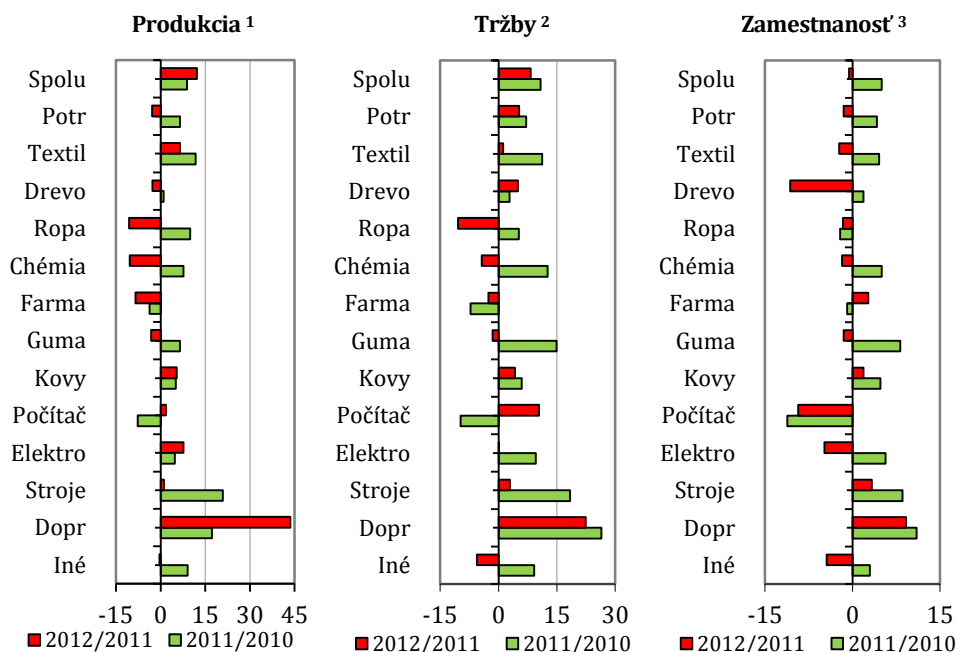
Prameň: Databáza Slovstat.

Produkcia sa v roku 2012 zvýšila vo výrobe dopravných prostriedkov o 43,6 %, rástla aj v ďalších piatich odvetviach spracovateľského priemyslu, ale na rádovo nižšej úrovni (medzi 7,7 % a 1,1 %). Pokles zaznamenala viac ako polovica odvetví.

V tržbách sa najvyšší reálny rast dosiahol vo výrobe dopravných prostriedkov (22,4 %) a vo výrobe počítačových, elektronických a optických výrobkov (10,2 %), klesajúcich odvetví bolo o niečo menej (dve pätiny). Zamestnanosť klesala vo väčšine odvetví; avšak rástla vo výrobe dopravných prostriedkov (9,2 %), vo výrobe strojov a zariadení (3,3 %), vo výrobe farmaceutických výrobkov (2,7 %) a vo výrobe kovov (1,9 %). Medziročné zmeny v rokoch 2011 a 2012 podľa jednotlivých odvetví spracovateľského priemyslu sú znázornené v grafe 2.3.

G r a f 2.3

Medziročné zmeny produkcie, tržieb a zamestnanosti v odvetviach spracovateľského priemyslu v %

¹ Na báze indexu priemyselnej produkcie. ² Na báze indexu tržieb za vlastné výkony a tovar v stálych cenách. ³ Priemerný počet zamestnaných osôb podľa mesačného výkazníctva.

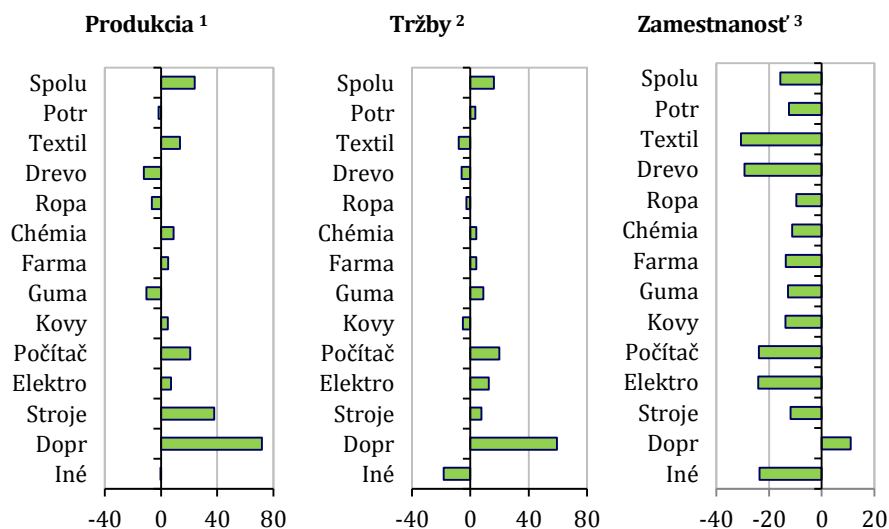
Vysvetlivky ku skráteným názvom odvetví v grafe:

Spolu – Spracovateľský priemysel; Potr – Výroba potravín, nápojov a tabakových výrobkov; Textil – Výroba textilu, odevov, kože a kožených výrobkov; Drevo – Výroba drevených a papierových výrobkov, tlač; Ropa – Výroba koksu a rafinovaných ropných produktov; Chémia – Výroba chemikálií a chemických produktov; Farma – Výroba základných farmaceutických výrobkov a farmaceutických prípravkov; Guma – Výroba výrobkov z gumených a plastových a ostatných nekovových minerálnych výrobkov; Kovy – Výroba kovov a kovových konštrukcií okrem strojov a zariadení; Počítač – Výroba počítačových, elektronických a optických výrobkov; Elektro – Výroba elektrických zariadení; Stroje – Výroba strojov a zariadení inde nezaraďovaných; Dopr – Výroba dopravných prostriedkov; Iné – Ostatná výroba, oprava a inštalácia strojov a zariadení.

Prameň: Spracované na základe údajov v databáze Slovstat.

Výkonnosť priemyslu sa pomerne dobre vyrovnáva s účinkami recesie. Produkcia prekročila v roku 2012, podľa indexu priemyselnej produkcie, úroveň roka 2008 v priemysle o 20,1 % a v spracovateľskom priemysle až o 23,9 %. V tržbách za vlastné výkony a tovar (v s. c.) sa v priemysle v roku 2012 dosiahla o 15,6 % a v spracovateľskom priemysle o 16,2 % vyššia úroveň ako v roku 2008, čo v podstate na rôznej úrovni platí aj pre väčšinu odvetví spracovateľského priemyslu. V zamestnanosti sa zatiaľ nepodarilo prekonať dôsledky recesie, a tak je aj v roku 2012 nižšia v priemysle o 15,6 % a v spracovateľskom priemysle o 15,7 % ako v roku 2008, pričom len výroba dopravných prostriedkov prekročila úroveň roka 2008, a to o 11 %. Situáciu v jednotlivých odvetviach pozri v grafe 2.4.

Graf 2.4
Zmeny produkcie, tržieb a zamestnanosti v odvetviach spracovateľského priemyslu v roku 2012 oproti roku 2008 v %

¹ Na báze indexu priemyselnej produkcie. ² Na báze indexu tržieb za vlastné výkony a tovar v stálych cenách. ³ Priemerný počet zamestnaných osôb podľa mesačného výkazníctva.

Vysvetlivky ku skráteným názvom odvetví v grafe pozri pod grafom 2.3.

Prameň: Spracované na základe údajov v databáze Slovstat.

V roku 2012 sa spomalil rast zahraničného obchodu s tovarmi odvetví spracovateľského priemyslu: vo vývoze zo 16,0 % v roku 2011 na 10,6 % v roku 2012, v dovoze z 12,8 % na 7,3 %. Obchodná bilancia s týmito

tovarmi však v roku 2012 dosiahla najpriaznivejší kladný výsledok za posledných päť rokov, takmer 10 mld. eur.⁹

V nadväznosti na spomalenie vývozu sa v roku 2012 spomalili aj tržby z predaja na zahraničných trhoch, a to o 6,6 p. b. za priemysel a o 5,7 p. b. za spracovateľský priemysel. Výraznejšie ako tržby z predaja na zahraničných trhoch sa v roku 2012 spomalil predaj na domácom trhu – v spracovateľskom priemysle až o vyše 10 p. b. (zo 14,7 % v roku 2011 na 4,2 %). Do istej miery sa tu odzrkadľujú relácie medzi stagnujúcim, resp. klesajúcim domácim dopytom a rýchlo rastúcim zahraničným dopytom. Podrobnejšie informácie o vývoji tržieb podľa jednotlivých trhov pozri v tabuľke 2.3.

T a b u ľ k a 2.3

Vývoj tržieb za vlastné výkony a tovar podľa jednotlivých trhov

	2008	2009	2010	2011	2012	2011/	2012/	2012/
						2010	2011	2008
V mld. eur (b. c.)						Zmeny v % ¹		
<i>Priemysel spolu</i>								
Tržby spolu	72,8	57,4	67,5	77,1	82,3	14,2	6,8	13,0
domáci trh	36,0	28,1	30,7	34,5	35,8	12,3	3,9	-0,6
zahraničný trh	36,8	29,3	36,8	42,6	46,4	15,7	9,1	26,2
trh eurozóny	24,8	19,3	23,5	26,3	28,8	12,1	9,3	16,0
trh mimo eurozóny	12,0	10,0	13,3	16,2	17,6	22,0	8,8	47,4
<i>Spracovateľský priemysel</i>								
Tržby spolu	60,1	45,3	54,7	62,6	66,9	14,4	7,0	11,5
domáci trh	23,9	16,9	19,5	22,4	23,3	14,7	4,2	-2,5
zahraničný trh	36,1	28,4	35,2	40,2	43,6	14,2	8,5	20,7
trh eurozóny	24,5	19,0	22,9	25,2	27,8	10,3	10,0	13,3
trh mimo eurozóny	11,6	9,4	12,3	15,0	15,9	21,4	5,9	36,4
% domáceho trhu na tržbách						Zmeny v p. b.		
Priemysel	49,5	49,0	45,5	44,8	43,6	-0,7	-1,2	-5,9
Spracovateľský priemysel	39,8	37,3	35,7	35,8	34,8	0,1	-0,9	-5,0

¹ Na báze bežných cien.

Prameň: Spracované podľa údajov z databázy Slovstat.

⁹ Kladný výsledok bilancie zahraničného obchodu v spracovateľskom priemysle sa v rokoch 2008 až 2012 postupne zvyšoval nasledovne: 4,7; 4,7; 5,2; 7,3 a 9,6 mld. eur.

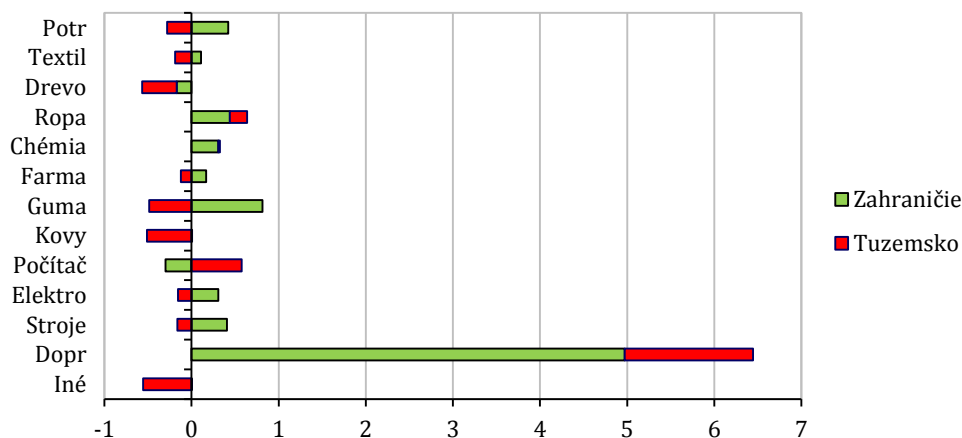

Podiel predaja na domácom trhu na celkových tržbách sa po roku 2008 neustále znižuje. Kým v roku 2008 to bola v priemysle takmer polovica tržieb, v roku 2012 je to zhruba o 6 p. b. menej, v spracovateľskom priemysle tento podiel poklesol o 5 p. b. Podiel tržieb z predaja na domácom trhu na celkových tržbách sa zvýšil len vo výrobe počítačových, elektronických a optických výrobkov (z 8 % na 17 %) a o niečo sa zvýšil aj vo výrobe dopravných prostriedkov (22,4, resp. 22,5 %). Vo všetkých ostatných odvetviach spracovateľského priemyslu tento podiel poklesol.

V porovnaní s rokom 2008 tržby z predaja na domácom trhu ešte stále mierne zaostávajú, kým tržby z predaja na zahraničných trhoch už prekročili úroveň roka 2008 v priemysle o 26 % a v spracovateľskom priemysle o 21 %. Podrobnejšie pozri v grafe 2.5.

G r a f 2.5

Zmeny v tržbách za predaj na zahraničnom trhu a na domácom trhu v odvetviach spracovateľského priemyslu v roku 2012 oproti roku 2008 (mld. eur, b. c.)

Vysvetlivky ku skráteným názvom odvetví v grafe pozri pod grafom 2.3.

Prameň: Spracované podľa údajov ŠÚ SR.

Veľmi úspešný je predaj na trhoch mimo eurozóny. V roku 2012 sa rast tržieb síce spomalil, ale po vysokom raste v predchádzajúcom roku. V porovnaní s rokom 2008 sa predaj na týchto trhoch v roku 2012 zvýšil takmer o polovicu v priemysle a v spracovateľskom priemysle o viac ako jednu tretinu.

Priaznivý vývoj v spracovateľskom priemysle v roku 2012 jednoznačne udržala výroba dopravných prostriedkov. Mimoriadne vysoko vzrástla produkcia (o 43,6 %), reálne tržby vzrástli o 22,4 % a zamestnanosť o 9,2 %. K prírastku tržieb v spracovateľskom priemysle (v b. c.) prispela výroba dopravných prostriedkov v roku 2012 až 77 % (v predchádzajúcich dvoch rokoch okolo 39 %), k prírastku vývozu 48 %. V zahraničnom obchode s dopravnými prostriedkami¹⁰ sa dosiahla kladná bilancia vo výške takmer 8 mld. eur v porovnaní s celkovou bilanciou v spracovateľskom priemysle na úrovni 9,6 mld. eur.

Je otázne, či takýto vývoj môže pokračovať aj v roku 2013. Prvé výsledky za rok 2013 naznačujú skôr opak. Kým v januári prevládli ešte pomerne optimistické výsledky (medziročné indikátory boli vyššie ako v predchádzajúcom roku), vo februári sa ich úroveň znížila tak v porovnaní s rovnakými indikátormi v roku 2012, ako aj v porovnaní s januárom 2013. Vo výrobe dopravných prostriedkov rástla napríklad produkcia vo februári 2012 o 24,3 %, v roku 2013 o 7,7 %, reálny rast tržieb dosahoval v tých obdobiach 28 % a 3 %. Výrazne sa znížil nominálny rast tržieb z predaja v zahraničí (21,9 % vo februári 2012 a 4,7 % vo februári 2013) a z toho v eurozóne (24,2 % k -1,3 %); lepšie výsledky ako v roku 2012 sa dosahujú v tržbách z predaja mimo eurozóny.

Stavebníctvo prežilo v roku 2012 svoj najhlbší pokles od roku 2008, hlbší než v roku 2009. Tržby za vlastné výkony a tovar reálne poklesli o 15,2 %, stavebná produkcia o 12,5 %. Z jednotlivých druhov činností pozitívny obrat dosiahla stavebná produkcia na opravách a údržbe, keď po troch rokoch poklesu vzrástla v roku 2012 o 19,1 %, naďalej rástla aj stavebná produkcia v zahraničí (o 22,6 %) – tieto činnosti však majú iba menšie podiely na celkovej stavebnej produkcii. Najviac poklesla stavebná produkcia na novej výstavbe, rekonštrukciách a modernizáciách, až o vyše 20 %. Pokles zamestnanosti v stavebníctve v roku 2012 pokračoval rýchlejším tempom ako v predchádzajúcich troch rokoch. Podrobnejšie pozri v tabuľke 2.4.

Od roku 2008 poklesla stavebná produkcia o viac ako o štvrtinu, stavebná produkcia v tuzemsku na novej výstavbe, rekonštrukciách

---

¹⁰ Zahŕňa finálne motorové vozidlá (70 % na vývoze), karosérie (12 %), elektrické a elektronické prístroje (4 %) a ostatné súčasti a príslušenstvo do motorových vozidiel (14 %).

a modernizáciách až o tretinu. S úrovňou roka 2008 sa vyrovnala stavebná produkcia na opravách a údržbe (podľa jej vývoja v b. c.). Tržby za vlastné výkony a tovar reálne poklesli takmer o 30 %.

T a b u ľ k a 2.4
Vybrané indikátory vývoja stavebníctva SR

	2008	2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012	2012
	2008	2009	2010	2011	2012	2008	2009	2010	2011	2008
	V mld. eur (bežné ceny)					Zmeny v % (na báze s. c.)				
Tržby	10,3	9,1	8,6	9,0	7,7	-13,9	-6,1	3,2	-15,2	-29,2
Produkcia spolu	6,3	5,7	5,5	5,5	4,8	-11,3	-4,6	-1,8	-12,5	-27,3
v tom										
Produkcia v tuzemsku	6,1	5,5	5,4	5,3	4,6	-11,1	-3,4	-2,8	-13,8	-28,0
Nová výstavba	5,0	4,5	4,4	4,3	3,5	-10,8	-3,5	-3,3	-20,5	-33,8
Opravy a údržba	1,1	1,0	0,9	0,9	1,1	-14,1	-2,5	-5,0	19,1	-5,2
Produkcia v zahraničí	0,3	0,2	0,1	0,2	0,3	-16,6	-34,8	37,2	22,6	-8,5
	V tis. osôb					Zmeny v %				
Zamestnanosť	181	184	180	173	165	2,0	-2,6	-3,6	-4,5	-8,6

Vysvetlivky ku skráteným názvom indikátorov: Tržby – Tržby za vlastné výkony a tovar v stavebníctve; Produkcia spolu – Stavebná produkcia vykonaná vlastnými zamestnancami spolu; Produkcia v tuzemsku – Stavebná produkcia v tuzemsku; Nová výstavba – Stavebná produkcia v tuzemsku na novej výstavbe, rekonštrukciách a modernizáciách; Opravy a údržba – Stavebná produkcia v tuzemsku na opravách a údržbe; Produkcia v zahraničí – Stavebná produkcia v zahraničí; Zamestnanosť – Priemerný počet zamestnaných osôb v stavebníctve.

Prameň: Spracované podľa údajov z databázy Slovstat.

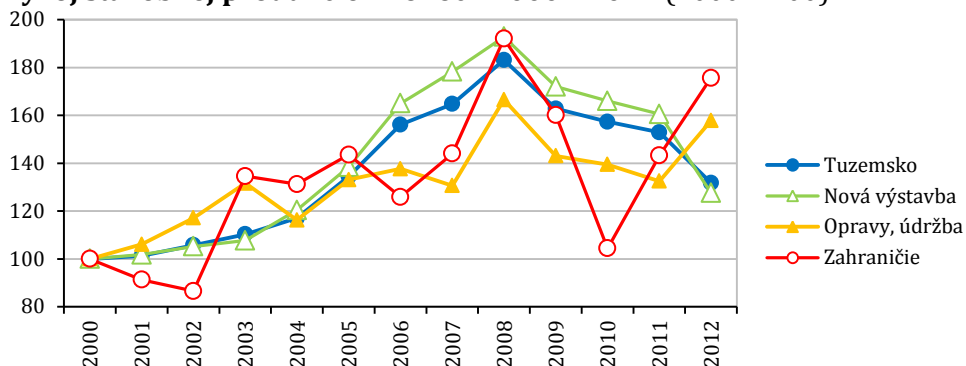
Stavebníctvo do roku 2008 rástlo veľmi dynamicky a dosiahlo v tržbách 206 % úrovne roka 2000 a v stavebnej produkcii 183 % tejto úrovne. Vývoj jednotlivých činností v rámci stavebnej produkcie (na báze s. c.) v rokoch 2000 – 2012 pozri v grafe 2.6.

Dynamike domáceho dopytu po stavebných prácach sa prispôbili stavebné kapacity, ktoré sa v etape jeho poklesu využívajú iba čiastočne – v súčasnosti na 63 %. Stále chýbajú najmä veľké verejné zákazky. Na rok 2013 preto riaditelia stavebných spoločností predpokladajú ďalší pokles o 4,6 %. Ak sa začnú realizovať aktuálne vyhlásené veľké verejné zákazky, v roku 2014 by mohlo dôjsť k miernemu rastu (CEEC Research, Q1/2013). Podľa nášho názoru by sa na podporu rastu stavebníctva mohli využívať štrukturálne fondy EÚ nielen na infraštruktúrne, ale aj na menšie projekty.

Trhové služby sa v roku 2012 vyvíjali vcelku priaznivo. Pozri tabuľku 2.5.

Graf 2.6

Vývoj stavebnej produkcie v rokoch 2000 - 2012 (2000 = 100)

Vysvetlivky ku skráteným názvom pozri pod tabuľkou 2.4.

Prameň: Spracované podľa údajov z databázy Slovstat.

Tabuľka 2.5

Vývoj tržieb za vlastné výkony a tovar a zamestnanosti v odvetviach trhových služieb¹

	2008	2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012	
	Tržby v mld. eur, b. c.					Medziročné zmeny v % ²				
Predaj a oprava vozidiel	5,1	3,9	3,8	3,8	4,0	-17,9	-1,5	11,8	6,2	
Veľkoobchod	31,0	22,7	23,3	23,1	23,9	-26,8	2,6	-0,8	3,5	
Maloobchod	19,8	17,4	17,3	17,5	17,9	-10,3	-2,2	-2,8	-1,0	
Ubytovanie	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	-23,6	-4,8	-1,9	0,1	
Reštaurácie a pohostinstvá	1,1	0,9	0,8	0,8	0,8	-27,7	-9,1	-1,2	-0,9	
Doprava, skladovanie, pošty	6,3	5,4	5,8	6,3	6,8	-13,6	7,1	9,4	8,0	
Informácie a komunikácia	4,7	4,9	4,5	4,9	5,2	3,3	-8,7	9,7	6,0	
Vybrané trhové služby	8,3	8,0	8,6	10,1	12,0	-4,7	5,7	14,3	15,3	
Trhové služby spolu	76,7	63,5	64,3	66,8	70,9	-17,2	1,2	3,9	6,2	
	Zamestnanosť, v tis. osôb					Medziročné zmeny v %				
Predaj a oprava vozidiel	25	23	21	21	20	-9,9	-7,4	-0,5	-5,0	
Veľkoobchod	135	107	95	95	94	-20,5	-11,2	-0,6	-0,6	
Maloobchod	161	156	152	154	152	-3,0	-2,1	0,8	-1,3	
Ubytovanie	11	10	10	9	10	-6,8	-6,8	-1,0	1,5	
Reštaurácie a pohostinstvá	39	31	29	29	29	-20,7	-7,5	-0,1	0,8	
Doprava, skladovanie, pošty	111	112	111	112	110	0,9	-1,1	1,4	-1,9	
Informácie a komunikácia	36	38	33	38	40	5,0	-11,6	13,8	5,9	
Vybrané trhové služby	132	124	121	127	141	-6,0	-2,5	5,6	10,4	
Trhové služby spolu	649	600	571	585	595	-7,5	-4,8	2,3	1,7	

¹ Štatistické informácie o zamestnanosti v jednotlivých odvetviach trhových služieb sú komplementárne k príslušným informáciám o tržbách a odlišujú sa značne od celkovej zamestnanosti v daných odvetviach, ktoré zahŕňajú aj netrhové subjekty.

² Na báze stálych cien; medziročné zmeny za odvetvia veľkoobchod; doprava a skladovanie, informácie a komunikácie, ako aj trhové služby spolu na báze bežných cien.

Prameň: Spracovaní podľa údajov ŠÚ SR.

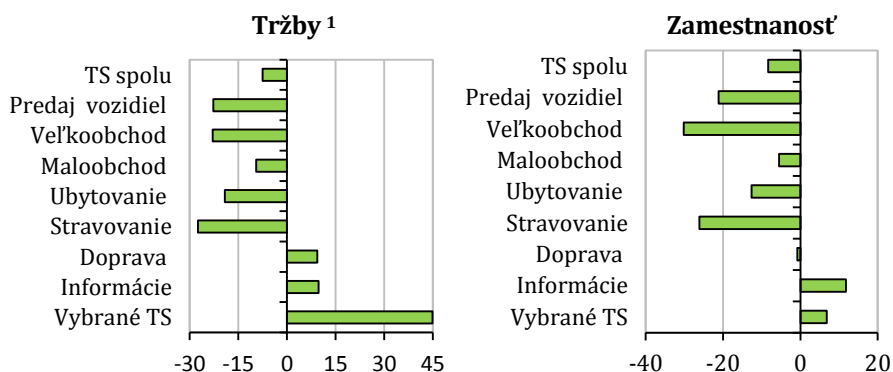
Tržby za vlastné výkony a tovar spolu vzrástli o 6,2 % (na báze b. c.) oproti 3,9 % v roku 2011. Rast zamestnanosti sa spomalil na 1,7 %.

Z jednotlivých odvetví trhových služieb za najúspešnejšie možno z hľadiska prekonávania dôsledkov recesie považovať odvetvie informácií a komunikácie a vybrané trhové služby. V oboch segmentoch prekročili tržby aj zamestnanosť v roku 2012 úroveň roka 2008 – v tržbách o 10 %, resp. o 45 % (na báze b. c.), v zamestnanosti o 12 %, resp. o 7 %. V rámci odvetvia informácií a komunikácie úroveň roka 2008 v tržbách aj v zamestnanosti vysoko prekročilo počítačové programovanie (o 43 %, resp. 39 %) a informačné služby (o 127 %, resp. o 27 %).

Medzi úspešné odvetvia možno zaradiť aj odvetvie dopravy, skladovania, pôšt, v ktorom tržby prekročili úroveň roka 2008 o 9 % a v zamestnanosti mu chýba iba 1 %. V tržbách, aj v zamestnanosti výrazne zaostáva oproti roku 2008 predaj a oprava vozidiel, veľkoobchod a reštaurácie a pohostinstvá (o 21 % až 30 %), o niečo lepšie je na tom odvetvie ubytovania, ktorého tržby a zamestnanosť zostávajú zatiaľ nižšie o 19 %, resp. 12 %; najmenšie zaostávanie sa zaznamenáva v maloobchode (9 %, resp. 6 %). Podrobnejšie pozri graf 2.7.

G r a f 2. 7

Zmeny v tržbách a v zamestnanosti v odvetviach trhových služieb v roku 2012 oproti roku 2008 v %

¹ Na báze bežných cien.

Vysvetlivky ku skráteným názvom odvetví v grafe:

TS spolu – trhové služby spolu; Predaj vozidiel – Veľkoobchod a maloobchod a oprava motorových vozidiel a motocyklov; Veľkoobchod – Veľkoobchod, okrem motorových vozidiel a motocyklov; Maloobchod – Maloobchod okrem motorových vozidiel a motocyklov; Stravovanie – Činnosti reštaurácií a pohostinstiev; Doprava – Doprava a skladovanie; Informácie – Informácie a komunikácia; Vybrané TS – Vybrané trhové služby.

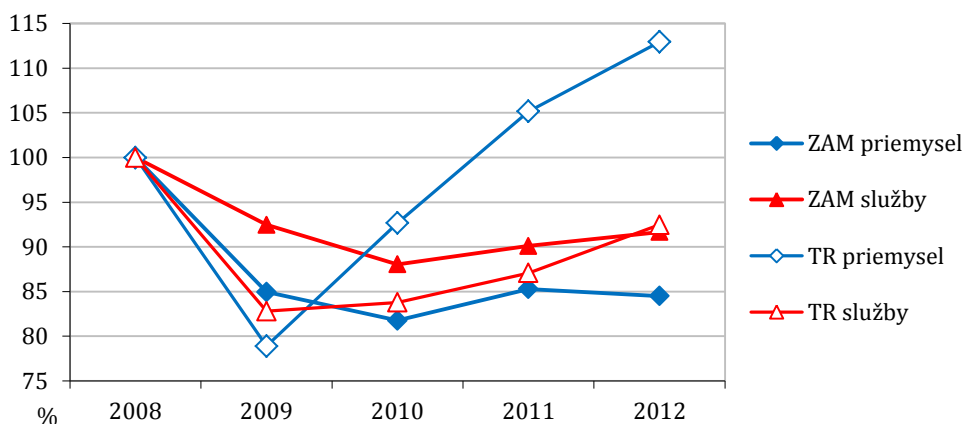
Prameň: Spracované podľa údajov ŠÚ SR.

V porovnaní s vývojom v priemysle bolo síce tempo rastu tržieb v trhových službách (v b. c.) v roku 2012 o niečo pomalšie – 7,4 % v priemysle oproti 6,2 % v trhových službách – na rozdiel od priemyslu však pokračoval rast zamestnanosti (v priemysle pokles o 0,9 %).

Celkove sa v trhových službách, ako vidieť v grafe 2.8, presadzuje po recesii trend zblížovania vývoja vo výkonoch a v zamestnanosti, kým v priemysle sa trendy oboch indikátorov výrazne rozchádzajú. Treba dodať, že tak v trhových službách, ako aj v priemysle, je priemerný počet zamestnaných osôb doteraz značne nižší ako v roku 2008 – v priemysle o 84 tisíc osôb, v trhových službách o 54 tisíc osôb.

G r a f 2.8

Vývoj tržieb za vlastné výkony a tovar v b. c. (TR) a zamestnanosti (ZAM) v priemysle a v trhových službách (indexy 2008 = 100)

Prameň: Spracovanie podľa údajov ŠÚ SR.

Celkové spomalenie hospodárskeho rastu, v niektorých odvetviach aj pokles, nepriaznivo ovplyvnilo v roku 2012 finančné ukazovatele *nefinančných korporácií*. Rýchlejší rast nákladov ako výnosov znížil ich hospodársky výsledok oproti roku 2011 takmer o 800 mil. eur (o 8,1 %) a znížil ich rentabilitu nákladov zo 6,3 % na 5,5 %. Pokles hospodárskeho výsledku ovplyvnilo najmä stavebníctvo a služby a malou mierou aj priemysel. Hospodársky výsledok pôdohospodárstva v tomto roku vzrástol. V rámci priemyslu hospodársky výsledok negatívne ovplyvnila dodávka

elektriny, plynu, pary a studeného vzduchu a pozitívne najmä spracovateľský priemysel.

Podiel stratových korporácií so 100 a viac zamestnancami na ich celkovom počte dosiahol 28,9 %, čo je zhruba na rovnakej úrovni ako v roku 2011 (28,3 %). Z jednotlivých odvetví celkovo stratové bolo odvetvie spracovanie dreva a výroba výrobkov z dreva.

Ako vidieť v tabuľke 2.6, nefinančné korporácie sa ešte stále nedokázali stabilizovať na predrecesnej úrovni, a to tak z hľadiska ich hospodárskeho výsledku, ako aj ich rentability nákladov. Finančné korporácie, naopak, v posledných dvoch rokoch výsledkami hospodárenia už vysoko prekročili predrecesnú úroveň.

T a b u ľ k a 2.6

Vývoj finančnej pozície korporácií v rokoch 2007 – 2012

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
	Hospodársky výsledok v mil. eur					
Nefinančné a finančné korporácie spolu	10 887	8 905	7 353	9 144	10 764	10 472
Finančné korporácie	643	-579	767	554	1 125	1 614
Nefinančné korporácie	10 244	9 485	6 586	8 590	9 638	8 857
v tom						
Pôdohospodárstvo	39	156	-104	-42	61	67
z toho poľnohospodárstvo	10	130	-104	-42	32	49
Priemysel	5 054	3 998	2 819	3 965	4 053	4 014
z toho spracovateľský priemysel	3 171	2 355	1 026	2 153	1 983	2 284
Stavebníctvo	513	678	558	584	779	557
Služby spolu	4 638	4 652	3 315	4 083	4 745	4 219
	Rentabilita nákladov v %					
Nefinančné korporácie	7,6	6,2	5,2	6,2	6,3	5,5
v tom						
Pôdohospodárstvo	1,4	5,1	-4,6	-1,9	2,4	2,8
z toho poľnohospodárstvo	0,4	5,2	-5,5	-2,3	1,5	2,4
Priemysel	7,3	5,2	4,8	5,9	5,4	5,0
z toho spracovateľský priemysel	5,4	3,6	2,2	3,9	3,2	3,5
Stavebníctvo	8,8	8,9	7,8	9,5	12,1	9,5
Služby spolu	8,0	7,0	5,5	6,4	6,8	5,9

Prameň: Štatistická správa o základných vývojových tendenciách v hospodárstve SR vo 4. štvrtroku 2008 – 2012. ŠÚ SR (2009 – 2013).

3. VÝVOJ KVALITATÍVNYCH FAKTOROV EKONOMICKÉHO ROZVOJA

Postupné vyčerpávanie cenových a nákladových faktorov konkurenčnej schopnosti Slovenska upriamuje pozornosť na nutnosť hodnotenia kvalitatívnych faktorov ekonomického rozvoja. Technologický rozvoj slovenskej ekonomiky, ktorý je v súčasnosti v rozhodujúcej miere založený na importe zahraničných technológií, mal by byť vyvážený intenzívnejším rozvojom domácej inovačnej kapacity, ktorá by vychádzala z efektívneho domáceho výskumu a vývoja (VaV), vzdelanej sofistikovanej pracovnej sily a využívania informačných a komunikačných technológií (IKT). Tieto kvalitatívne faktory ekonomického rozvoja sú predpokladom vyššieho zhodnocovania národnej práce, ekonomického rastu a tvorby nových pracovných miest.

T a b u l' k a 3.1

Vybrané indikátory výskumu a vývoja v rokoch 2006 - 2011

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Hrubé výdavky na VaV (% HDP)	0,49	0,46	0,47	0,48	0,63	0,68
Rozdelenie z hľadiska sektora použitia (% HDP):						
vládny sektor	0,16	0,16	0,15	0,16	0,19	0,19
podniky	0,21	0,18	0,20	0,20	0,27	0,25
vysoké školy	0,12	0,11	0,11	0,12	0,17	0,24
Rozdelenie z hľadiska zdroja (% HDP):						
štátne a verejné zdroje	0,27	0,25	0,25	0,24	0,31	0,34
zdroje vysokých škôl	0	0	0	0	0	0,01
podnikateľské zdroje	0,17	0,16	0,16	0,17	0,22	0,23
zahraničné zdroje	0,04	0,05	0,06	0,06	0,09	0,1
Zamestnanci VaV ¹	23 120	23 437	23 641	25 388	28 128	28 596
medziročná zmena (%)	3,6	1,4	0,9	6,9	9,7	1,6
Domáce patentové prihlášky ²	193	240	167	176	235	223
Počet patentových prihlášok ² na 1 000 zamestnancov VaV	8,3	10,2	7,1	6,9	8,4	7,8
Počet vedeckých článkov ³	2 238	2 266	2 386	2 390	2 510	2 766
Počet ved. článkov na 1000 zam. VaV	96,8	97	101,2	94,1	89,2	96,72

¹ Vo fyzických osobách k 31. 12.

² Domáce patentové prihlášky podané na Úrad priemyselného vlastníctva SR.

³ Takzvané karentované články, uvádzané v Current Content Connect® (k. 2. 4. 2013), autor alebo aspoň 1 spoluautor má adresu na Slovensku.

Prameň: ÚPV SR (2011); ISI Web of Knowledge^{SM} (2013); Ročenka vedy a techniky 2012.

V tabuľke 3.1 uvádzame vývoj vybraných indikátorov vstupov (výdavky na VaV a zamestnanci VaV) a výstupov (domáce patentové prihlášky a vedecké články) slovenského VaV za obdobie 2006 – 2011.¹¹

Výška podielu hrubých výdavkov na VaV na HDP si zachovala rastúci trend aj v roku 2011, keď dosiahla hodnotu 0,68 % HDP. Tento rast bol spôsobený zvýšením podielu vysokoškolského sektora na úroveň 0,24 % HDP. Nárast hrubých výdavkov na VaV v roku 2011 je pozitívnym momentom, ktorý možno pripísať vplyvu čerpania štrukturálnych fondov EÚ a Kohézneho fondu slovenskými univerzitami.

Na druhej strane pretrváva nízke zastúpenie podnikového sektora v rámci slovenského inovačného systému. Takmer 2/3 výdavkov na VaV plynú do verejného sektora (vládný sektor + vysoké školy), čo v podmienkach nedostatočne rozvinutej inštitucionálnej podpory transferu výsledkov výskumu verejného sektora do komerčnej sféry predstavuje jednu z bariér inovačnej aktivity ekonomiky.

Z hľadiska zdrojov financovania VaV v roku 2011 dominovali verejné a štátne zdroje (51 %), pričom aj v poslednom sledovanom roku pretrváva ich rastúci trend. Podnikové zdroje financovania VaV sa dlhodobo pohybujú na úrovni 1/3 celkových zdrojov. V sledovanom roku 2011 pokračoval rast zahraničných zdrojov financovania VaV, ktorých podiel vzrástol už na 15 %. Nízky podiel zdrojov vysokých škôl na VaV, ktorý bol v roku 2011 na úrovni 0,01 % HDP, súvisí s ich postavením, spôsobom financovania a nedostatočnou schopnosťou vytvárať vlastné zdroje (napr. komercializácia výsledkov výskumu), ktoré by sa mohli použiť na vlastný VaV.

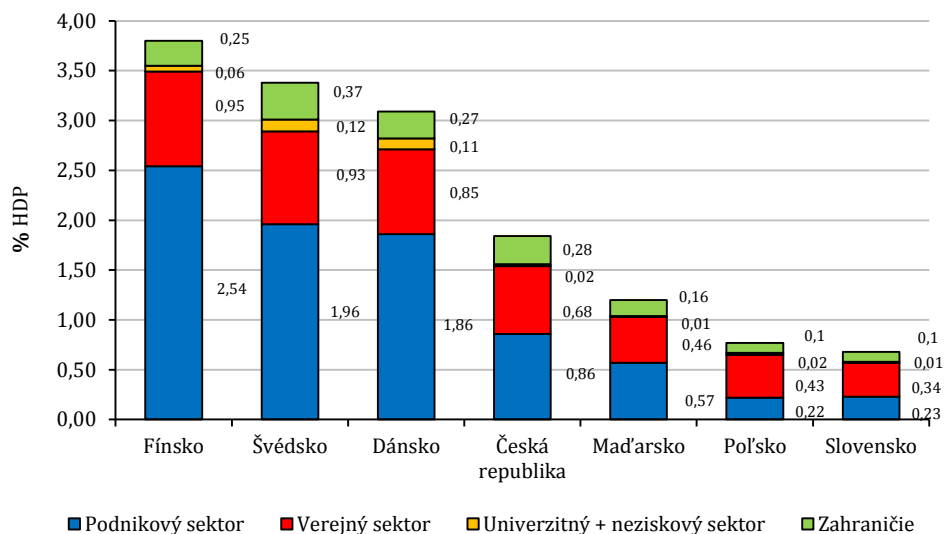
V grafe 3.1 uvádzame výdavky na VaV (% HDP) a ich sektorovú štruktúru z hľadiska zdrojov na Slovensku a v porovnaní s ostatnými krajinami tzv. Vyšehradskej štvorky (V4) a inovačne vyspelými malými ekonomikami EÚ.

Financovanie VaV na Slovensku zaostáva za vyspelými ekonomikami nielen vo výške celkových výdavkov, ale predovšetkým nevhodnou štruktúrou a slabým zastúpením podnikových zdrojov financovania VaV.

---

¹¹ Indikátory VaV, ako aj vzdelávania uvádzané v tejto kapitole sú publikované s dvojročným oneskorením.

Graf 3.1
Štruktúra hrubých výdavkov na VaV v roku 2011 podľa zdroja financovania na Slovensku a vo vybraných ekonomikách EÚ (% HDP)

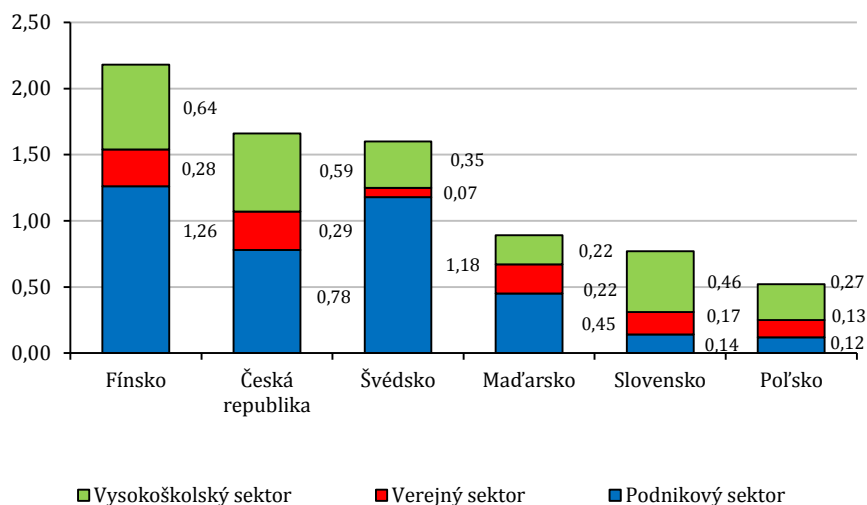

Prameň: Vlastné spracovanie podľa údajov Eurostatu (2013).

Po období 2009 – 2010, keď výrazne vzrástol počet pracovníkov vo VaV, bol medziročný rast v roku 2011 len vo výške 1,6 %, a to na úroveň 28 596 pracovníkov. Podobne ako podfinancovanie VaV, tak aj nízky počet pracovníkov VaV a ich nevhodná štruktúra predstavujú bariéru inovačného rozvoja. V grafe 3.2 uvádzame porovnanie počtu pracovníkov VaV ako ich podielu na celkovej zamestnanosti. Slovensko je charakteristické nielen nízkym podielom pracovníkov VaV na celkovej zamestnanosti, ale aj nevhodnou štruktúrou so slabým zastúpením pracovníkov VaV podnikového sektora.

Patentová aktivita, meraná počtom domácich patentových prihlášok, v roku 2011 mierne poklesla na úroveň 223 domácich patentových prihlášok, čo sa odrazilo aj na poklese patentovej produktivity, ktorá klesla z hodnoty 8,4 v roku 2010 na 7,8 domácich patentových prihlášok na 1 000 zamestnancov VaV. V roku 2011 vzrástla vedecká produktivita (meraná počtom tzv. karentovaných článkov na 1 000 zamestnancov VaV) z 89 článkov na 96,7 článkov.

Graf 3.2
Pracovníci VaV na Slovensku a vo vybraných ekonomikách EÚ
v roku 2011 (podiel na celkovej zamestnanosti)

Prameň: Vlastné spracovanie podľa údajov Eurostatu (2013).

Medzi kľúčové determinanty konkurencieschopnosti ekonomiky patrí vzdelávanie. Najmä vysokoškolské vzdelávanie je nevyhnutným predpokladom kvalitného ľudského kapitálu. Po dvoch rokoch 2009 – 2010 relatívneho rastu verejných výdavkov na vzdelávanie sa v roku 2011 ich výška meraná podielom na HDP znížila na úroveň 4 %, čo v rámci EÚ 27 predstavuje nelichotivé predposledné miesto (posledné Bulharsko vydáva z verejných zdrojov na vzdelávanie 3,6 %; najlepšie Dánsko vykazuje 7,8 %; priemer za EÚ 27 je 5,3 %). Slovensko z hľadiska zdrojov financovania (verejné alebo súkromné) vykazuje v rámci EÚ najnižší podiel verejných zdrojov na financovaní, v poslednom sledovanom roku to bolo len 84,3 % z celkových zdrojov. Relatívne vysoký podiel súkromných zdrojov súvisí s rastúcim počtom súkromných vysokých škôl po roku 2003 v sociálnovedných a humanitných odboroch.

Z hľadiska vytvárania predpokladov inovačného rozvoja a kvality ľudského kapitálu možno za negatívny stav považovať pretrvávajúce nízke verejné výdavky na vysokoškolské vzdelávanie, ktoré za posledný sledovaný rok dosiahli výšku len 0,83 % HDP.

Participácia na celoživotnom vzdelávaní 25–64-ročných v roku 2011 mierne vzrástla na hodnotu 3,9 %. V tomto ukazovateli Slovensko stále zaostáva za úrovňou EÚ 27, kde bolo v roku 2011 zapojených do celoživotného vzdelávania 8,9 % 25–64-ročných.

Relatívne pozitívny vývoj dosahuje Slovensko v počte absolventov vysokých škôl v matematických, prírodných a technických vedách. Hodnota 18,3 absolventov na 1 000 absolventov vo veku 20 – 29 rokov preyšuje priemer EÚ 27 (15,2 absolventov) a radí Slovensko na 6. miesto v rámci EÚ 27. Podobné postavenie má Slovensko aj v prípade absolventov doktorandského štúdia matematických, prírodných a technických vied, priemyselných a stavebných technológií, kde sa hodnota zvýšila na úroveň 1,1 absolventov na 1 000 absolventov vo veku 20 – 29 rokov a dosahuje jednu z najvyšších hodnôt v rámci EÚ.

T a b u ľ k a 3.2

Vybrané indikátory vzdelávania

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
<i>Celkové verejné výdavky na vzdelávanie (% HDP)</i>	4,2	3,85	3,8	3,62	3,5	4,3	4,5	4,0
Podiel verejných zdrojov na financovaní vzdelávania (%)	84	83,9	85,2	86,2	82,5	83,9	84,2	x
Verejné výdavky na vysokoškolské vzdelávanie (% HDP)	0,98	0,81	0,90	0,79	0,78	0,81	0,83	x
Počet vysokoškolských absolventov matematických, prírodných a technických vied (na 1 000 obyv. vo veku 20 – 29 r.; ISCED 5 – 6)	9,2	10,2	10,3	11,9	15,0	17,5	18,3	x
Počet absolventov doktorandského štúdia matematických, prírodných a technických vied, priemyselných a stavebných technológií (na 1 000 obyv. vo veku 20 – 29 r.; ISCED 6)	0,4	0,5	0,5	0,6	0,6	0,7	1,1	x
Participácia na celoživotnom vzdelávaní (% 25 – 64-ročných obyv.)	4,3	4,6	4,1	3,9	3,3	2,8	2,8	3,9

Prameň: Eurostat (2011); Slovstat (2011); x – údaj nie je k dispozícii.

Rozvoj znalostnej spoločnosti je vo veľkej miere podmienený a dynamizovaný využívaním IKT vo všetkých sférach spoločnosti. V tabuľke 3.3 uvádzame niektoré indikátory prieniku IKT do spoločnosti (sféra domácností, podnikov a verejnej správy). Na Slovensku každoročne

rastie počet domácností, ktoré majú doma prístup k internetu (v roku 2012 už 75 %, čo je rovnaká hodnota ako priemer EÚ 27). Nárast digitálnej gramotnosti, ktorá je vyjadrená podielom občanov, ktorí často používajú internet (60 %), a podielom občanov so strednou úrovňou počítačových zručností (33 %), sa prejavil v roku 2012, pričom v týchto dvoch ukazovateľoch je na Slovensku vyššia úroveň ako priemer EÚ 27 (58 %, resp. 25 %).

T a b u l' k a 3.3

Wybrané ukazovatele prieniku IKT do spoločnosti

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Podiel domácností s prístupom k internetu	23	23	27	46	58	62	67	71	75
Podiel občanov, ¹ ktorí často používajú internet	20	23	26	33	44	49	58	56	60
Podiel občanov, ¹ ktorí využívajú internet na <i>internet banking</i>	10	10	13	15	24	26	33	34	40
Podiel občanov ¹ so strednou úrovňou počítačových zručností	.	35	30	33	x	33	x	33	33
Podiel podnikových tržieb z e-obchodu na celkových tržbách	.	0	0	3	8	11	11	16	12
Podiel podnikov, ktoré zasielajú alebo prijímajú e-faktúry	.	.	.	14	23	30	34	34	x
Podiel občanov, ¹ ktorí využívajú internet na interakciu s verejnou správou	25	27	32	24	40	38	50	48	42
Podiel podnikov, ktoré využívajú internet na interakciu s verejnou správou	47	57	77	85	88	91	88	96	x
Podiel pripojení širokopásmového internetu	0,4	1,5	4	6,9	9,6	14,3	15,5	16,4	x

¹16 – 74 rokov.

Prameň: Eurostat (2012).

Využívanie IKT v podnikovom sektore, merané podielom podnikových tržieb z e-obchodu na celkových tržbách a podielom podnikov, ktoré využívajú e-fakturáciu, sa po rokoch relatívne dynamického rastu v roku 2012 zastavilo. Podiel tržieb z e-obchodu klesol na 12 % z celkových tržieb (priemer EÚ 27 je 15 %) a podiel podnikov využívajúcich e-faktúry ostal rovnaký ako v predchádzajúcom roku vo výške 34 % (priemer EÚ 27 je 21 %).

Informačné a komunikačné technológie nachádzajú svoje uplatnenie aj v oblasti elektronizácie služieb verejnej správy. Dopyt po elektronických službách verejnej správy vyjadruje podiel občanov, resp. podnikov,

ktorí využívajú internet na interakciu s inštitúciami verejnej správy. Pri podnikoch zaznamenávame dynamickejší medziročný rast, ako aj oveľa vyšší podiel v poslednom sledovanom roku v porovnaní s vývojom a stavom podielu občanov, ktorí využívajú internet na interakciu s verejnou správou. Možno to vysvetliť tým, že ponuková strana elektronických služieb verejnej správy je v čoraz vyššej miere zameraná na podnikovú sféru (napr. prioritným zameraním na elektronizáciu správy daní). Podiel podnikov na Slovensku, ktoré využívajú internet na interakciu s verejnými orgánmi (96 %), je vyšší ako v EÚ 27 (84 %). Podiel občanom využívajúcich internet na interakciu s verejnými orgánmi dokonca za posledné dva roky poklesol (r. 2012 na 42 %). Z hľadiska vytvárania infraštruktúry IKT Slovensko stále zaostáva za priemerom EÚ 27, keď penetrácia širokopásmovým internetom bola v roku 2011 na úrovni 16,4 % (priemer EÚ 27 je 26,5 %).

Stav v oblasti VaV, inovácií, vzdelávania a prieniku IKT do spoločnosti, ktorý vytvára obraz o potenciáli kvalitatívnych faktorov ekonomického rozvoja na Slovensku, môžeme hodnotiť ako negatívny. Pozitívne možno hodnotiť nárast celkových výdavkov na VaV v poslednom sledovanom roku 2011, avšak naďalej pretrváva zaostávanie za priemerom EÚ 27 a aj ostatnými ekonomikami V4. Negatívom z hľadiska inovačného rozvoja je aj nevhodná štruktúra sektora VaV s nedostatočným zastúpením podnikov, ktoré v inovačnom rozvoji národnej ekonomiky majú nezastupiteľnú úlohu. Z hľadiska zdrojov financovania VaV na Slovensku pretrváva nárast zahraničných zdrojov, čo možno pripísať vplyvu čerpania štruktúrnych fondov (Operačný program Výskum a vývoj, Operačný program Konkurencieschopnosť a hospodársky rast a Operačný program Bratislavský kraj).

V rámci hodnotenia celkovej konkurencieschopnosti národných ekonomík Svetové ekonomické fórum (WEF, 2013) každoročne hodnotí aj kvalitatívne faktory konkurencieschopnosti – vzdelávací systém, technologickú pripravenosť a inovácie.¹² Slovensko sa zo 144 hodnotených krajín z hľadiska celkovej konkurencieschopnosti nachádza na 71. mieste, pričom už patrí medzi ekonomiky, ktorých ekonomický rozvoj je hnaný

---

¹² Hodnotí sa 12 pilierov konkurencieschopnosti a v rámci nich 110 indikátorov.

inováciami. Slovenský vzdelávací systém je hodnotený na 54. mieste, technologická pripravenosť je na 45. mieste a inovácie sa umiestili na 89. mieste. V rámci vzdelávacieho systému sa relatívne najlepšie hodnotí dostupnosť internetu na školách (29. miesto), dostupnosť výskumných a školiacich služieb (49. miesto) a počet študujúcich na vysokých školách (42. miesto). Relatívne najhoršie postavenie v rámci indikátorov vzdelávania má kvalita vzdelávacieho systému (120. miesto) a kvalita manažérskych škôl (111. miesto). V oblasti technologickej pripravenosti sa na Slovensku najlepšie hodnotia PZI a transfer znalostí (9. miesto) a podiel občanov používajúcich internet (26. miesto), najhorším indikátorom je rýchlosť internetového pripojenia (76. miesto). V rámci inovačných faktorov má Slovensko relatívne najlepšie medzinárodné postavenie v rámci patentov (40. miesto) a dostupnosti vedcov a technikov (79. miesto), najhoršie hodnotenými indikátormi inovačného rozvoja sú vládne objednávky technologicky pokročilých produktov (127. miesto) a VaV spolupráca medzi univerzitami a podnikmi (100. miesto). Postavenie využívania vládnych objednávok technologicky pokročilých produktov ako nástroja aktívnej inovačnej politiky radí Slovensko medzi rozvojové ekonomiky.

Európska komisia každoročne vydáva štúdiu *Innovation Union Scoreboard* (IUS, 2013), v ktorej hodnotí inovačnú výkonnosť (na základe 25 indikátorov) členských štátov EÚ. Podľa najnovšieho hodnotenia sa slovenská ekonomika radí do skupiny označenej ako mierni inovátori (úroveň nižšia ako priemer EÚ) a v rámci EÚ je na 21. mieste.

4. TRH PRÁCE

Pozvoľné zotavovanie trhu práce badateľné v rokoch 2010 – 2011 ustrnulo a výsledky z roka 2012 boli skôr rozpačité: slabý medziročný rast zamestnanosti a naopak, nárast počtu nezamestnaných, najmä ku koncu roka, zhoršenie podmienok pre činnosť malých podnikateľov, alebo aj napriek zrýchľujúcemu sa rastu nominálnej mzdy slabší, ale ešte vždy pokles reálnej mzdy. Rok 2012 charakterizovalo i prijatie rozsiahlych zmien v legislatíve, ktoré sa v oblasti zamestnanosti spájajú skôr s negatívnymi očakávaniami, či zápas niektorých skupín zamestnancov verejného sektora za lepšie (nie len platové) podmienky.

Vývoj zamestnanosti a jej štruktúry a súvisiace legislatívne zmeny

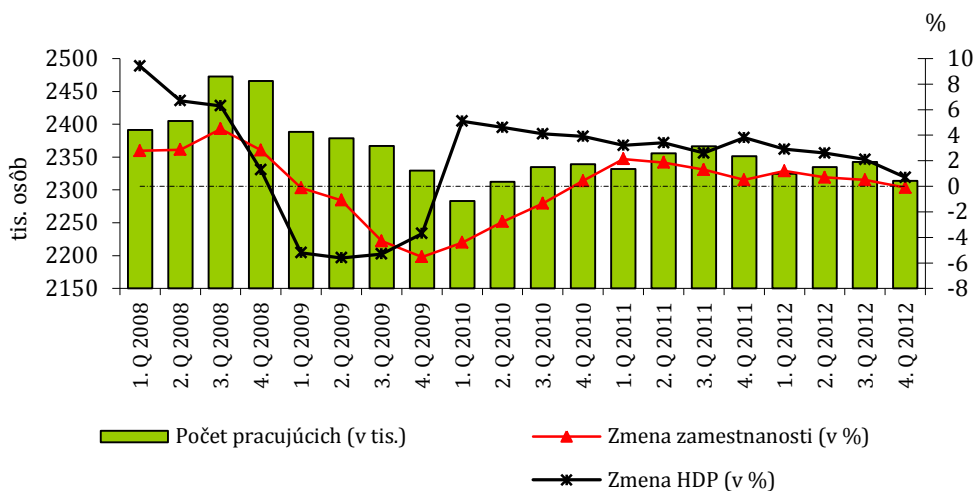
Kým pokles produktu vyvolaný hospodárskou krízou trval jeden rok (recesia v prvom až poslednom štvrtroku 2009), pokles zamestnanosti pretrval o niečo dlhšie a k pokrízovému obnoveniu zamestnanosti došlo až na konci roka 2010. Už v priebehu celého roka 2011 zamestnanosť rástla, i keď pri spomaľujúcom sa tempe. Podobne aj v roku 2012 dynamika rastu zamestnanosti, ktorý bol v porovnaní s predošlým rokom ešte slabší, postupne klesala, až napokon v poslednom štvrtroku došlo k zastaveniu dva roky trvajúceho medziročného rastu zamestnanosti (graf 4.1).

Pomalý proces obnovy zamestnanosti, ktorý sa naštartoval v roku 2010, sa tak zastavil – zamestnanosť sa k predkrízovým hodnotám nestihla ani priblížiť – počet pracujúcich v poslednom štvrtroku 2012 klesol po dvojročnom raste na 2 313 tis. osôb, kým v predkrízovom štvrtom štvrtroku 2008 to bolo 2 466 tis. osôb (ku koncu roka 2012 bolo teda v SR stále o 153 tis. pracujúcich menej; stĺpcové zobrazenie v grafe 4.1; medzi-kvartálny nárast počtu pracujúcich v druhom a treťom kvartáli bol aj odrazom bežného sezónneho vývoja). Celkovo sa v roku 2012 zamestnanosť (počet pracujúcich) podľa výberového zisťovania pracovných síl

(VZPS) na Slovensku zvýšila o 0,6 %¹³ na 2 329 tis. osôb (ŠÚ SR, 2013a).¹⁴

Graf 4.1
Vývoj zamestnanosti (počtu pracujúcich) a HDP v štvrt'rokoch 2008 – 2012

Poznámka: HDP podľa štvrt'ročných národných účtov v stálych cenách roku 2005, zamestnanosť podľa VZPS, zmena zamestnanosti v roku 2012 prepočítaná z porovnateľných údajov.

Prameň: Podľa údajov ŠÚ SR.

Zamestnanosť po recesii v roku 2009 reagovala na oživenie ekonomiky a zotavenie produkcie s približne trištvrt'ročným oneskorením a vzhľadom na spomalenie rastu produktu (resp. produkcie a pridanej hodnoty) v roku 2011 sa pri nezmenenej elasticite zamestnanosti následné oslabenie jej rastu či pokles dali očakávať. Obraz o rozmere poklesu zamestnanosti ku koncu roka 2012 dokresľuje fakt, že k poklesu počtu pracujúcich pod hranicu 3,2 mil. osôb došlo od roku 2006 len raz, a to bezprostredne po recesii, teda v 1. štvrt'roku 2010 (graf 4.1).

¹³ Údaje v roku 2012 sú prepočítané na obyvateľstvo k 1. 1. 2012 podľa nového Sčítania obyvateľov, domov a bytov z roku 2011. Indexy za rok 2012, ktorých zdrojom je Štatistický úrad SR, sú preto počítané z porovnateľných údajov a nedajú sa priamo odvodiť z dosiaľ zverejnených absolútnych hodnôt o počte pracujúcich a ich zmien medzi rokmi 2011 a 2012.

¹⁴ Na porovnanie, zamestnanosť počítaná z priemerného počtu zamestnaných osôb zo štvrt'ročného štatistického výkazníctva rástla v 1. a 2. štvrt'roku 0,9 % a 0,6 % tempom a klesala v 3. a 4. štvrt'roku 0,1 % a 0,8 % tempom; výsledný celoročný pokles bol na úrovni 0,1 % (ŠÚ SR, 2013b).

Výraznejšie zhoršenie v oblasti zamestnanosti ku koncu roka sa pripisuje i negatívnemu vplyvu schválených legislatívnych zmien dotýkajúcich sa pracovnoprávných vzťahov i nákladov na prácu. Novela Zákonníka práce (schválená v októbri s účinnosťou od 1. januára 2013) napríklad sprísňuje definíciu závislej práce (s cieľom zabrániť nahrádzaniu pracovných zmlúv a dohôd inými zmluvnými formami), zvyšuje náklady zamestnávateľa (obnovuje súbeh výpovednej doby a odstupného, v súčinnosti s novelou o sociálnom poistení zvyšuje náklady v oblasti odvodového zaťaženia, znásobené prvou spomenutou úpravou – snahou znemožniť obchádzanie využitím zmlúv podľa Občianskeho zákonníka či živností na prácu majúcu charakter závislej činnosti) a znižuje flexibilitu pri niektorých rozhodnutiach zamestnávateľa (ruší možnosť dohodnúť dĺžku skúšobnej doby nad zákonný štandard, skracaje maximálnu dobu pri uzatváraní zmlúv na dobu určitú i pri možnosti jej predĺženia a obnovenia, sprísňuje zamestnávanie agentúrnych zamestnancov, sprísňuje ustanovenia týkajúce sa pracovného času atď.). Legislatívne zmeny vedúce k vyšším nákladom na zamestnávanie aj prepúšťanie a k nižšej flexibilitě v pracovných vzťahoch mali viesť k tomu, že firmy sa pripravili a prípadné plánované (i neplánované) znižovanie stavov zrealizovali ešte podľa noriem platných pre rok 2012.

Detailnejší pohľad na štruktúru zamestnanosti však odhaľuje, že v skutočnosti z celkového úbytku takmer 38 tis. pracujúcich vo 4. kvartáli 2012 (medziročne, nerevidované údaje) bolo len 15 tis. osôb v postavení zamestnanca¹⁵ a až 23 tis. boli podnikatelia, z toho počet podnikateľov so zamestnancami klesol v tomto štvrtroku dokonca o viac ako 14 %. Pre porovnanie dynamiky zmeny, počet živnostníkov, ktorých práca mala charakter závislej práce zamestnanca, klesol o 6,7 % a počet zamestnancov podľa prepočítaných údajov k stavu obyvateľstva zisťovaného v sčítaní

---

¹⁵ Pre úplnosť však treba kategóriu *zamestnanci* rozmeniť na zamestnancov v súkromnom a verejnom sektore, pretože kým počet všetkých zamestnancov klesol o 15 tis. osôb, len v súkromnom sektore ubudlo 28 tis. osôb, avšak tento pokles bol kompenzovaný nárastom počtu zamestnancov vo verejnom sektore o 12 tis. osôb. Z pohľadu dynamiky bol ale vo 4. kvartáli medziročný pokles zamestnancov v súkromnom sektore (o 2 %) stále nižší, než bol pokles podnikateľov (o 5 % v priemere pre podnikateľov s aj bez zamestnancov). V porovnaní s 3. kvartálom klesol počet zamestnancov v súkromnom sektore o 10 tis. a počet podnikateľov až o 13 tis.

v máji 2011¹⁶ dokonca stúpol o 0,8 % – nové prepočítané údaje teda potvrdzujú nasledujúci fakt ešte zreteľnejšie: Nepriaznivá situácia na pracovnom trhu sa v poslednom kvartáli z pohľadu zmien v zamestnanosti pretavila (zatiaľ) skôr do ukončenia podnikania fyzických osôb než do samotného prepúšťania firmami – právnickými subjektmi. V skutočnosti bol medziročný pokles počtu zamestnancov, a to aj čo sa týka len zamestnancov v súkromnom sektore, najvyšší v druhom štvrtroku 2012, avšak u podnikateľov bolo zhoršenie ku koncu roka jednoznačné. Za celý rok 2012 klesol počet podnikateľov o 2,4 % a počet zamestnancov stúpol o 1,2 % (ŠÚ SR, 2013b).

Citeľnejšie následky zmien v legislatíve pre zamestnanosť v SR však môžeme očakávať v roku 2013, keď nadobúdajú účinnosť viaceré súvisiace právne normy. Okrem uvedených zmien v Zákonníku práce dochádza k podstatným zmenám aj v oblasti nákladov práce, zmeny, ktoré prináša novela o sociálnom poistení (schválená ešte v auguste 2012) ovplyvnia najviac osoby zamestnané formou dohôd o prácach mimo pracovného pomeru (tzv. dohodárov) a samostatne zárobkovo činné osoby (SZČO). V prípade SZČO novela zvyšuje minimálny a maximálny vymeriavací základ (VZ), aj výšku minimálneho a maximálneho poistného. Odvody do Sociálnej poisťovne i zdravotných poisťovní tak živnostníkom od roku 2013 vzrastú. Pracovník, ktorý ma uzatvorenú dohodu (či už o vykonaní práce alebo o pracovnej činnosti) a má z nej pravidelný mesačný príjem, je od 1. 1. 2013 v postavení zamestnanca pre zdravotné, nemocenské, dôchodkové poistenie a poistenie v nezamestnanosti. Kým teda do roku 2013 odvádzal zamestnávateľ za dohodára len úrazové poistenie (0,8 % z VZ) a garančné poistenie (0,25 %), od januára 2013 znáša zvýšené náklady v podobe plných odvodov. Dohodári s nepravidelným príjmom a vybrané skupiny sú oslobodené od nemocenského poistenia a poistenia v nezamestnanosti (zmenám v legislatíve sa detailnejšie

---

¹⁶ Rozpor medzi absolútnymi hodnotami a indexmi, resp. medziročnými zmenami v oblasti zamestnanosti v roku 2012 vyplýva z metodiky Štatistického úradu SR pri prepočítavaní vzorky počtom obyvateľov podľa posledného sčítania obyvateľstva z mája 2011, niektoré revidované údaje (absolútne počty) budú publikované neskôr.

venujeme neskôr v kapitole Prehľad vybraných legislatívnych a hospodárskopolitických opatrení).¹⁷

Najvýraznejšie sa tieto zmeny zatiaľ podpísali pod dramatický pokles osôb zamestnaných formou dohody mimo pracovného pomeru – kým k 31. decembru 2012 evidovala Sociálna poisťovňa 642 295 dohôd, v januári 2013 zaregistrovala už len 297 422 pracovníkov pracujúcich na dohodu (údaj za všetky typy dohôd, čísla zverejnené Sociálnou poisťovňou). Pokles počtu dohôd na prelome rokov je obvyklý jav, rozhodne však nie v takom rozsahu, pokles o 345 tisíc predstavuje úbytok takmer 54 %. Pre úplnosť dodajme, že v marci 2013 (najnovší údaj) zaregistrovala Sociálna poisťovňa niečo nad 373 tis. dohodárov. Od marca platí aj zákaz súbehu práce na dohodu a predčasného dôchodku.

V súvislosti so zhoršujúcou sa situáciou na trhu práce zaťažil objem vyplatených dávok v nezamestnanosti rozpočet Sociálnej poisťovne viac než minulý rok, v roku 2012 vyplatila poisťovňa uchádzačom o zamestnanie 175,8 mil. eur v porovnaní so 163,3 mil. eur v roku 2011, čo predstavuje nárast o 7,6 %. Na porovnanie, v predkrízovom roku 2008 dosiahol objem dávok v nezamestnanosti len niečo nad 66 mil. eur. V snahe ušetriť sa od 1. januára 2013 znížila maximálna výška dávky v nezamestnanosti (po novom zodpovedá sume 775,30 eur, resp. 801,10 eur, ak má mesiac 31 dní).

Ďalší negatívny vplyv na zamestnanosť by malo aj to, ak by sa do pripravovanej novely o službách zamestnanosti dostal pôvodný návrh zákazu súbehu práce na dohodu do určeného limitu (65 % životného minima) a vedenia v evidencii uchádzačov o zamestnanie, čo by sa dotklo (v čase prípravy návrhu) približne 70 tis. evidovaných nezamestnaných. Vyraďenie časti z nich z evidencie by štatisticky zlepšilo mieru evidovanej

---

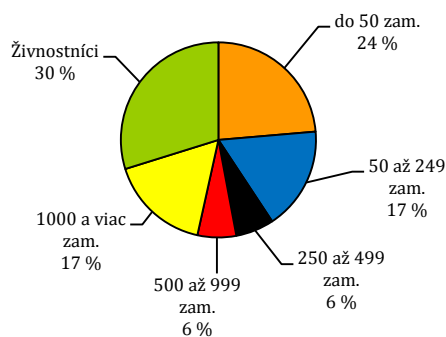
¹⁷ Vďaka novele si Sociálna poisťovňa polepší i v oblasti samotného dôchodkového poistenia, zmeny v druhom pilieri zahŕňajú zníženie príspevkov z 9 % na 4 % v prospech prvého piliera; výsledkom otvorenia systému na 5 mesiacov bolo vystúpenie približne 90 tis. sporiteľov, za ktorých bude poisťovňa žiadať od dôchodcovských správcofských spoločností vrátenie takmer 280 mil. eur (naopak, do druhého piliera vstúpilo počas otvorenia systému približne 15 tis. osôb). Podľa Štatistického úradu predstavovali len v poslednom štvrtroku 2012 príjmy Sociálnej poisťovne z dobrovoľného návratu z druhého piliera 40 mil. eur (na porovnanie, celkové príjmy poisťovne v tomto štvrtroku dosiahli 1,7 mld. eur, z toho zhruba 1 mld. tvoria príjmy na starobné poistenie – prvý pilier). V dôsledku zmien v spomínanom zákone o sociálnom poistení poklesli príspevky na starobné dôchodkové sporenie (druhý pilier) o 35,9 % (ŠÚ SR, 2013b).

nezamestnanosti, tento spôsob vykonávania zárobkovej činnosti nezamestnaných sa však využíval najmä v regiónoch s vysokou mierou nezamestnanosti, kde by vyradení uchádzači nemali veľké možnosti uplatnenia formou pracovného pomeru; ministerstvo zatiaľ od tohto zámeru upustilo.

Možno predpokladať, že uvedené legislatívne zmeny najviac postihnú zamestnávanie v malých a stredných podnikoch, práve v regiónoch so slabšou ekonomickou aktivitou a vyššou mierou nezamestnanosti, ktoré často využívali zamestnávanie formou dohody. Podľa empirického prieskumu u zamestnávateľov (vykonaného pred prijatím legislatívnych zmien) 77 – 86 % oslovených subjektov považuje existenciu jednotlivých foriem dohôd o prácach mimo pracovného pomeru za opodstatnenú, pritom 56 % zamestnávateľov využívalo túto formu kvôli lepšej pružnosti pri zabezpečovaní činnosti podniku a len pre 16,5 % opýtaných boli rozhodujúcim dôvodom nižšie náklady. Lacnejší spôsob zabezpečenia chodu najviac rezonuje u zamestnávateľov malých a stredných podnikov, v tuzemských podnikoch v súkromnom vlastníctve (Kostolná a Olšovská, 2011).

Reálne dosahy legislatívnych zmien budeme môcť zhodnotiť až v tomto roku, z hľadiska zlepšenia zamestnanosti na Slovensku by bolo potrebné skôr motivovať zamestnanosť v malých a stredných podnikoch, tie totiž tvoria najväčšiu časť miestnej zamestnanosti – mikropodniky a malé podniky do 50 zamestnancov zamestnávajú 518 tisíc ľudí, čo je najvyššia hodnota z hľadiska veľkostnej štruktúry podnikov¹⁸ (a po živnostníkoch druhá najväčšia skupina

Graf 4.2
Zamestnanosť podľa veľkostnej štruktúry podnikov

Prameň: Podľa údajov ŠÚ SR.

¹⁸ Pri členení podnikov do kategórií: malé podniky do 50 zamestnancov (zamestnávajú 518 tis. zamestnancov), stredné podniky 50 až 249 (zamestnávajú 374 tis. ľudí) a veľké podniky v členení 250 až 499 (139 tis. zamestnancov), 500 až 999 (141 tis.) a nad 1000 (366 tis. zamestnancov); údaje za rok 2012.

zamestnaných v SR), malé podniky vytvárajú 24 % celkovej zamestnanosti na Slovensku a ďalších 17 % zamestnanosti tvoria stredné podniky do 500 zamestnancov. Zamestnanosť v roku 2012 pritom poklesla v úhrne len v podnikoch do 500 zamestnancov, najvýraznejšie práve v malých podnikoch s 20 až 49 zamestnancami (pokles zamestnaných osôb o 8,7 %) a v stredných podnikoch do 250 zamestnancov (pokles o 4,6 %). Vo veľkých podnikoch nad 500 zamestnancov, ktoré zamestnávajú niečo cez pol milióna ľudí (507 tis.), naopak zamestnanosť stúpila o 1 %.

Z hľadiska zmien v štruktúre pracovnej sily sme v poslednom období, okrem spomínaného posunu v prospech zamestnancov a v neprospech podnikateľov (fyzických osôb), resp. samozamestnaných vo všeobecnosti, mohli pozorovať aj nárast podielu čiastočných úväzkov na celkovej zamestnanosti, z predkrízových ani nie 3 % na 4,1 % v rokoch 2011 a 2012 (v priemere v EÚ však čiastočné úväzky tvoria až pätinu celkovej zamestnanosti), ale i nárast podielu osôb pracujúcich z domu, ktorých podiel na celkovej zamestnanosti poklesol bezprostredne po recesii – v roku 2010; a tiež aj zvýšenie počtu pracujúcich s viac ako jedným zamestnaním v rovnakom čase (ich počet poklesol, naopak, priamo počas recesie v roku 2009 a počnúc rokom 2010 stúpa najmä vďaka vysokoškolsky vzdelaným pracujúcim s viac ako jedným zamestnaním; ich podiel na celkovej zamestnanosti na úrovni 1,2 % je však tiež pod priemerom EÚ 3,9 %).

Vývoj nezamestnanosti a znevýhodnené skupiny na trhu práce

Nezamestnanosť podľa VZPS sa v roku 2012 zvýšila o 3,5 %, najrýchlejšie pritom rástla v druhom a treťom štvrťroku (medziročne 4,2 % a 4,7 %-ným tempom), v poslednom štvrťroku sa tempo jej rastu zmiernilo. V priemere za rok bolo na Slovensku 377,5 tis. nezamestnaných osôb (rovnako ako v predošlom roku, najviac nezamestnaných bolo v poslednom štvrťroku, a to 390,4 tis. osôb, čo je približne o 12 tis. osôb viac ako v rovnakom období 2011), miera nezamestnanosti stúpila v roku 2012 z 13,5 % na 14,0 %, pritom najvyššiu úroveň dosiahla vo 4. štvrťroku,

14,4 %, čo je o 0,4 p. b. viac ako vo 4. štvrtroku 2011 (opäť, väčší rozdiel v porovnaní s predošlým rokom bol zaznamenaný v 2. a 3. štvrtroku).

Najväčšiu skupinu nezamestnaných tvorili v roku 2012 tí, ktorí ešte nikdy nemali zamestnanie (takmer 95 tis. osôb), ďalšou veľkou skupinou boli nezamestnaní, ktorých posledné zamestnanie bolo v priemysle (83 tis.) a skupiny o niečo väčšie ako 30 tisíc tvorili už len nezamestnaní stavebníci a obchodníci. Počet nezamestnaných, ktorí ešte nemali zamestnanie, citeľne vzrástol najmä v rokoch 2010 a 2011 a v roku 2012 tento trend pokračoval, keď ich počet medziročne narástol o viac ako 12 %; nielenže sa stali najpočetnejšou skupinou nezamestnaných, v poslednom štvrtroku ich počet po prvýkrát od roku 2005 prekročil hranicu 100 tis. osôb a predstavujú presne štvrtinu všetkých nezamestnaných.

Tento problém je previazaný s vývojom zamestnanosti a nezamestnanosti u dvoch znevýhodnených zložiek pracovnej sily, najmladších osôb vstupujúcich na pracovný trh a nízkokvalifikovaných osôb. Kým v prvom prípade dochádzalo v minulosti k výraznej konvergencii k priemernému stavu v EÚ (medzi rokmi 2000 a 2008 klesla miera nezamestnanosti osôb do 25 rokov v SR z najvyššej hodnoty zaznamenatej v EÚ – 36,9 %, teda z hodnoty ktorá viac ako dvojnásobne prevyšovala európsky priemer, takmer až na priemernú úroveň EÚ, čo znamenalo pokles SR z prvej na ôsmu priečku v rámci EÚ), v prípade nízkokvalifikovanej pracovnej sily ide o dlhodobý problém v rozsahu, v akom ho žiadna iná krajina EÚ nepozná. (Problematike vplyvu krízy na nezamestnanosť mladých sa detailnejšie venujeme v minuloročnom vydaní tejto publikácie Morvay a kol., 2012 a v práci Hvozdíková, 2012.)¹⁹ Z celkového počtu 377,5 tis. nezamestnaných v roku 2012 až 208,8 tis. osôb bolo bez vzdelania, s najvyšším dosiahnutým základným vzdelaním alebo učňovským vzdelaním bez maturity (teda viac ako 55 % všetkých nezamestnaných).

Miera nezamestnanosti osôb s najnižšou kvalifikáciou²⁰ v SR sa dlhodobo pohybuje okolo intervalu 40 – 50 %, Slovensko je v tejto oblasti

---

¹⁹ Pre úplnosť tu len uvedieme, že v roku 2012 bolo 75,5 tis. nezamestnaných v SR mladších ako 25 rokov (a ďalších 64,4 tis. nezamestnaných vo veku 25 – 29 rokov, čiže spolu až 37 % nezamestnaných bolo mladších ako 30 rokov). Miera nezamestnanosti u osôb mladších ako 25 rokov vzrástla v roku 2012 na 34 % (čo je najvyššia hodnota do roku 2002) a na rozdiel od celkovej miery nerástla najrýchlejšie uprostred roka, ale v poslednom štvrtroku (až o 1,7 p. b.).

²⁰ Ide o osoby s najvyšším dosiahnutým vzdelaním základným a nižším stredným, teda úrovne vzdelania 0 až 2 podľa kategorizácie Eurostatu; zdrojom dát k tejto časti je databáza Eurostatu.

absolútnym lídrom v Európe (európsky priemer miery nezamestnanosti osôb s nízkou kvalifikáciou nepresiahol v predkrízovom období 12 %). Hĺbku tohto problému na Slovensku najlepšie ilustruje fakt, že priemerný rozdiel vo výške miery nezamestnanosti nízkokvalifikovaných osôb medzi Slovenskom a krajinou EÚ s druhou najvyššou mierou nezamestnanosti týchto osôb bol v rokoch 2000 – 2009 neuveriteľných 18,3 p. b. (priemerný rozdiel voči priemeru dnešnej EÚ predstavoval za toto obdobie až 33,6 p. b., a to už vrátane krízového roka 2009, keď v niektorých európskych krajinách vzrástla miera nezamestnanosti v tejto kategórii viac ako dvojnásobne). V posledných troch rokoch sa SR o niečo priblížila k európskemu priemeru, vďaka za to však zhoršeniu situácie v tejto oblasti najmä v Litve a v Španielsku. S mierou nezamestnanosti nízkokvalifikovaných osôb v roku 2012 na úrovni 44,7 % SR opäť odskočila od druhej krajiny v poradí (ktorou je už tretí rok Litva), o 10 p. b. Pozitívnu správou je, že v druhej polovici roka 2012 miera ich nezamestnanosti v SR už klesala (na 43,6 % v poslednom kvartáli, na porovnanie, v predkrízovom 3. kvartáli 2008 dosahovala 33,3 % – historicky najnižšiu hodnotu od roku 1999).

Otázka vysokej nezamestnanosti nízkokvalifikovaných osôb na Slovensku o i. súvisí s problematikou postavenia rómskej populácie na slovenskom pracovnom trhu – podľa odhadov zverejnených Svetovou bankou (WB, 2012) približne 165 tis. príslušníkov rómskeho etnika v SR v produktívnom veku je bez zamestnania, z toho najviac (122 tis. osôb) na území východného Slovenska. Väčšina z nich patrí buď k neaktívnej populácii (prestali hľadať zamestnanie), alebo k dlhodobo nezamestnaným a v rámci nich ku skupinám s najväčšou dĺžkou trvania nezamestnanosti (podľa odhadov 53 tis. Rómov patrí k osobám nezamestnaným dlhšie ako 2,5 roka). Extrémne nízka miera zamestnanosti je alarmujúcou najmä u rómskych žien (9 % v porovnaní s 20 % v prípade rómskych mužov). V prípade oboch pohlaví ide o citeľne nižšie miery zamestnanosti rómskej populácie aj v porovnaní s ostatnými krajinami regiónu (prieskum bol vykonaný v SR, ČR, Maďarsku, Bulharsku a Rumunsku – napríklad u rómskych mužov dosahuje miera zamestnanosti v Maďarsku 34 %, v Bulharsku a Rumunsku 42 % a v ČR 43 %, v SR spomínaných 20 %). Ak sa aj podarí príslušníkom tohto etnika na Slovensku zamestnať sa, ich

priemerná mzda dosahuje približne len polovicu priemernej mzdy nerómskej populácie (55 % v prípade mužov a 49 % v prípade žien). Hlavným faktorom je práve ich nízka kvalifikačná štruktúra, rómski muži pracujú prevažne na nízkokvalifikovaných miestach v stavebníctve (25 %), v ťažbe a dobývaní (19 %), alebo vykonávajú verejnoprospešné práce (25 %). Takmer 60 % rómskych pracujúcich sa radí k nekvalifikovaným robotníkom. S vyšším vzdelaním stúpa aj miera zamestnanosti, nie však v takom rozsahu, ako u nerómskej populácie žijúcej na tom istom území – miera zamestnanosti Rómov s ukončeným stredným a vyšším vzdelaním dosahuje 20 % v porovnaní so 47 % u nerómskej populácie žijúcej v rovnakom alebo susediacom regióne (WB, 2012).

Výsledkom tohto vývoja v prípade uvedených znevýhodnených skupín obyvateľstva, ktoré sa počas ekonomického spomalenia stávajú ťažko zamestnateľnými, bol nárast dlhodobej nezamestnanosti v posledných rokoch, tá rovnako ako rok predtým aj v roku 2012 predstavovala 64 % celkovej nezamestnanosti – pokrízový²¹ trend rastu jej podielu sa teda zastavil, pretože v roku 2012 najrýchlejšie rástol počet nezamestnaných do 1 mesiaca, čo odzrkadľuje zhoršenie situácie na trhu práce bezprostredne v roku 2012. K zmenám došlo vnútri samotnej skupiny dlhodobo nezamestnaných, druhý rok v rade klesala početnosť skupiny nezamestnaných od 1 roka do 2 rokov (na 70,3 tis. osôb, čo zodpovedá poklesu o 5,5 %), ale vzrástol počet osôb nezamestnaných dlhšie než dva roky, a to na 170,4 tis. osôb, čo predstavuje 45 % celkovej nezamestnanosti v SR (medziročne stúpol ich počet o 7,2 %). Výsledný nárast dlhodobej nezamestnanosti bol teda v roku 2012 dôsledkom rastu nezamestnanosti spred 2 rokov. Aj keď najväčší nárast počtu osôb nezamestnaných dlhšie ako 2 roky sa z pohľadu roka 2012 realizoval vo 4. štvrtroku, medziročne sa toto tempo ku koncu roka spomalilo.

Okrem vysokej miery nezamestnanosti mladých, najvyššej nezamestnanosti nízkokvalifikovaných osôb v EÚ, vysokého podielu dlhodobej nezamestnanosti (miera dlhodobej nezamestnanosti v SR bola najvyššou v EÚ už od roka 2002 a po 10 rokoch ho z prvej pozície práve v roku

---

²¹ Počas recesie v roku 2009 podiel dlhodobej nezamestnanosti na celkovej nezamestnanosti klesol, keďže výraznejšie rástla krátkodobá nezamestnanosť, ktorá bola priamym následkom ekonomického prepadu.

2012 zosadili Grécko a Španielsko, nie však preto, že by jej výška v SR klesla, naopak, stúpla z 9,2 % na 9,4 % aktívnej populácie) patria k hlavným problémom slovenského trhu práce i výrazné *regionálne disparity*. Najvyššia miera nezamestnanosti bola v roku 2012 v Košickom kraji, takmer pätina aktívnej populácie je na tomto území nezamestnaná (19,7 %), a zároveň tu žije najviac nezamestnaných v porovnaní s ostatnými kraji (zhruba 74 tis. nezamestnaných),²² ďalších 70 tis. nezamestnaných žije v Prešovskom kraji (druhá najpočetnejšia skupina), kde je i druhá najvyššia miera nezamestnanosti (18,3 %). Nie je náhoda, že ide o kraje, kde žije najväčší počet rómskej populácie bez zamestnania (napríklad na strednom Slovensku je miera zamestnanosti u rómskych mužov dvojnásobne vyššia – až o 22 p. b. – a u rómskych žien dokonca trojnásobne vyššia než na východe SR). Jediným krajom, kde v roku 2012 došlo k poklesu miery nezamestnanosti i počtu nezamestnaných, je Bratislavský kraj, ktorý sa s mierou nezamestnanosti 5,6 % spolu s Trenčianskym krajom (9 %) radí k regiónom s najnižšou nezamestnanosťou. Neprekvapuje teda ani fakt, že Prešovský kraj je krajom, z ktorého najviac ľudí pracuje v zahraničí (do 1 roka podľa VZPS) – viac ako 35 tis. osôb v roku 2012, v prípade Košického kraja je to len niečo nad 15 tis. osôb, v roku 2012 to však predstavovalo 30 % nárast v porovnaní s rokom 2011. Celkovo za SR počet pracujúcich v zahraničí stúpol o 4,8 %, v roku 2012 si našlo prácu v zahraničí takmer 121 tis. osôb.

Vývoj priemernej mesačnej mzdy

Aj keď malé podniky do 20 zamestnancov boli jedinou podskupinou malých a stredných podnikov (ale platí to aj v porovnaní s „malými“ veľkými podnikmi do 500 zamestnancov), v ktorej nedošlo v roku 2012 k poklesu zamestnanosti, predsa len vývoj na trhu práce v tomto roku zanechal nepriaznivú stopu aj v ich prípade, a to v oblasti mzdového vývoja. Priemerná nominálna mesačná mzda klesla v týchto najmenších podnikoch v porovnaní s predošlým rokom výrazne, o viac ako 10 %,

---

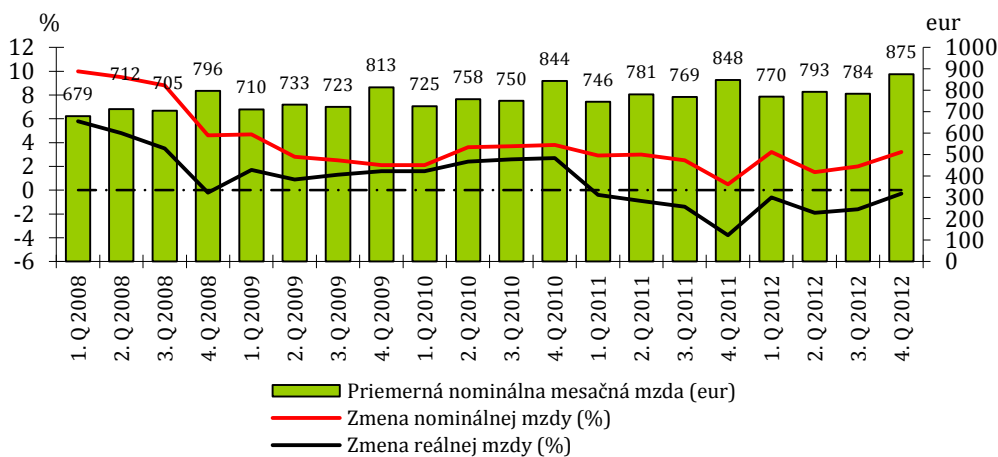
²² Odchod najväčšieho zamestnávateľa US Steel by znamenal minimálne dočasnú stratu práce pre ďalších 11 tis. ľudí, preto je úsilie vlády vyrokovať s US Steel prijateľné podmienky pochopiteľné.

na 660 eur. Pritom ide o podniky, ktoré vyplácajú zamestnancom už i tak najnižšie priemerné mzdy, v ostatných podnikoch sa priemerná mesačná mzda pohybuje od 750 eur (v podnikoch do 50 zamestnancov) do 1 040 eur (podniky s viac ako 1 000 zamestnancami). Priemerná mesačná mzda v podnikoch s 20 a viac zamestnancami sa medziročne zvýšila v priemere o 5,4 % (na 901 eur) (podľa štvrťročného podnikového výkazníctva).

Celkovo v hospodárstve stúpila nominálna mesačná mzda o 2,4 %, keď dosiahla hodnotu 805 eur. Rast priemernej nominálnej mzdy bol teda rýchlejší ako v roku 2011 (keď vzrástla o 2,2 %). Pod vplyvom rastu spotrebiteľských cien však naďalej pokračoval pokles reálnej mzdy, a to pri 1,2 % tempe, pokles reálnej mzdy sa v porovnaní s predošlým rokom 2011 mierne spomalil. Detailnejší pohľad na vývoj nominálnej a reálnej mzdy podľa jednotlivých štvrťrokov ponúka graf 4.3.

Graf 4.3

Vývoj nominálnej a reálnej mesačnej mzdy v štvrťrokoch 2008 – 2012

Prameň: Podľa údajov ŠÚ SR.

Z grafu 4.3 sú zrejmé náznaky zlepšovania mzdového vývoja: zrýchlenie dynamiky rastu nominálnej mzdy v druhom polroku 2012 i spomalenie poklesu reálnej mzdy – ku koncu roka došlo k takmer úplnému zastaveniu dva roky trvajúceho nepretržitého poklesu reálnej

mzdy; pritom k poklesu reálnej mzdy došlo v roku 2011 po prvýkrát od roka 2003 (reálna mzda v SR neklesla ani počas recesie v roku 2009).

Svoju pozíciu najlukratívnejších odvetví slovenského hospodárstva (z pohľadu výšky príjmov) si naďalej podržali tri odvetvia, v ktorých výška mesačnej mzdy vysoko presahuje celoslovenský priemer, zároveň ide o jediné tri odvetvia s priemernou mesačnou mzdou nad 1 000 eur: finančné a poisťovacie činnosti (s priemernou mesačnou mzdou 1 658 eur), informácie a komunikácia (1 637 eur) a dodávka elektriny, plynu, pary (1 471 eur). Podobne ako v predošlom roku (2011), „najlukratívnejšie“ odvetvia patrili k tým, v ktorých zároveň rástla priemerná mzda najrýchlejšie (7 % rast), tentoraz však s výnimkou sektora IKT, kde došlo v letných mesiacoch k citeľnému zníženiu priemernej mzdy – na pozícii najlepšie plateného odvetvia tak informácie a komunikácie po troch rokoch vystriedal finančný a poisťovací sektor. O zmenách v odvetví IKT svedčí i fakt, že kým v roku 2011 bol nárast voľných pracovných miest v odvetví takmer 60 %-ný, v roku 2012 klesol počet voľných miest v IKT medziročne o viac ako pätinu.²³ Z hľadiska dynamiky mzdového vývoja v skupine troch odvetví s najväčším medziročným „prilepšením“ nahradilo IKT zdravotníctvo, priemerný zamestnanec v sektore zdravotníctva si medziročne prilepšil o 6,6 %. K zvýšeniu priemernej mzdy v zdravotníctve prispela o i. novela zákona o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti, ktorá vychádzajúc z memoranda podpísaného medzi bývalou vládou (I. Radičovej) a lekárskeým odborovým združením upravila prvé dve etapy zvyšovania plátov lekárov (januárové a júlové zvyšovanie; spolu o 20 – 30 %). Podpísanie memoranda ukončilo akútnu krízu v zdravotníctve koncom roka 2011, ktorá vyvrcholila hromadnými výpoveďami lekárov.²⁴ K mzdovému prilepšeniu v odvetví prispela aj nie až tak úspešná akcia týkajúca sa zákona o minimálnych mzdových nárokoch sestier a pôrodných asistentiek, ktorý síce vstúpil do platnosti 1. apríla 2012, ale jeho účinnosť na základe podania lekárskej komory Ústavný súd v júli

---

²³ Podľa štvrtročného štatistického výkazníctva (zdroj ŠÚ SR).

²⁴ Tretiu etapu zvyšovania, ktorá nebola do toho času legislatívne upravená, spochybnil staronový premiér na jeseň 2012 z dôvodu konsolidácie verejných financií, v súčasnosti sa však nová úprava schvaľuje.

pozastavil²⁵ (v zariadeniach, ktorých zriaďovateľom je ministerstvo, však sestrám platy od 1. apríla zvýšili – v priemere o 18 %; vďaka kolektívnej zmluve i ostatným zdravotníckym pracovníkom o 8 %;²⁶ údaje MZ SR). Zaujímavé bude s ročným odstupom porovnať úspešnosť zamestnancov v sektore vzdelávania, keďže výsledkom najväčšieho školského štrajku v histórii SR v novembri 2012 bolo zvýšenie tarifných plátov pedagogických a odborných zamestnancov o 5 % a zvýšenie pohyblivej zložky plátov nepedagogických zamestnancov v rovnakom rozsahu (od 1. 1. 2013),²⁷ už v januári 2013 prišli odbory s požiadavkou zvýšenia o ďalších 5 % (na porovnanie, zamestnanci v sektore vzdelávania zarobili v roku 2012 priemerne 682 eur mesačne, v sektore zdravotníctva a sociálnej pomoci 770 eur mesačne). K odvetviam s najnižšou priemernou mzdou patria i naďalej ubytovacie a stravovacie služby (s priemernou mzdou 511 eur) a stavebníctvo (607 eur), rozdiel medzi najlepšie a najhoršie plateným odvetvím ostáva i naďalej viac ako trojnásobný, dokonca sa ešte o niečo prehĺbil.

Veľké mzdové diferencie existujú nielen medzi odvetviami, ale i medzi regiónmi SR, resp. najmä medzi Bratislavským krajom a zvyškom Slovenska – priemerná mesačná mzda v Bratislavskom kraji je takmer o 70 % vyššia ako v Prešovskom kraji. Graf 4.4 zobrazuje zmeny vo vývoji mesačnej mzdy v posledných troch rokoch a ilustruje odstup Bratislavského kraja od zvyšku Slovenska. Tento odstup je o i. daný odlišnou štruktúrou pracovných pozícií a treba ho chápať aj v kontexte výrazných rozdielov v cenových hladinách (celkové životné náklady), čo v konečnom dôsledku príjmové diferencie relativizuje. Ako dokumentuje i graf 4.4, k poklesu priemernej mesačnej mzdy došlo v roku 2012 len v Nitrianskom kraji (aj keď len o 1 euro, k medziročnému poklesu priemernej

²⁵ Jedným z argumentov bolo, že právna norma bola schválená bez garancie dodatočných zdrojov a týkala sa len vybranej časti zdravotníckeho personálu; v čase nadobudnutia účinnosti boli v niektorých zariadeniach zdravotné sestry tlačené k podpisu dodatkov k pracovnej zmluve, umožňujúcich čiastočné preradenie alebo úpravu úväzku, čo viedlo k ďalšej kríze v zdravotníctve.

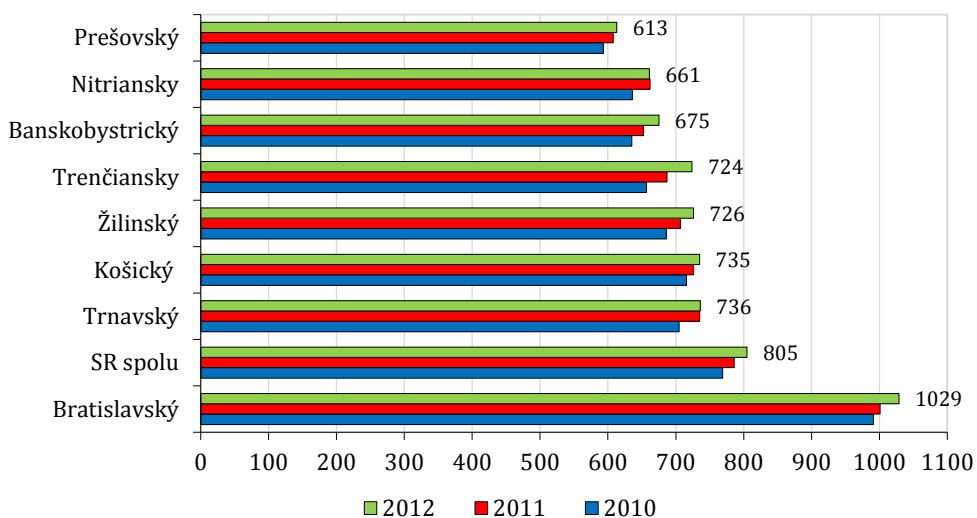
²⁶ Na zvýšenie plátov zamestnancov, vrátane sestier od 1. 4., bola v rezorte rozpustená rezerva, jej použitie v zariadeniach momentálne kontroluje NKÚ. Kolektívne vyjednávanie prinieslo lepšie platové podmienky i pre tých, ktorých sa týkali spomínané právne úpravy.

²⁷ Vláda nepristúpila na pôvodné požiadavky školských odborov, ktoré zahŕňali 10 % zvýšenie plátov, premiér vyhlásil, že z dôvodu vývoja vo verejných financiách nevie garantovať ani zvýšenie prídelu pre školstvo v rokoch 2014 – 2016 (o 0,3 % HDP podľa požiadaviek).

mzdy však nedošlo v žiadnom kraji, a to ani v minulom, ani predminulom roku), čím sa Nitriansky kraj stal krajom s druhou najnižšou mzdou (vystriedal Banskobystrický kraj). K najväčšiemu nárastu priemernej mzdy došlo v Trenčianskom kraji (zvýšenie o 37 eur predstavuje 5,4 % nárast, tempo rastu v takom rozsahu sa v predošlom roku nezaznamenalo v žiadnom kraji, keď bol tiež Trenčiansky kraj krajom s najrýchlejšie rastúcou mzdou).

G r a f 4.4

Vývoj priemernej mesačnej mzdy v krajoch SR, 2010 – 2012 (v eurách)

Poznámka: Hodnoty priemernej mesačnej mzdy v eurách uvedené v grafe sú za rok 2012.

Prameň: ŠÚ SR (2013b).

Rodový mzdový rozdiel bol v roku 2011 (údaje sú publikované Eurostatom s ročným oneskorením) na úrovni 20,5 %, na porovnanie, európsky priemer dosiahol 16,2 % (priemerný zárobok ženy v SR teda netvorí ani 80 % priemernej mzdy muža). Takzvaný deň rovnosti v odmeňovaní, pripadajúci v roku 2013 na 4. apríl, symbolizuje fakt, že ženy na Slovensku musia pracovať o 3 mesiace dlhšie ako muži, aby zarobili rovnakú mzdu, pritom ženy majú na Slovensku vyššiu vzdelanostnú úroveň (najväčší rozdiel v mzdách je medzi vysokoškolsky vzdelanými mužmi a ženami a z hľadiska výšky príjmov v najvyšších príjmových skupinách). Rozdiel v odmeňovaní mužov a žien na Slovensku sa od roku 2002 znížil o 7 p. b.

(ale napr. v spomínanom roku 2011 sa medziročne prehĺbil o takmer 1 p. b.), stále je to však piaty najväčší rozdiel v Únii. Podľa Odboru rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí MPSVR SR odrážajú tieto rozdiely v odmeňovaní mužov a žien pretrvávajúcu diskrimináciu a nerovnosti na trhu práce v SR.

* * * *

Napriek tomu, že SR sa z pohľadu prekonávania krízy radí k tým úspešnejším v eurozóne a že v strednodobom horizonte by v tomto zoskupení mala patriť k rýchlejšie rastúcim ekonomikám, výsledky v oblasti zamestnanosti nielenže sú neuspokojivé, naopak, patria k najhorším v EÚ. Pretrvávajúca vysoká nezamestnanosť je jedným z hlavných rizík ďalšieho vývoja i podľa mnohých zahraničných inštitúcií. Podľa Ernst & Young je hlavným vinníkom vysoký podiel dlhodobej nezamestnanosti, ktorá je dlhotrvajúcim sociálnym problémom a dedičstvom transformačnej recesie z 90. rokov, spojenej s dezindustrializáciou, ale rovnako aj výsledkom pretrvávajúcich regionálnych a etnických nerovností (Ernst & Young, 2012). Miera nezamestnanosti by sa mala v roku 2013 udržať na podobnej úrovni ako v roku 2012, v roku 2014 by mohlo dôjsť k jej zníženiu na 12,8 % a o rok neskôr na 11,6 % (tamtiež). Podobne optimistická bola i OECD vo výhlade z decembra 2012, keď na rok 2013 predpokladala mieru nezamestnanosti na úrovni 13,6 % a jej pokles na rovných 13 % o rok nato. Prírastky v zamestnanosti budú podľa OECD limitované, pretože firmy orientované na export sa i naďalej zameriavajú skôr na zvyšovanie produktivity a udržiavanie konkurencieschopnosti než na otváranie nových pozícií. Až do roku 2014 tak bude nezamestnanosť vyššia než pred krízou. Reálna mzda by mala naďalej klesať (OECD, 2012a). Pritom OECD upozorňuje na dva fakty: podiel dlhodobej nezamestnanosti takmer dvojnásobne presahuje priemer OECD a miera zamestnanosti osôb s nižším než vyšším stredným vzdelaním dosahuje len polovicu priemeru OECD, pritom pri terciárnom vzdelaní je rozdiel voči priemeru minimálny. V tomto ohľade sa OECD zameriava aj na rómsku populáciu: 70 % rómskej populácie má vzdelanie nižšie než vyššie stredné (v porovnaní s 10 % nerómskej populácie), výsledkom čoho –

v súčinnosti s diskrimináciou a životnými podmienkami – je 73 % miera nezamestnanosti tejto znevýhodnenej skupiny. Výdavky na aktívnu politiku trhu práce (0,3 % HDP) tiež výrazne zaostávajú za priemerom OECD (0,7 % HDP) a jej programy nie sú vhodne orientované na potreby pracovného trhu (OECD, 2012b). Podstatne pesimistickejší je rakúsky inštitút WIIW, ktorý očakáva zvýšenie miery nezamestnanosti na 14,5 % (2013) a návrat na 14 % až v roku 2014 (neskôr pokles o 1 p. b.). Za hlavné problémy považuje vysokú mieru dlhodobej nezamestnanosti, nezamestnanosti mladých a veľké regionálne disparity. Potvrďuje aj negatívne očakávania spojené s novelou Zákonníka práce (Hanzl-Weiss, 2013). Naopak, priaznivý vplyv nie až tak dávnej novely Zákonníka práce (z roku 2011) na zamestnanosť očakával MMF vo svojom výhľade ešte v lete 2012; MMF v záujme zvýšenia zamestnanosti odporúča lepšie ciele vysokoškolského a učňovského vzdelávania a zvýšenie angažovanosti zamestnávateľov v tomto procese (IMF, 2012).

5. VONKAJŠIE EKONOMICKÉ VZŤAHY

Platobná bilancia

V roku 2012 došlo k zmierneniu vonkajšej nerovnováhy slovenskej ekonomiky, keď bežný účet platobnej bilancie skončil s historickým prebytkom dosahujúcim 2,3 % HDP (tab. 5.1). K tomuto výsledku prispel hlavne vývoj obchodnej bilancie, ktorej prebytok oproti predchádzajúcim trom rokom výrazne vzrástol. Súviselo to s tým, že vplyvom nábehu novej produkcie v automobilovom priemysle a jeho orientácie aj na nové trhy došlo na strane vývozu k rýchlejšiemu rastu než na strane dovozu, kde sa prejavil slabší domáci dopyt. Zatiaľ čo kapitálový účet platobnej bilancie zaznamenal oproti predchádzajúcim rokom zlepšenie, finančný účet po vysokých prebytkoch z minulých rokov skončil s deficitom.

Tabuľka 5.1

Vývoj hlavných položiek platobnej bilancie Slovenskej republiky v rokoch 2008 – 2012

	2008	2009	2010	2011	2012
Obchodná bilancia (mil. eur)	-758	946	779	975	3609
Bilancia služieb (mil. eur)	-487	-1026	-744	-371	306
Bilancia výnosov (mil. eur)	-2 295	-870	-2065	-1680	-1653
Bežné transfery (mil. eur)	-893	-676	-422	-354	-649
Bežný účet (mil. eur)	-4 433	-1627	-2453	-1429	1614
Kapitálový účet (mil. eur)	806	464	1018	865	1376
Finančný účet (mil. eur)	5 063	2060	2385	2565	-342
Bežný účet/HDP (%)	-6,6 %	-2,6 %	-3,7 %	-2,1 %	2,3 %
Miera pokrytia deficitu bežného účtu prebytkom kapitálového a finančného účtu	1,32	1,55	1,39	2,40	x

Prameň: NBS (2013); ŠÚ SR (2013); vlastné výpočty.

Pozitívny vplyv na výsledok bežného účtu platobnej bilancie mala okrem obchodnej bilancie aj bilancia služieb, ktorá po deficitoch zaznamenaných v minulých rokoch dosiahla prebytok. Jej priaznivý vývoj súvisel najmä s nárastom príjmov v kategórii iné služby spolu, vyvolaným vyšším

zahraničným dopytom. Vyššie príjmy boli zaznamenané predovšetkým za reklamné, právne, účtovné a poradenské služby, výskum a vývoj a technické služby.

Výsledok bilancie výnosov sa v porovnaní s predchádzajúcim rokom takmer nezmenil a zotrval v záporných hodnotách. Na jednej strane síce narástli príjmy pracovníkov pracujúcich v zahraničí, avšak zároveň došlo aj k zvýšeniu platieb úrokov. Bilancia bežných transferov ako jediná položka bežného účtu zaznamenala medziročné zhoršenie, a to v dôsledku nižších príjmov z vládnych aj súkromných transferov. Poklesli tak príjmy z rozpočtu EÚ, ako aj príjmy za podpory, kaucie, exekúcie a jednostranné prevody právnických osôb.

Zahraničný obchod

Ako sme už spomenuli, za podstatným zlepšením salda bežného účtu platobnej bilancie stála v roku 2012 predovšetkým obchodná bilancia. Aj napriek negatívnemu vývoju zahraničného dopytu dosiahla prebytok na úrovni až 5,1 % HDP, výrazne prevyšujúcej výsledky z minulých rokov, keď vývoz vzrástol (resp. v roku 2009 klesol) v podobnej miere ako dovoz (tab. 5.2, graf 5.1).

T a b u l' k a 5.2

Vývoj zahraničného obchodu Slovenskej republiky s tovarmi v rokoch 2008 – 2012

	2008	2009	2010	2011	2012
Vývoz (mil. eur, b. c.)	49 522,3	39 721,2	48 272,1	56 783,2	62 833,0
Ročná zmena (% , b. c.)	4,6	-19,8	21,5	17,6	10,7
Dovoz (mil. eur, b. c.)	50 280,1	38 775,1	47 493,6	55 767,6	59 223,8
Ročná zmena (% , b. c.)	4,6	-22,9	22,5	17,4	6,2
Saldo (mil. eur)	-757,8	946,1	778,5	1 015,6 ²⁸	3 609,2
Saldo/HDP (%)	-1,1	1,5	1,2	1,5	5,1
Exportná výkonnosť (% HDP)	74,1	63,3	73,3	82,2	87,9
Dovozná náročnosť (% HDP)	75,2	61,7	72,1	80,7	82,9

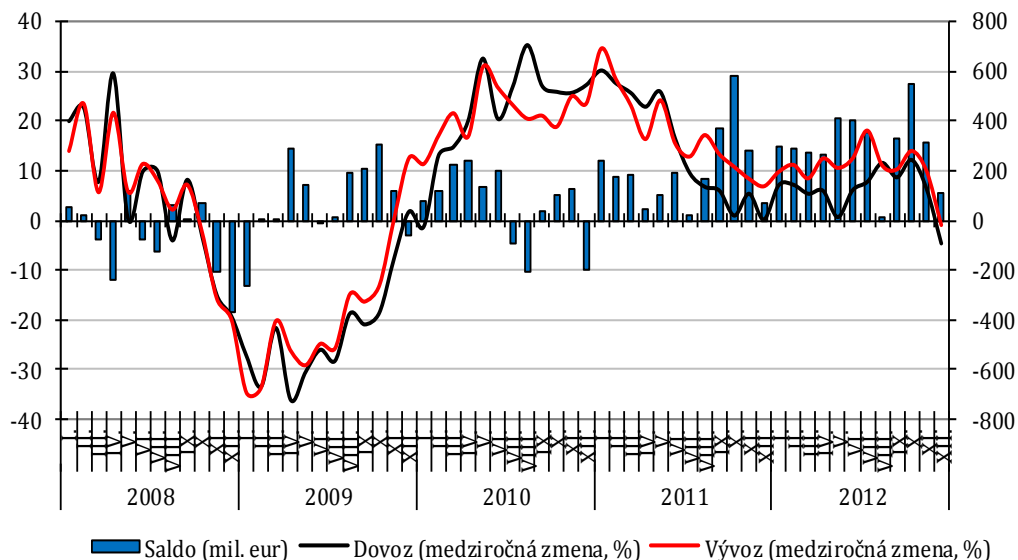
Prameň: ŠÚ SR (2013), vlastné výpočty.

²⁸ Rozdielnosť výsledkov obchodnej bilancie v roku 2011 v tabuľke 5.1 a v tabuľke 5.2 je spôsobená rozličnými údajmi uvádzanými na stránkach ŠÚ SR a NBS.

V prípade vývozu aj dovozu došlo k spomaleniu dynamiky v porovnaní s predchádzajúcim rokom. Zatiaľ čo vývoz, silne podporovaný najmä vývojom v automobilovom priemysle, sa v roku 2012 medziročne zvýšil takmer o 11 %, dovoz spomalený slabým domácim dopytom len o 6 %. Výraznejšie sa teda zvýšila exportná výkonnosť slovenskej ekonomiky (o viac než 5 p. b. v porovnaní s rokom 2011) než jej dovozná náročnosť (2 p. b.). Vzhľadom na nižšiu dynamiku ekonomického rastu v porovnaní s dynamikou zahraničného obchodu tak otvorenosť ekonomiky, meraná ako podiel zahraničného obchodu na HDP, medziročne opäť vzrástla a prekročila 170 %. Hlavným faktorom zvyšovania otvorenosti slovenskej ekonomiky pritom zostal proexportne orientovaný, a zároveň dovozne náročný automobilový priemysel.

Graf 5.1

Medziročné zmeny vývozu a dovozu (%) a saldo zahraničného obchodu (v mil. eur) v jednotlivých mesiacoch rokov 2008 – 2012

Prameň: Podľa údajov ŠÚ SR (2013).

Z grafu 5.1 je zrejmé, že kým v roku 2008 došlo k poklesu zahraničného obchodu a v roku 2009 v dôsledku hospodárskej krízy k jeho prepadu, v nasledujúcom roku už nastalo opätovné oživenie s prejavom silného

bázického efektu predchádzajúceho roka. V roku 2011 sa dynamika vývozu a dovozu spomalila a v roku 2012 sa viac-menej stabilizovala, pričom december bol jediným mesiacom, keď sa zaznamenal medziročný pokles dovozu a v menšej miere aj vývozu. Zároveň saldo zahraničného obchodu bolo vo všetkých mesiacoch roka 2012 pozitívne.

Na medziročnom raste vývozu sa z hľadiska komoditnej štruktúry podieľala predovšetkým skupina strojov a dopravných zariadení. Vyšší vývoz v porovnaní s minulým rokom sa dosiahol tak v podskupine strojov, ako aj v rámci podskupiny dopravných zariadení, a to vplyvom zvýšeného vývozu osobných automobilov v súvislosti so zavádzaním produkcie nových modelov. Takýto vývoj však vzhľadom na slabnúci zahraničný dopyt, ktorý už nebude kompenzovaný novou produkciou automobiliek, v roku 2013 nebude pokračovať. V skupine hotových výrobkov medziročne vzrástol najmä vývoz niektorých druhov poľnohospodárskych a potravinárskych výrobkov a v skupine chemických výrobkov a polotovarov ťahali vývoz polotovary, najmä meď, výrobky zo železa a ocele. Hoci ceny ropy a zemného plynu na svetových trhoch sa zvyšovali, pri relatívne nízkom zahraničnom dopyte vývoz surovín stagnoval.

S výrazným medziročným nárastom vývozu v skupine strojov a zariadení súvisel v roku 2012 aj silný rast dovozu v rovnakej skupine. Tak v podskupine dopravných zariadení, ako aj v podskupine strojov sa zaznamenal vyšší dovoz komponentov pre automobilový priemysel. V skupine hotových výrobkov prispeli k rastu dovozu, rovnako ako v prípade vývozu, hlavne poľnohospodárske a potravinárske, ale aj elektrotechnické výrobky. V rámci chemických výrobkov a polotovarov sa na raste dovozu podieľali najmä plasty a meď.

Teritoriálna štruktúra zahraničného obchodu Slovenska zostáva v posledných rokoch viac-menej podobná. Do členských štátov EÚ smerovalo v roku 2012 vyše 83 % celkového vývozu, čo predstavuje slabý pokles ich podielu oproti predchádzajúcim rokom. Podiel krajín EÚ na celkovom dovoze SR dosiahol 64 %, čím sa potvrdil trend jeho postupného poklesu (rýchlejšieho než v prípade vývozu), pričom ešte v roku 2005 bol podiel EÚ na dovoze nad hranicou 70 %.

Už stabilne má Slovensko najsilnejšie obchodné väzby s Nemeckom a s Českou republikou. Závislosť od nemeckého dopytu robí slovenskú ekonomiku osobitne zraniteľnou, najmä pri súčasnom nepriaznivom vývoji v eurozóne vrátane jej najsilnejšej ekonomiky. V súvislosti s nekončiacou sa krízou v menovej únii, ktorá sa vplyvom spomalenia ekonomík obchodných partnerov čoraz viac dotýka aj Slovenska, sa očakáva zníženie tempa rastu vývozu zo SR.²⁹

Táto skutočnosť potvrdzuje potrebu výraznejšej teritoriálnej diverzifikácie zahraničného obchodu SR v zmysle orientácie vývozu aj na krajiny mimo EÚ a eurozóny. Takéto smerovanie síce nie je v súlade s teóriou optimálnej menovej oblasti, ktorá považuje rozsah vzájomného obchodu krajín za faktor zvyšujúci optimalitu menovej oblasti a tým aj jej výhody pre členské štáty, avšak v krízových časoch sa ukazuje, že ide o dvojsečnú zbraň.

Slovenský automobilový priemysel už umiestňuje svoju produkciu aj na trhy mimo EÚ. Automobilka Volkswagen vyváža časť produkcie do Číny a automobilka Kia do Ruska. Na východné trhy začína prenikať aj PSA Peugeot Citroën, ktorého malé automobily však smerujú najmä na slabnúce trhy eurozóny, ako sú Taliansko, Španielsko, Francúzsko a Nemecko. Hoci krajiny EÚ sú tradičnými a blízkymi obchodnými partnermi Slovenska, význam rozvíjajúcich sa trhov stále narastá, čo predstavuje príležitosť aj pre slovenský zahraničný obchod. Zároveň by, popri teritoriálnej diverzifikácii, slovenskej ekonomike pomohla aj výraznejšia diverzifikácia produkcie, ktorá by aspoň čiastočne mohla zmierniť spomalenie ekonomického rastu v obdobiach poklesu dopytu po automobiloch.

Zahraničný kapitál

V rámci kapitálového a finančného účtu platobnej bilancie sa v roku 2012 od vývoja v predchádzajúcom období najviac odlišoval výsledok v položkách portfóliové investície a ostatné krátkodobé investície (graf

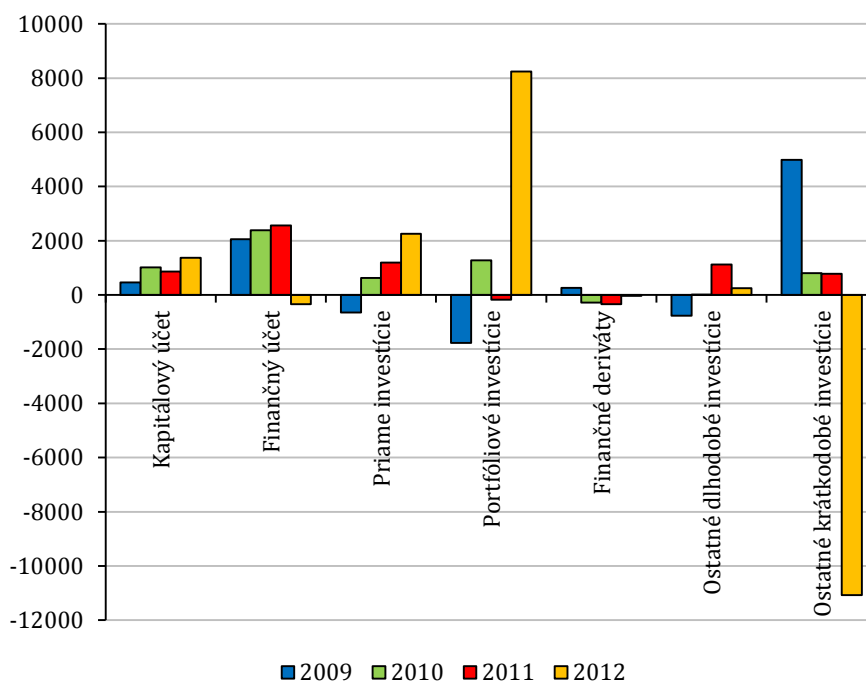
---

²⁹ Navyše, v porovnaní napr. s Českou republikou, Slovensko nemôže oslabiť národnú menu, vďaka čomu česká ekonomika dosiahne vyšší export a tým aj vyšší hospodársky rast, než by dosiahla s eurom.

5.2). Bilancia portfóliových investícií dosiahla vysoké pozitívne saldo v dôsledku významného prílevu zdrojov z aktivít NBS na finančných trhoch, ako aj nárastu predaja vládnych dlhových cenných papierov. Na druhej strane, výsledok na kapitálovom a finančnom účte sa medziročne znížil vplyvom vývoja v bilancii ostatných investícií, kde prílev zdrojov z čerpaných finančných úverov bol prevýšený poklesom vkladov na účtoch NBS, a to v sektore vlády aj v sektore NBS. Prílev PZI sa medziročne zvýšil najmä v dôsledku vyššieho prílevu zdrojov vo forme ostatného kapitálu, kde zníženie pohľadávok voči priamym investorom prekročilo zníženie záväzkov voči nim.

Graf 5.2

Kapitálový a finančný účet v rokoch 2009 – 2012 (v mil. eur)

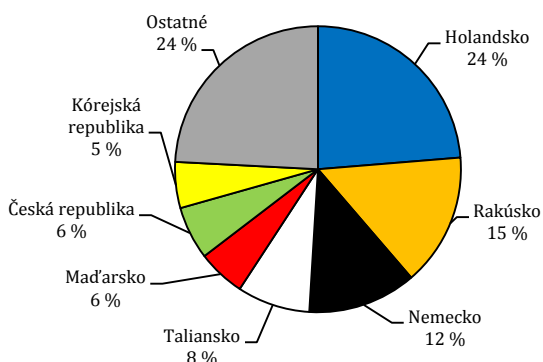

Prameň: Podľa údajov NBS (2013).

Ako vyplýva z grafu 5.3, krajinou s najvyšším objemom PZI na Slovensku podľa stavu k roku 2011 je Holandsko, nasledované Rakúskom a Nemeckom. Ďalšími významnými investorskými krajinami v SR sú Taliansko, Maďarsko, Česká republika a Kórejská republika. Jednoznačne

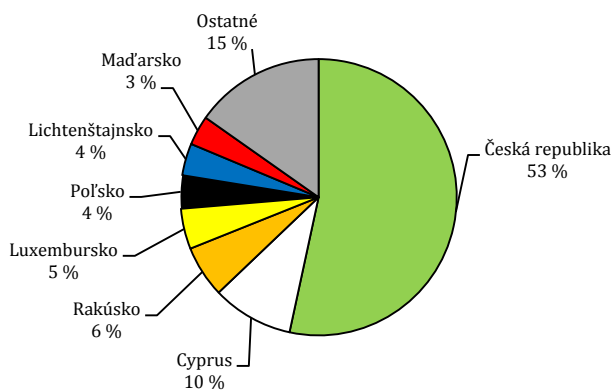
najvýznamnejšou krajinou, do ktorej smerujú slovenské PZI, je susedná Česká republika s viac než 50 %-ným podielom na celkových slovenských PZI v zahraničí (graf 5.4). Tie ďalej smerujú najmä do ostatných susedných štátov (Rakúska, Poľska a Maďarska), ale aj na Cyprus, do Luxemburska a Lichtenštajnska.

Graf 5.3
Stav PZI na Slovensku (2011, v tis. eur)

Prameň: Podľa údajov NBS (2013), predbežné údaje.

Graf 5.4
Stav slovenských PZI v zahraničí (2011, v tis. eur)

Prameň: Podľa údajov NBS (2013), predbežné údaje.

Pokiaľ ide o podmienky pre investorov na Slovensku, začiatkom roka 2013 vláda schválila zmenu pravidiel pre investičnú pomoc. Po novom by najvyššie stimuly mali získať investičné projekty, ktoré smerujú do odvetví s vysokou pridanou hodnotou, a zároveň do zaostalých regiónov Slovenska. Takáto diferenciácia investičnej pomoci by súčasne mala umožniť obmedzenie pomoci odvetviám menej významným z hľadiska tvorby pridanej hodnoty. Pritom sa zachová princíp poskytovania vyššej investičnej pomoci projektom v menej rozvinutých regiónoch, čo znamená, že výška pomoci sa bude naďalej odvíjať od miery nezamestnanosti v danom regióne.

Vláda SR sa vo svojom programovom vyhlásení na roky 2012 – 2016 zaviazala, že vytvorí priaznivú investičnú klímu pre domácich aj zahraničných investorov. Hospodárska politika má byť pritom zameraná najmä na podporu etablovaných investorov pri expanzii ich aktivít na Slovensku. Etablovaní investori môžu byť v prípade žiadosti o investičnú pomoc úspešní len vtedy, ak vytvoria nové pracovné miesta, a zároveň rozšíria výrobu.

6. CENOVÝ VÝVOJ

Pohyby cenovej hladiny v roku 2012 neboli takou kontroverznou témou, akou boli v roku 2011.³⁰ Príťažlivosť tejto témy bola v roku 2011 daná prudkým oživením rastu cenovej hladiny po dezinflácii prítomnej počas recesie. Následné zopakovanie podobnej (dokonca mierne nižšej) miery inflácie v roku 2012 nepríťahovalo toľkú pozornosť.

Rast spotrebiteľských cien spomalený po predchádzajúcom skoku

Mierne spomalenie rastu hladiny spotrebiteľských cien (na 3,7 % podľa harmonizovaného indexu spotrebiteľských cien – HICP, graf 6.1) bolo vyvolané najmä:

- *Priaznivejším vývojom cien palív.* Ide o odraz vonkajšieho faktora (priaznivejší vývoj cien ropy na svetových trhoch). V dôsledku toho napr. priemerná cena motorovej nafty po silnom raste v roku 2011 (medziročne o 20,3 %) vzrástla v roku 2012 podstatne slabšie („len“ o 7,5 %).
- *Miernejšími korekciami regulovaných cien.* Vplyv tohto administratívneho inflačného faktora mierne zoslabol, rast regulovaných cien sa medziročne spomalil o 0,7 percentného bodu (zo 7 % v roku 2011 na 6,3 % v roku 2012).
- *Nepriaznivým vývojom domáceho dopytu a spotreby.* Dynamika domáceho dopytu a v nej dynamika konečnej spotreby zostala naďalej slabá (pozri v prvej kapitole tejto publikácie). Pri medziročnom poklese konečnej spotreby v stálych cenách (o 0,6 %) zrejme z dynamiky spotreby nevychádzajú inflačné impulzy.
- *Zmiernením rastu cien agropotravinárskych komodít* (ktoré sú určované špecifickými faktormi). V roku 2011 (hlavne v prvom polroku) boli

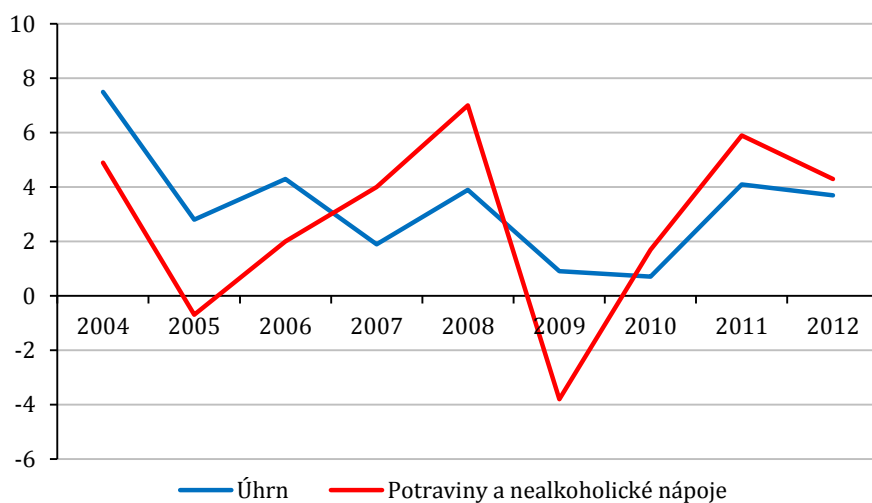
---

³⁰ Po rekordne nízkych mierach inflácie v rokoch 2009 a 2010 (menej ako 1% podľa HICP) sa zdala miera inflácie 4,1% v roku 2011 veľmi vysoká. Pritom pri konfrontácii s „predrecesnou“ infláciou sa takáto miera inflácie nezdá byť nijako mimoriadna (k tomu bližšie Morvay a kol., 2012).

ceny potravín hnané nahor predchádzajúcou globálne slabou úrodou a významne podporovali celkovú infláciu. V roku 2012 sa aj tento faktor zmiernil.

Graf 6.1

Medziročné zmeny hladiny spotrebiteľských cien (v %, HICP)

Prameň: Štatistický úrad SR.

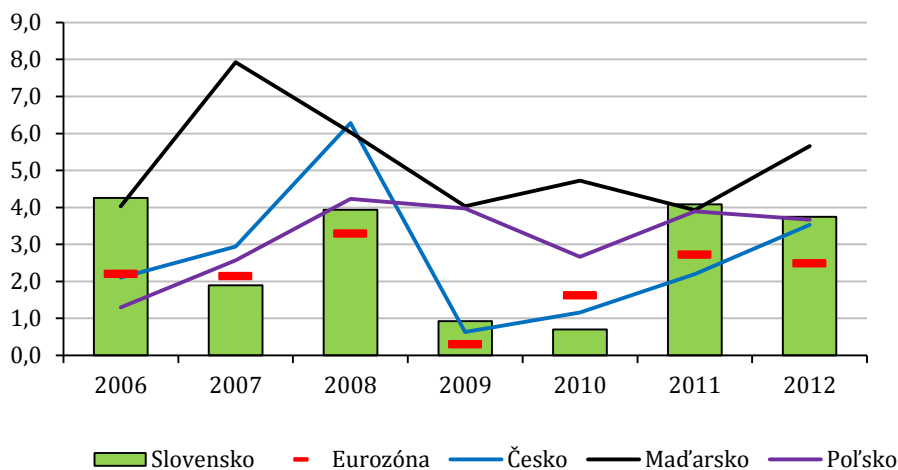
V roku 2012, už druhý rok po sebe, bola miera rastu spotrebiteľských cien vyššia ako miera rastu priemernej nominálnej mzdy. Reálna mzda tak poklesla. Pre vysvetlenie tohto javu je však podstatnejší veľmi slabý rast priemernej mzdy, a nie miera inflácie (pozri kap. Trh práce).

Ekonomika SR prešla v uplynulom období podobnou fázou dezinflácie aj následného opätovného posilnenia inflácie ako eurozóna alebo ostatné krajiny V4 (graf 6.2). Je však zjavné, že oživenie inflácie medzi rokmi 2010 a 2011 bolo v slovenskej ekonomike prudšie ako v okolitých ekonomikách či v priemere za eurozónu (v roku 2010 bola miera inflácie najnižšia v súbore sledovaných krajín, v roku 2011 už najvyššia). Cenová hladina v SR sa v tomto období ukázala ako relatívne volatilnejšia, nápadný je rýchly prechod od najvýraznejšej dezinflácie k najvýraznejšej inflácii. V roku 2012 pohyb hladiny spotrebiteľských cien v SR nevybočoval z rámca daného výsledkami ostatných ekonomík (výsledky vo

vybranej skupine však boli heterogénne, niekde sa inflácia zrýchlila, inde sa zmiernila³¹).

Graf 6.2

Medzinárodné porovnanie ročných zmien hladiny spotrebiteľských cien
(v %, HICP)

Prameň: Eurostat.

Rast cien výrobcov sa spomalil výraznejšie

Pri posudzovaní vývoja cien vo výrobnnej sfére rozhodne zaujme „umiernenie“ cien poľnohospodárskych výrobkov (čo je spojené s už spomínaným zmiernením rastu cien agropotravinárskych komodít). Po dvojcifernom tempe rastu cien poľnohospodárskych výrobkov dva roky za sebou (2010, 2011) sa javí rast cien na úrovni 6,9 % v roku 2012 ako relatívne slabý. Dynamika týchto cien však aj v minulosti veľmi ľahko prechádzala z jedného extrému do druhého.

Odvetvie stavebníctva už niekoľko rokov prechádza hlbokou recesiou, a zrejme aj preto ceny výrobcov v stavebníctve rástli veľmi mierne.³²

³¹ Spomalenie inflácie v SR je veľmi podobné vývoju v eurozóne, alebo aj v Poľsku. V Česku a Maďarsku bol však vývoj odlišný: inflácia sa v roku 2012 zrýchlila.

³² Tempo rastu cien stavebných prác kleslo na 0,6 %, ceny materiálov používaných v stavebníctve však rástli o niečo rýchlejšie (1,5 %). Rýchlejší rast cien stavebných materiálov dodatočne komplikuje situáciu v recesii ťažko zasiahnutom odvetví.

Spomalenie rastu cien priemyselných výrobcov bolo výraznejšie ako spomalenie rastu spotrebiteľských cien. Je pravdepodobné, že opätovné narastanie problémov s odbytom v priebehu roka 2012 utlmovalo rast cien. Napríklad rast cien v priemyselnej výrobe pre tuzemský trh sa znížil až na 1,3 % (v roku 2011 to bolo ešte 4,1 %).

Oproti predchádzajúcim rokom sa vymenil pomer medzi dynamikou cien tovaru pre tuzemsko a na export. Kým v rokoch 2010 a 2011 bol rast cien tovarov na export podstatne vyšší ako rast cien tovarov pre tuzemsko, v roku 2012 to už bolo naopak (tab. 6. 1).

T a b u ľ k a 6.1

Medziročné zmeny cien priemyselných výrobcov (%)

	2010	2011	2012
Ceny priemyselných výrobcov – úhrn	0,2	4,4	2,0
Ceny priemyselných výrobcov – tuzemsko	-2,8	2,7	3,9
v tom: priemyselná výroba	0,0	4,1	1,3
Ceny priemyselných výrobcov – export	2,7	5,7	0,7

Prameň: Štatistický úrad SR.

Vývoj cien v zahraničnej výmene bol naďalej nepriaznivý

Rast cien spotrebných statkov domácností bol podstatne vyšší ako rast cien ostatných tovarov tvoriacich domáce použitie HDP. Vypovedá o tom vývoj deflátorov zložiek HDP (graf 6. 3). Obzvlášť mierny bol rast cien kapitálových statkov (rast cien položiek hrubého fixného kapitálu – HFK – len o 0,2 %), čo súvisí s nepriaznivým vývojom dopytu po kapitálových statkoch.³³

Z údajov o deflátoroch exportu a importu (graf 6. 4) vyplýva, že ceny dovážaných komodít rástli znovu rýchlejšie ako ceny vyvážaných. Táto situácia sa opakuje pravidelne a znamená dlhodobé zhoršovanie tzv. výmenných relácií. Je to faktor znevýhodňujúci domácu ekonomiku (zhoršenie efektov zo zahraničnoobchodnej výmeny). Význam dosahu

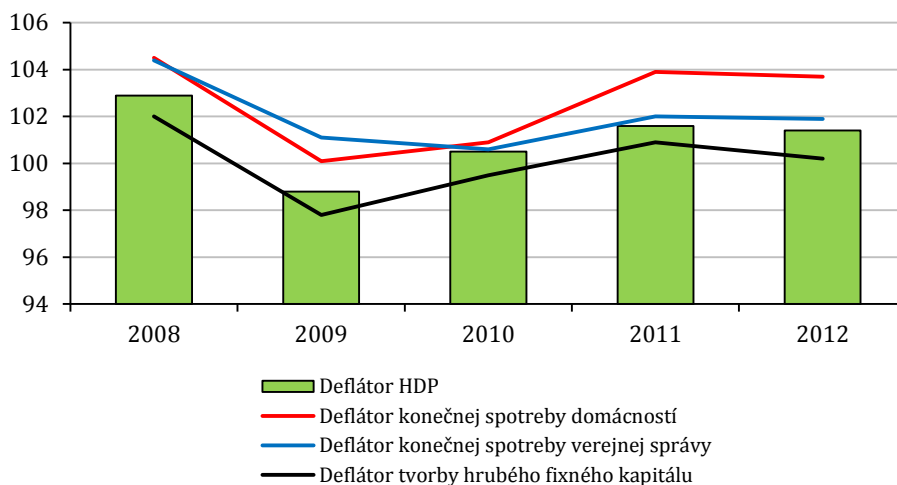
³³ V roku 2012 tvorba hrubého fixného kapitálu medziročne poklesla v nominálnom aj reálnom vyjadrení.

výmenných relácií pritom narastá v súlade s tým, ako narastá aj objem zahraničnoobchodnej výmeny.

Graf 6.3

Deflátoary HDP a jeho vybraných zložiek

(index rovnaké obdobie predchádzajúceho roka = 100)

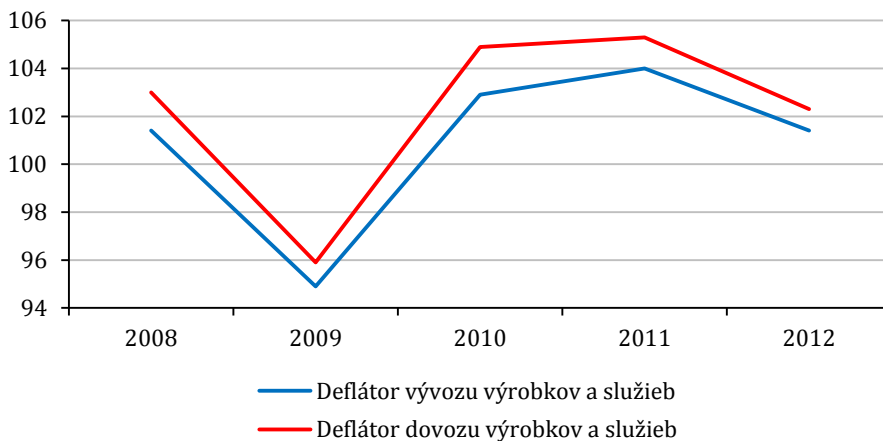

Prameň: Štatistický úrad SR.

Graf 6.4

Deflátoary exportu a importu výrobkov a služieb

(index rovnaké obdobie predchádzajúceho roka = 100)

Prameň: Štatistický úrad SR.

Výrazný posun komparatívnej cenovej hladiny

V intervale rokov 2001 až 2011 sa komparatívna cenová hladina³⁴ v SR významne priblížila cenovej hladine EÚ 27 (z úrovne 44 % v roku 2001 na úroveň 72 % cenovej hladiny EÚ 27 v roku 2011). Eurostat (2012) tak Slovensko spomína ako krajinu s výrazným nárastom komparatívnej cenovej hladiny (podobne, hoci v menšej miere narastala komparatívna cenová hladina aj v iných nových členských štátoch EÚ: hlavne v Česku, Rumunsku, Estónsku či Lotyšsku). Komparatívna cenová hladina v SR sa v sledovanom intervale priblížila k úrovni EÚ 27 až o 28 percentných bodov. To je najvýraznejší skok v dobiehaní cenovej hladiny v súbore nových členských štátov EÚ (tab. 6. 2).

T a b u l' k a 6.2

Komparatívne cenové hladiny vo vybraných nových členských štátoch EÚ
(priemer EÚ 27 = 100)

Členská krajina EÚ	Komparatívna cenová hladina 2001	Komparatívna cenová hladina 2011
Slovensko	44	72
Česko	50	77
Maďarsko	53	64
Poľsko	65	60
Slovinsko	74	84
Lotyšsko	59	74
Litva	54	66
Estónsko	61	79
Rumunsko	42	60
Bulharsko	41	51

Prameň: Eurostat.

Možno zhrnúť, že kým v roku 2011 došlo k určitému „kompenzačnému skoku“ v cenovej hladine (po veľmi miernej inflácii počas recesie a krátko po nej), tak v roku 2012 už tento kompenzačný efekt vyprchával a pohyb cenovej hladiny sa zmierňoval. K útlmu rastu cien prispievalo aj oslabovanie ekonomického rastu, markantné najmä v závere roka.

³⁴ Ide to o porovnanie cenovej hladiny komodít tvoriacich konečnú spotrebu domácností; ceny sú vrátane nepriamych daní. Bližšie pozri Eurostat (2012).

7. MENOVÁ POLITIKA EURÓPSKEJ CENTRÁLNEJ BANKY, FUNGOVANIE EURÓPSKEJ ÚNIE A EUROZÓNY Z POHLADU SLOVENSKA

Koniec krízy eurozóny, ktorá zahŕňa tak dlhovú krízu, ako aj krízu rastu, krízu zamestnanosti a v mnohých krajinách sociálnu krízu, je stále v nedohľadne. Proti dlhovej kríze krajiny bojujú úspornými opatreniami, ktoré prispievajú k recesii spojenej s rapídnyim nárastom nezamestnanosti. Európska únia (EÚ), Európska centrálna banka (ECB) a členské štáty siahajú po čoraz širšom spektre nástrojov a opatrení, pričom mnohé z krokov EÚ vedú k prehĺbovaniu európskej integrácie.

Takýto vývoj vyvoláva rozporuplné reakcie v rámci Únie aj vnútri členských štátov. Periféria eurozóny a Francúzsko naďalej požadujú zdieľanie vládnych dlhov a väčšiu solidaritu, zatiaľ čo sever menovej únie na čele s Nemeckom je proti „transferovej“ únii a zastáva názor, že pomoc periférii znižuje tempo nevyhnutných reforiem. Francúzsko zároveň žiada klásť väčší dôraz na ekonomický rast a očakáva stimuláciu európskej ekonomiky aj zo strany ECB. Z pohľadu Nemecka je však na prvom mieste fiškálna konsolidácia a pokračujúca kontrola inflácie centrálnou bankou eurozóny.

V tejto kapitole sa zameriame na menovú politiku ECB v roku 2012 a začiatkom roka 2013, ako aj na aktuálne otázky fungovania EÚ a eurozóny s dôrazom na Slovensko. V centre pozornosti budú ukazovatele makroekonomickej (ne)rovnováhy sledované Európskou komisiou (EK), vplyv účasti Slovenska v záchranných mechanizmoch eurozóny (Európskom nástroji finančnej stability, Európskom stabilizačnom mechanizme), ale aj otázky bankovej únie ako významnej súčasti prehĺbovania európskej integrácie. Hoci predpovedať budúcnosť menovej únie je náročné, ak nie vôbec nemožné, z doteraz prijatých a v blízkej budúcnosti plánovaných integračných krokov je smerovanie tohto bloku krajín už zrejmé.

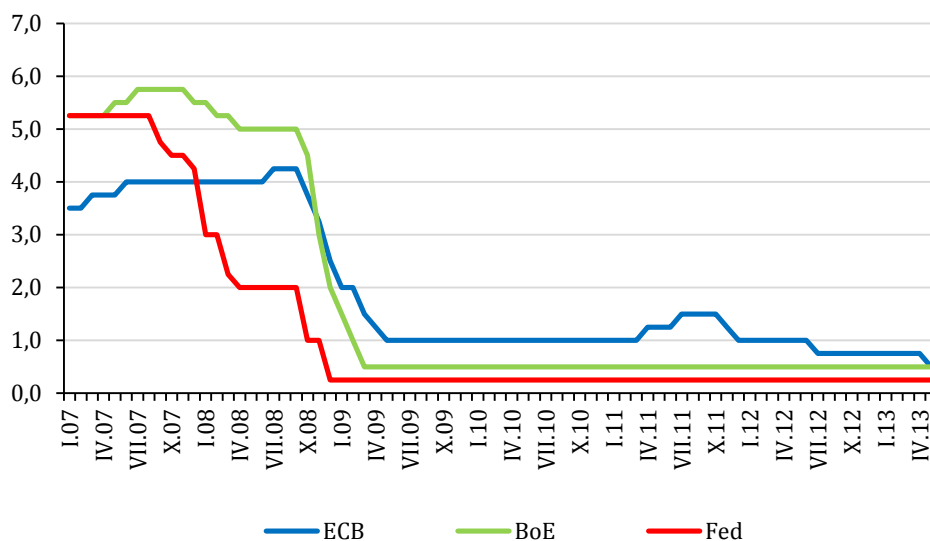
Menová politika Európskej centrálnej banky

Do roku 2012 vstupovala ECB s kľúčovou úrokovou sadzbou na úrovni 1 %, avšak v júli ju v reakcii na zhoršovanie hospodárskeho vývoja v menovej únii znížila na historické minimum 0,75 %, kde zotrvala takmer jeden rok (graf 7.1). V máji 2013 bola následne kľúčová úroková sadzba

znížená na rekordne nízku úroveň 0,5 %, a to v reakcii na prudký pokles inflácie hlboko pod cieľovú úroveň ECB (graf 7.2),³⁵ ako aj vzhľadom na nezlepšujúci sa vývoj reálnej ekonomiky vrátane stále rastúcej nezamestnanosti.

Graf 7.1

Vývoj kľúčových úrokových sadziieb v eurozóne (ECB), Veľkej Británii (Bank of England) a v USA (Federal Reserve System) od januára 2007 do mája 2013

Prameň: ECB; BoE; Fed.

Centrálne banky eurozóny od vypuknutia krízy podporovali ekonomiku nižšími úrokmi v menšej miere než centrálny banky vo Veľkej Británii či v USA, ktoré znížili úrokové sadzby bližšie k nule. Avšak poslednou zmenou kľúčovej sadzby sa ECB vyrovnala Bank of England (BoE), ktorej hlavná úroková sadzba je na úrovni 0,5 % už od marca 2009.

Koncom roka 2011 a na začiatku roka 2012 ECB posilnila bankový sektor ponukou úverov s nízkou úrokovou mierou na tri roky komerčným bankám, tzv. dlhodobou refinančnou operáciou – *LTRO*. Banky si spolu požičali približne 1 bilión eur, pričom tieto prostriedky vo veľkej

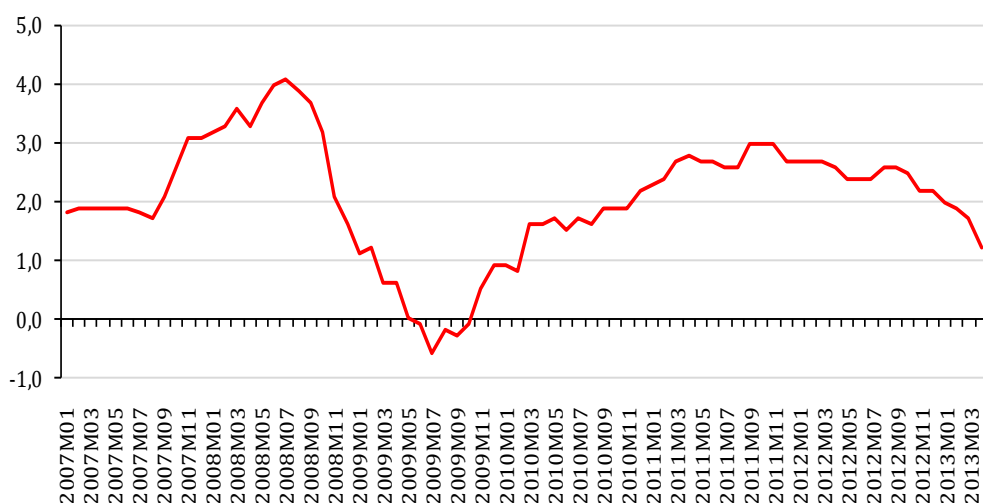
³⁵ V apríli 2013 klesla inflácia v eurozóne z marcových 1,7 % na 1,2 %, čo vytvorilo tlak na ECB, aby dodržala svoj mandát udržiavať cenovú stabilitu, a teda infláciu na úrovni nižšej, ale blízkej 2 %.

miere použili na úhradu splatných záväzkov, alebo ich uložili v ECB. Nezačali teda výraznejšie úverovať podniky a domácnosti v záujme posilnenia ekonomického rastu, ako predpokladala centrálna banka. Začiatkom roka 2013 banky využili prvú príležitosť a predčasne splatili časť úverov (okolo 250 mld. eur) realizovaných cez LTRO tendre, čo možno považovať za indikátor zdravia európskeho bankového sektora. Zároveň sa však potvrdilo, že bankový sektor je v nerovnováhe, keďže predčasné splátky pripadajú najmä na banky z jadra eurozóny (vrátane Nemecka, Francúzska, Holandska), ktoré už pôžičky nepotrebujú, zatiaľ čo väčšina juhoeurópskych bánk (najmä talianskych a španielskych) je stále závislých od úverov ECB.

G r a f 7.2

Vývoj harmonizovaného indexu spotrebiteľských cien v eurozóne (17 krajín) od januára 2007 do apríla 2013

Prameň: Eurostat (2013).

Začiatkom septembra 2012 ECB obnovila nákup dlhopisov krajín menovej únie,³⁶ keď vytvorila nový program – priame menové transakcie (OMT). Ten jej umožňuje nakupovať v neobmedzenom množstve dlhopisy

³⁶ Európska centrálna banka dosiaľ investovala najmä do talianskych, španielskych, gréckych a portugalských dlhopisov.

problémových krajín s lehotou splatnosti od jedného do troch rokov, aby tak znížila ich náklady na obsluhu dlhu. Nutnou podmienkou spustenia programu je pripojenie dotknutej krajiny k trvalému alebo dočasnému eurovalu.

Program OMT sa stal najsilnejšou zbraňou v boji proti kríze a otázka kapacity Európskeho stabilizačného mechanizmu (ESM) nie je už taká rozhodujúca. Stačí, aby krajina (či už Španielsko, Taliansko alebo iná) čerpala pomoc zo záchranného mechanizmu a ECB môže intervenovať. Tento program teda umožní zachraňovať krajiny len s prísľubom uskutočnenia reforiem, pričom sa nevyžaduje súhlas všetkých členských štátov. Uvedený krok ECB síce upokojil dlhopisové trhy, avšak možno ho zaradiť medzi opatrenia, ktoré dostatočne nemotivujú dotknuté krajiny uskutočňovať kľúčové reformy, odsúvajú riešenie zásadných problémov a posilňujú morálny hazard v menovej únii. Navyše, spôsob fungovania OMT stále nie je úplne jasný.

Six-pack, two-pack a fiškálna zmluva

Európska únia prechádza náročným procesom odstraňovania makroekonomických nerovnováh, ktoré vznikli v predkrízovom období a podieľali sa na prehĺbení krízy v eurozóne. Ako súčasť balíka šiestich legislatívnych návrhov (tzv. *six-pack*) bol koncom roka 2011 zavedený postup pri makroekonomických nerovnováhach s cieľom posilniť makroekonomický dohľad v EÚ. Nový rámec makroekonomického dohľadu má za cieľ identifikovať a riešiť makroekonomické nerovnováhy v členských štátoch EÚ v ich skorom štádiu. Makroekonomický dohľad je súčasťou tzv. európskeho semestra, ktorý predstavuje časový rozvrh vzťahujúci sa na všetky prvky dohľadu vrátane fiškálnych a štrukturálnych politík.

Počnúc rokom 2012 publikuje EK tzv. správu varovného mechanizmu (*Alert Mechanism Report*) o makroekonomických nerovnováhach v členských štátoch, so zoznamom krajín, v ktorých je potrebné vykonať hlbšiu analýzu. Prvá správa varovného mechanizmu bola publikovaná vo februári 2012, druhá v novembri toho istého roka (EC, 2012a). Zverejnením

druhej správy EK otvorila druhý ročný cyklus postupu pri makroekonomických nerovnováhach na rok 2013.

Hodnotenie jednotlivých členských štátov pri zohľadnení ich špecifik a aktuálneho hospodárskeho vývoja je založené na tzv. hodnotiacej tabuľke. Jej pôvodných 10 indikátorov bolo v druhej správe rozšírených na 11, pričom pribudol indikátor týkajúci sa finančného sektora. Podľa poslednej správy je potrebné vykonať hĺbkové preskúmanie vývoja v súvislosti s makroekonomickými nerovnováhami v 14 členských štátoch EÚ, ktoré by malo byť zverejnené na jar 2013.³⁷

Tabuľka 7.1 obsahuje indikátory vonkajšej rovnováhy, konkurenčnej pozície a vnútornej rovnováhy, ich prahové hodnoty, ako aj ich (ne)plnenie na Slovensku v období 2007 – 2011. V prípade deficitu bežného účtu došlo síce na Slovensku vplyvom krízy k zmierneniu nerovnováhy, avšak čistá zahraničná investičná pozícia sa zhoršila a zostáva nad kritickou hranicou. Kríza mala výrazne negatívny vplyv na vnútornú rovnováhu, najmä na dlh súkromného sektora, všeobecný dlh verejného sektora a mieru nezamestnanosti, ktorá je stále nad kritickou hranicou. Avšak vzhľadom na to, že výsledky SR v prípade viacerých indikátorov stanovenú hranicu neprekráčajú, EK ani vo svojej druhej správe o mechanizme varovania nezaradila Slovensko medzi členské štáty s rizikom nerovnováh v ekonomike, ktoré by vyžadovalo hlbšiu analýzu.

Po vyše roka trvajúcich diskusiách medzi európskymi inštitúciami schválil Európsky parlament balík dvoch legislatívnych návrhov (tzv. *two-pack*) na posilnenie fiškálneho dohľadu. Tie posilnia právomoci EK pri kontrole národných rozpočtov, pričom jedno nariadenie sa zameriava na kontrolu rozpočtových plánov členov eurozóny³⁸ a druhé sa týka dohľadu nad krajinami, ktoré čerpajú finančnú pomoc, alebo sú potenciálnymi kandidátmi na ňu.³⁹ *Two-pack* musí ešte schváliť Rada EÚ

---

³⁷ Ide o nasledovné krajiny: Belgicko, Bulharsko, Cyprus, Dánsko, Fínsko, Francúzsko, Holandsko, Maďarsko, Malta, Slovinsko, Spojené kráľovstvo, Španielsko, Švédsko, Taliansko. Predmetom posúdenia v správe varovného mechanizmu nie sú krajiny, ktoré podliehajú dohľadu v rámci oficiálne financovaných programov ekonomických úprav (zatiaľ Grécko, Portugalsko, Írsko, Rumunsko).

³⁸ Členské štáty eurozóny predložia do 15. októbra návrh svojich rozpočtov EK, ktorá preskúma ich zhodu s Paktom stability a rastu. V prípade, že odhalí odchýlky, bude môcť krajinu požiadať o prepracovanie rozpočtu.

³⁹ Keby legislatíva platila už v súčasnosti, nariadenie by sa týkalo Grécka, Írska, Portugalska, Španielska, Cypru a Talianska.

a pravidlá by sa mali vzťahovať na najbližšie rozpočtové obdobie, t. j. na rozpočty na rok 2014.

Tabuľka 7.1

Ukazovatele hodnotiacej tabuľky EK a ich (ne)plnenie na Slovensku v rokoch 2007 – 2011

Ukazovateľ	Dolná a/alebo horná hranica				
	členovia eurozóny			nečlenovia eurozóny	
Bilancia bežného účtu (% HDP) ¹	-4 % až 6 %				
Čistá zahraničná investičná pozícia na konci roka (% HDP)	-35 %				
Reálny efektívny výmenný kurz ²	-/+5 %		-/+11 %		
Trhový podiel na svetovom exporte ³	-6 %				
Nominálne jednotkové náklady práce ⁴	9 %		12 %		
Medziročná zmena cien domov a bytov ⁵	6 %				
Úverové toky súkromného sektora (% HDP)	15 %				
Dlh súkromného sektora (% HDP)	160 %				
Všeobecný dlh vládneho sektora (% HDP)	60 %				
Miera nezamestnanosti (%) ¹	10 %				
Závazky finančného sektora (%)	16,5 %				
Ukazovateľ	2007	2008	2009	2010	2011
Bilancia bežného účtu (% HDP) ¹	-7,2	-6,4	-4,7	-4,1	-2,8
Čistá zahraničná investičná pozícia na konci roka (% HDP)	-46,2	-57,4	-66,7	-63,2	-64,4
Reálny efektívny výmenný kurz ²	19,4	26,0	27,1	11,8	4,3
Trhový podiel na svetovom exporte ³	74,4	52,1	39,8	31,3	22,3
Nominálne jednotkové náklady práce ⁴	6,2	6,7	10,9	9,4	4,4
Medziročná zmena cien domov a bytov ⁵	25,7	12,8	-12,8	-4,9	-5,6
Úverové toky súkromného sektora (% HDP)	10,3	12,4	2,8	3,3	3,3
Dlh súkromného sektora (% HDP)	64,3	69,4	73,9	72,8	76,3
Všeobecný dlh vládneho sektora (% HDP)	29,6	27,9	35,6	41,0	43,3
Miera nezamestnanosti (%) ¹	13,7	11,4	11,0	12,1	13,4
Závazky finančného sektora (%) ⁶	24,8	8,9	-5,0	2,2	1,2

Legenda:

¹ Trojročný kľzavý priemer.

² Na základe HICP/CPI deflátora k 35 priemyselným krajinám – trojročná percentuálna zmena.

³ Päťročná percentuálna zmena, b. c.

⁴ Trojročná percentuálna zmena.

⁵ Upravená deflátorom konečnej spotreby domácností.

⁶ Medziročná zmena.

Prameň: EC (2012b); Eurostat (2013).

V marci 2012 hlavy štátov a predsedovia vlád krajín EÚ, s výnimkou Veľkej Británie a Českej republiky, podpísali novú fiškálnu zmluvu – tzv. fiškálny kompakt alebo fiškálny pakt, oficiálne *Zmluvu o stabilite, koordinácii a správe v hospodárskej a menovej únii*. Jej cieľom je odstránenie niektorých nedostatkov Paktu stability a rastu a posilnenie rámca rozpočtového riadenia v eurozóne. Ide teda o krok smerom k centralizácii a hlbšej integrácii, spojený s významným presunom suverenity vo fiškálnych otázkach na európsku úroveň. Podstatnou súčasťou fiškálnej zmluvy je pravidlo vyrovnaného, resp. prebytkového rozpočtu v štrukturálnom vyjadrení. Zo zmluvy vychádza aj systém ex ante koordinácie významných hospodárskych reforiem plánovaných na národnej úrovni, ktorá sa bude realizovať v rámci európskeho semestra.

Zmluva vstúpila do platnosti 1. januára 2013, keďže ju dovtedy ratifikoval požadovaný minimálny počet členov menovej únie – 12 zo 17 štátov. Slovenská republika ukončila ratifikáciu zmluvy v januári 2013 podpisom prezidenta, ktorý nasledoval po schválení Národnou radou SR (december 2012). Už v marci 2012 však na Slovensku začal platiť zákon o rozpočtovej zodpovednosti. Na základe tzv. dlhovej brzdy sa pri presiahnutí hranice 50 % HDP pre verejný dlh spustia autokorekčné mechanizmy. Prijatie fiškálnej zmluvy si v už existujúcom zákone vyžaduje dopracovať hranicu aj pre deficit verejných financií.

Európsky stabilizačný mechanizmus, banková únia a ďalšie opatrenia prehlbujúce európsku integráciu

Zapojenie Slovenska do Európskeho stabilizačného mechanizmu (ESM), ako aj účasť na Európskom nástroji finančnej stability (ENFS) znamenajú nezanedbateľné riziká v podobe vyššieho dlhového zaťaženia, vyšších úrokov z vládnych dlhopisov SR, nevrátenia prostriedkov poskytnutých zo záchranných mechanizmov, a to najmä v prípade, ak o pomoc budú žiadať aj niektoré veľké európske ekonomiky. Slovensko má do ESM zaplatiť v hotovosti vyše 659 mil. eur a zaručiť sa ďalšími vyše 5 mld. eur (tab. 7.2).

Ministerstvo financií SR (2012) predpokladalo, že vklad Slovenskej republiky do ESM zvýši jeho verejný dlh v roku 2012 o 0,4 % HDP a podiel SR na dlhu ENFS o 1,9 % HDP. Ako je zrejmé z tabuľky 7.3, ale aj z vývoja v eurozóne, možno očakávať, že tieto podiely budú v nasledujúcich rokoch rásť. V prognóze sa uvažuje so záväzkami ENFS vznikajúcimi v súvislosti s poskytnutím finančnej pomoci Írsku, Portugalsku a Grécku. Avšak neuvažuje sa s vplyvom reštrukturalizácie a rekapitalizácie finančného sektora Španielska, keďže táto finančná pomoc má byť poskytnutá z ESM, resp. presunutá z ENFS na ESM, ktorého záväzky by, na rozdiel od ENFS, nemali byť presmerované do dlhu verejnej správy členských štátov. Zároveň však hotovostné vklady Slovenskej republiky do ESM znižujú disponibilné prostriedky štátnej pokladnice využiteľné na financovanie potrieb štátu, a tak prispievajú k nárastu verejného dlhu.

Tabuľka 7.2
Podiely členských štátov v ESM

Členský štát	ESM kľúč (%)	Príspevok v hotovosti (mil. eur)	Príspevok spolu (mil. eur)
Nemecko	27,1464	21 717,1	190 024,8
Francúzsko	20,3859	16 308,7	142 701,3
Taliansko	17,9137	14 331,0	125 395,9
Španielsko	11,9037	9 523,0	83 325,9
Holandsko	5,7170	4 573,6	40 019,0
Belgicko	3,4771	2 781,7	24 339,7
Grécko	2,8167	2 253,4	19 716,9
Rakúsko	2,7834	2 226,7	19 483,8
Portugalsko	2,5092	2,007.4	17 564,4
Fínsko	1,7974	1 437,9	12 581,8
Írsko	1,5922	1 273,8	11 145,4
<i>Slovensko</i>	<i>0,8240</i>	<i>659,2</i>	<i>5 768,0</i>
Slovinsko	0,4276	342,1	2 993,2
Luxembursko	0,2504	200,3	1 752,8
Cyprus	0,1962	157,0	1 373,4
Estónsko	0,1860	148,8	1 302,0
Malta	0,0731	58,5	511,7
<i>Spolu</i>	<i>100,0</i>	<i>80 000,0</i>	<i>700 000,0</i>

Prameň: Treaty Establishing the European Stability Mechanism (2012).

T a b u l' k a 7.3

Podiel SR na dlhu ENFS a vklad SR do ESM ako súčasť hrubého dlhu verejnej správy r. 2011 a predpoklad na r. 2012 – 2015 (v % HDP)

	2011	2012	2013	2014	2015
Podiel SR na dlhu ENFS	0,2	1,9	2,5	2,6	2,4
Vklad SR do ESM	0,0	0,4	0,7	0,8	0,8

Prameň: MF SR (2012).

Významným krokom v európskej integrácii má byť spustenie *bankovej únie*, ktorá sa bude automaticky týkať všetkých členov menovej únie. Ostatní členovia EÚ sa môžu zapojiť dobrovoľne. Ako jej prvý pilier sa vytvorí jednotný mechanizmus bankového dohľadu (*Single Supervision Mechanism* – SSM), t. j. uskutoční sa presun bankového dozoru na ECB, ktorý mnohí ekonómovia vnímajú ako kľúčový komponent riešenia krízy.⁴⁰ Nasledovať by malo založenie tzv. rezolučného fondu na riešenie krízových situácií európskych bánk a vytvorenie spoločného systému ochrany vkladov. Dohoda o smerniciach pre uvedené dva piliere bankovej únie by sa mala dosiahnuť do júna 2013.

Na stretnutí ministrov financií krajín EÚ v decembri 2012 sa podarilo dosiahnuť kompromis ohľadne základného mechanizmu jednotného dohľadu nad bankami. Európska centrálna banka dostane právomoc priameho dohľadu nad bankami s celkovými aktívami v hodnote viac ako 30 mld. eur, alebo presahujúcimi päťtinu HDP krajiny, v ktorej pôsobia. Na menšie banky budú dohliadať národní regulátori a ECB zasiahne vtedy, keď to bude nevyhnutné. V rade pre dohľad bude mať každá zúčastnená krajina jeden hlas a rozhodovať sa bude jednoduchou väčšinou. Jednotný bankový dohľad sa má postupne zavádzať v priebehu roka 2013 a plne funkčný by mal byť od marca 2014, t. j. neskôr, ako sa pôvodne plánovalo.

V prípade Slovenska sa bude jednotný bankový dohľad týkať približne troch štvrtín bánk. Keďže banky na Slovensku sú vo veľkej väčšine dcérske

⁴⁰ Nádej, že EÚ sa zjednotí v boji proti problémom bankového sektora, bola naštartená pôvodne plánovanou podmienkou medzinárodnej pomoci ohrozenému Cypru zdaníť vklady občanov pod úrovňou 100 000 eur, ktoré sú chránené zo zákona. Hoci nakoniec budú zdanené „len“ vklady nad 100 000 eur, dôveryhodnosť bánk v eurozóne po tomto bezprecedentnom kroku značne klesla. A s ňou môže klesnúť aj dôvera verejnosti v európsku integráciu.

spoločnosti západoeurópskych bánk (t. j. systémovo dôležitých bánk), dohľad nad nimi by sa presunul na európsky dohľad, čím SR môže stratiť takmer všetky nástroje na usmernenie aktivít bánk na svojom území. Existuje riziko, že v prípade problémov veľkej zahraničnej materskej banky by mohlo dôjsť k presunu kapitálu z dcérskej banky v SR do zahraničia (Morvay, Okáli a Šikulová, 2012). Slovensko by tak prostredníctvom zdravej dcérskej banky zachraňovalo chorú materskú banku na úkor stability vlastného bankového sektora, pričom v krajnom prípade by mohlo dôjsť k následnému pádu slovenskej dcérskej banky. Vo veľkej miere však bude záležať na detailoch konkrétnej podoby nového európskeho orgánu dohľadu a na jeho právomociach.⁴¹

Fungovanie jednotného bankového dohľadu je nevyhnutnou podmienkou priamej rekapitalizácie problémových bánk z ESM, pomocou ktorej by malo dôjsť k prelomeniu začarovaného kruhu medzi bankami a štátmi, aby sa nezopakoval scenár z Írska alebo Španielska, kde problémy bankového sektora stiahli nadol celé ekonomiky. Postoje krajín k možnosti priamej rekapitalizácie bánk sú však rôznorodé. Nemecko a ďalšie krajiny jadra eurozóny, ku ktorým sa pridáva aj Slovensko, chcú, aby sa na záchrane podieľal aj štát, v ktorom banka sídli. Nemecko presadzuje, aby sa štáty na rekapitalizácii banky, ktorá by požiadala ESM o pomoc, podieľali 50 %-ami, Slovensko je za 20 %-ný podiel. Južné krajiny eurozóny sú, pravdaže, proti tomu. Jedným z rizík priamej rekapitalizácie bánk z ESM je aj obmedzenie akcieschopnosti ESM. Prostriedky z ESM, ktoré by sa použili na záchranu bánk, by znížili úverovú kapacitu určenú na pomoc štátom, ktoré by sa ocitli v problémoch. Vzhľadom na to, že rekapitalizáciu bánk trhy vnímajú ako riskantnejšiu než pomoc štátom, mohlo by sa to negatívne odraziť aj na ratingu ESM.

Vo februári 2013 EK predstavila *daň z finančných transakcií*, na ktorej sa ministri financií dohodli mesiac predtým. Jej zavedenie podporilo Slovensko spolu s ďalšími desiatimi krajinami,⁴² čo umožnilo využiť

---

⁴¹ V tejto súvislosti treba pripomenúť, že Slovensko v rokoch 1999 – 2000 vynaložilo vyše 10 % HDP na ozdravenie svojho bankového sektora, zatiaľ čo vďaka vytvoreniu bankovej únie budú náklady ozdravenia problémových bánk v niektorých krajinách niest' zdravé banky aj v ďalších členských štátoch.

⁴² Belgicko, Estónsko, Francúzsko, Grécko, Nemecko, Portugalsko, Rakúsko, Taliansko, Slovinsko, Španielsko.

tzv. *inštitút posilnenej spolupráce*, zakotvený v zmluvách o EÚ. Dohodu na úrovni celej EÚ zablokovala najmä Veľká Británia a Švédsko. Cieľom tejto dane je podľa EK zabezpečiť príspevok finančného sektora k verejným príjmom, ako aj posilniť jednotný trh. Vzhľadom na to, že iné štáty túto daň nezavedú, sa však domnievame, že to zníži konkurencieschopnosť zapojených krajín.

Uvažuje sa aj o tzv. *fiškálnej kapacite* eurozóny, ktorá by bola akýmsi doplnkovým európskym rozpočtom, oddeleným od rozpočtu EÚ, a podporovala by štrukturálne reformy. Fiškálna kapacita by nemala primárne redistribučnú funkciu, ale proticyklickú, t. j. slúžila by na zmierňovanie dôsledkov makroekonomických cyklických šokov a štrukturálnych reforiem, ktoré by sa realizovali na základe záväzných zmlúv medzi krajinami a európskymi inštitúciami. Medzi zdroje rozpočtu pre eurozónu by popri národných príspevkoch či DPH mohla patriť aj plánovaná daň z finančných transakcií.

Vzhľadom na negatívne vplyvy boja proti dlhovej kríze na európsku ekonomiku sa lídri členských štátov v júni 2012 dohodli na ďalšom pakte (po Pakte stability a rastu a Pakte Euro plus), a to na *Pakte pre rast a zamestnanosť*. Pakt predstavuje všeobecný rámec opatrení na úrovni členských štátov, eurozóny a EÚ v celkovom objeme 120 mld. eur a má byť financovaný najmä z nevyužitých európskych fondov a zo zdrojov Európskej investičnej banky (EIB). Navýšenie kapitálu EIB o 10 mld. eur zvýši jej úverovú kapacitu o 60 mld. eur, pričom úvery by mali smerovať na podporu malých a stredných podnikov, rozvoj inovácií a zručností, čistú energiu a modernú infraštruktúru. Dodatočný kapitál EIB zložia jednotlivé krajiny podľa štruktúry podielov v troch splátkach, pričom príspevok SR predstavuje 26 miliónov eur.

* * * *

V prípade bankovej únie či fiškálnej kapacity eurozóny zostáva ešte viacero nejasností. Konkrétne podoba týchto a ďalších mechanizmov alebo opatrení, ako aj ich úspešnosť v boji proti kríze a v prevencii možných budúcich kríz vo veľkej miere ovplyvnia charakter dôsledkov pre Slovensko. Spomínané opatrenia prijímané na európskej úrovni

v podstate znamenajú zvýrazňovanie viacrýchlostného charakteru EÚ, a zároveň čoraz väčšiu centralizáciu eurozóny, t. j. obmedzovanie kompetencií na národnej úrovni.

Koncom roka 2012 sa Európska rada dohodla na pláne na dobudovanie hospodárskej a menovej únie (HMÚ) na základe hlbšej integrácie a posilnenej solidarity členských štátov eurozóny.⁴³ Tento proces zahŕňa dotvorenie, upevnenie a zavedenie rámca na posilnenú správu ekonomických záležitostí vrátane už spomínaného *six-packu*, naň nadväzujúceho *two-packu* a fiškálnej zmluvy. Dobudovanie HMÚ znamená aj napredovanie k integrovanejšiemu finančnému rámcu, ktorého súčasťou je jednotný bankový dohľad.

V prípade, že eurozóna by po vzniku bankovej únie smerovala k fiškálnej únii, znamenalo by to čoraz väčšie obmedzenie manévrovacieho priestoru pre hospodársku politiku Slovenska. Keďže výsledok tohto procesu nie je zatiaľ úplne vykryštalizovaný, hodnotiť ho možno iba veľmi opatrne. Môže to byť proces, ktorý povedie k zvýšeniu rizík pre SR, najmä v stredno- až dlhodobom horizonte. Je totiž dosť pravdepodobné, že viaceré ďalšie krajiny, ako aj bankové sektory v krajinách menovej únie budú potrebovať finančnú pomoc, čo môže stiahnuť nadol aj relatívne stabilné, udržateľne zadlžené ekonomiky (Morvay, Okáli a Šikulová, 2012).

Vzhľadom na vysokú otvorenosť slovenskej ekonomiky možno jednotnú menu euro na jednej strane považovať za prínos pre SR. Avšak pri prehľbovaní európskej integrácie v rôznych oblastiach ekonomiky sú popri príležitostiach skryté viaceré riziká pre členské štáty. Preto je potrebné, aby sa Slovenská republika, aj pri svojej malej veľkosti, v maximálne možnej miere podieľala na formovaní spoločných európskych riešení.

---

⁴³ Ako je však evidentné z vývoja v EÚ od vypuknutia krízy, solidarita sa v jednotlivých prípadoch chápe rozličným spôsobom.

8. VEREJNÉ FINANCIÉ

Rok 2012 bol v oblasti verejných financií rokom pokračujúcej konsolidácie. Vzhľadom na nižšie tempá rastu v dôsledku pretrvávajúcich vplyvov finančnej, ekonomickej a dlhovej krízy v EÚ sa oproti pôvodne schválenému rozpočtu museli v priebehu roka 2012 prijímať viaceré opatrenia na strane príjmov aj výdavkov, nevyhnutné na udržanie plánovanej úrovne deficitu verejných financií. Volatilný a neistý vývoj v členských štátoch EÚ má vzhľadom na štruktúru ekonomického rastu zásadný vplyv aj na vývoj príjmov verejných financií. Na jednej strane klesajúce tempo ekonomického rastu (aj keď v rámci EÚ stále jedno z najvyšších), je ťahané prevažne vonkajším dopytom. Napriek tomu neprispieva k rastu nových pracovných miest, prejavuje sa v rastúcej nezamestnanosti, čím vytvára tlaky na výdavkovú stranu verejných financií. Na strane druhej, nevyhnutná konsolidácia verejných financií neposkytuje v tomto čase potrebný proticyklický fiškálny impulz, ktorým by bolo možné zmierniť pokles domáceho dopytu. Fiškálna politika teda podobne ako v ostatných rokoch pôsobí procyklicky.

Hospodárenie verejných financií v roku 2012

V roku 2012 boli schválené zmeny zamerané na zvýšenie príjmov verejných financií, ktoré nadobudli účinnosť od januára 2013. Ide predovšetkým o úpravy sadzieb daní z príjmov fyzických a právnických osôb, zmeny v systéme sociálneho a zdravotného zabezpečenia, teda zvyšovanie odvodového zaťaženia samostatne zárobkovo činných osôb, zamestnancov a pracujúcich na dohody. Ministerstvo financií SR očakáva príjmy z realizácie daných opatrení vo výške 380 mil. eur. Podľa predbežných údajov deficit verejných financií v roku 2012 dosiahol hodnotu 4,35 % HDP oproti plánovanému deficitu vo výške 4,7 % HDP. Podrobnejší prehľad v oblasti konsolidačného úsilia v rokoch 2007 – 2012 ilustruje tabuľka 8.1.

Tabuľka 8.1
Konsolidačné úsilie v rokoch 2007 – 2012 (v % HDP)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
1. Čisté pôžičky poskytnuté/prijaté	-1,8	-2,1	-8,0	-7,7	-4,9	-4,7
2. Cyklická zložka	0,7	1,1	-1,1	-0,4	-0,1	-0,2
3. Jednorazové efekty	0,5	-0,2	0,0	-0,2	-0,5	0,2
4. Úrokové náklady	-1,4	-1,2	-1,4	-1,3	-1,6	-1,7
5. Výstavba diaľnic a rýchlостných ciest mimo bilancie verejnej správy	0,1	0,0	0,4	0,7	0,3	-0,1
– stavebné náklady PPP projektov	.	.	0,4	0,7	0,4	0,1
– platby štátu za dostupnosť PPP projektov znížené o výdavky na údržbu a prevádzku	.	.	.	.	0,0	-0,1
– prijaté úvery NDS	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0
– splátky istiny úverov NDS	.	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
6. Upravené saldo (1-2-3-4-5)	-1,8	-1,8	-5,8	-6,4	-3,1	-2,8
Konsolidačné úsilie	-0,4	0,0	-4,0	-0,6	3,3	0,3
7. Vplyv zavedenia 2. piliera dôchodkového systému	-1,3	-1,2	-1,3	-1,2	-1,2	-1,0
Konsolidačné úsilie (očistené o 2. pilier)	-0,4	-0,1	-4,0	-0,6	3,3	0,1

Údaje za rok 2012 sú predbežné, a vzhľadom na priaznivejší vývoj deficitu verejných financií za rok 2012 budú revidované; PPP – Projekty verejno-súkromného partnerstva; NDS – Národná diaľničná spoločnosť.

Prameň: MF SR (2012).

Tabuľka 8.2
Vývoj základných ukazovateľov rozpočtu verejnej správy v rokoch 2007 – 2012

Indikátor	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Čisté pôžičky (+) / výpožičky (-) (v mil. eur)	-1 115	-1 397	-5 022	-5 047	-3 414	-3 354
Čisté pôžičky (+) / výpožičky (-) (v % HDP) ¹	-1,8	-2,1	-8,0	-7,7	-4,9	-4,7
Primárne saldo (v % HDP) ²	-0,4	-0,8	-6,6	-6,3	-3,4	-2,9
Cyklicky očistené primárne saldo (v % HDP) ³	-1,1	-2,0	-5,5	-5,9	-3,2	-2,7
Štrukturálne saldo (v % HDP) ⁴	-3,1	-3,0	-6,9	-7,1	-4,3	-4,7
Hrubý dlh verejnej správy (v mil. eur)	18 198	18 624	22 331	26 998	29 911	37 399
Hrubý dlh verejnej správy (v % HDP)	29,6	27,9	35,6	41,0	43,3	52,2
Čistý dlh verejnej správy (v % HDP) ⁵	24,5	23,6	33,0	39,1	42,1	50,0

Údaje za rok 2012 sú predbežné, a vzhľadom na priaznivejší vývoj deficitu verejných financií za rok 2012 budú revidované.

¹ Čisté pôžičky/výpožičky sú vrátane nákladov na 2. pilier (definícia Eurostatu).

² Primárne saldo je saldo verejnej správy očistené o platené úroky.

³ Cyklicky očistené primárne saldo je primárne saldo očistené o cyklickú zložku.

⁴ Štrukturálne saldo je saldo verejnej správy očistené o cyklickú zložku a o jednorazové efekty.

⁵ Čistý dlh verejnej správy je hrubý dlh verejnej správy znížený o likvidné finančné aktíva verejnej správy.

Prameň: MF SR (2012).

Tabuľka 8.2 zachytáva vývoj základných ukazovateľov rozpočtu verejnej správy v rokoch 2007 – 2012. Hodnota štrukturálneho salda predstavuje dôležitý indikátor realizovanej fiškálnej politiky. Od roku 2008, a najmä v roku 2009 môžeme pozorovať jeho nárast na 6,6 % HDP (vplyv krízy a zámernej fiškálnej politiky) a jeho postupný pokles súvisiaci s fiškálnou konsolidáciou.

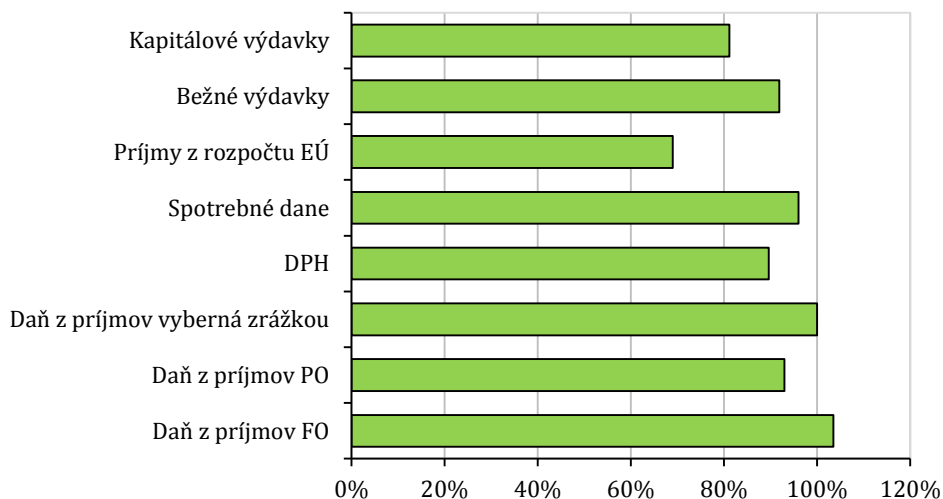
Vývoj štátneho rozpočtu v roku 2012

V roku 2012 boli príjmy štátneho rozpočtu oproti plánovanej hodnote nižšie o 1,7 mld. eur a výdavky o 1,6 mld. eur (tab. 8.3). Pri bližšom pohľade na príjmy štátneho rozpočtu môžeme pozorovať najväčší výpadok oproti plánovanému výberu predovšetkým pri dani z príjmov právnických osôb (130,5 mil. eur), ale najmä v oblasti daní za tovary a služby. Oproti plánu bolo na dani z pridanej hodnoty (DPH) vybraných menej o 498,2 mil. eur, taktiež na spotrebných daniach menej o 81,9 mil. eur, a to predovšetkým v dôsledku nižšieho výberu daní z minerálneho oleja o 58,9 mil. eur a z tabakových výrobkov o 16,7 mil. eur. V oblasti nedaňových príjmov sa nižší výber zaznamenal z príjmov z podnikania a vlastníctva majetku o 46 mil. eur, a napokon z administratívnych poplatkov, iných poplatkov a platieb o 67,2 mil. eur.

Na strane výdavkov došlo k úsporám tak v bežných, ako aj kapitálových položkách. Bežné výdavky boli oproti plánu nižšie o 1,2 mld. eur a kapitálové výdavky o 459,3 mil. eur. Na strane bežných výdavkov došlo k úsporám pri nákupoch tovarov a služieb o 718 mil. eur a bežných transferoch o 377,8 mil. eur. Úspora vo výške 138,2 mil. eur sa dosiahla aj z úrokov platených za úvery v dôsledku poklesu úrokových nákladov na obsluhu verejného dlhu. V oblasti kapitálových výdavkov nastala úspora v obstaraní kapitálových aktív vo výške 229,3 mil. eur a kapitálových transferov o 230 mil. eur. Z hľadiska nevyhnutných investícií do verejnej infraštruktúry, ako aj poskytovania kvalitných služieb verejnej správy občanom však znižovanie kapitálových aj bežných výdavkov môže do veľkej miery vytvárať tlaky na potrebu vyšších výdavkov v budúcnosti.

Graf 8.1

Plnenie vybraných príjmových a výdavkových položiek štátneho rozpočtu v roku 2012

Prameň: Ministerstvo financií (2013); vlastné výpočty.

Pretrvávajúce implicitné dlhy v oblasti dopravnej infraštruktúry (diaľnice, cesty prvej a druhej triedy), environmentálnej infraštruktúry, ako aj v investíciách do sektora vzdelávania, vedy, výskumu a inovácií spolu s nákladmi spojenými so starnutím obyvateľstva nevytvárajú podmienky na dlhodobo udržateľný a zdravý ekonomický rast v budúcnosti.

Potreba fiškálnej konsolidácie, ako aj prijaté medzinárodné záväzky Slovenska, spolu s citlivým vnímaním vývoja verejných financií finančnými trhmi, však momentálne neposkytujú adekvátny priestor na realizáciu expanzívnej proticyklickej politiky. Nesplnenie fiškálnych cieľov môžu finančné trhy interpretovať negatívne a spôsobiť rast rizikovej prirážky s negatívnym efektom na refinancovanie existujúceho verejného dlhu. Expanzívnejšia politika však naráža na rastúci verejných dlh, ako aj na limity stanovené v zákone o rozpočtovej zodpovednosti a v ňom definovaných dlhových stropov a z nich vyplývajúcich sankcií. Situácia vo svetovej ekonomike, a hlavne v európskych krajinách, poznačená volatilnými, a prevažne negatívnymi očakávaniami, vnáša do procesu fiškálnej konsolidácie prvky neistoty, najmä vo vzťahu k ekonomickému rastu a jeho vplyvu na vývoj príjmov a výdavkov verejných financií.

Tabuľka 8.3
Vývoj štátneho rozpočtu v rokoch 2009 - 2012 (v mil. eur)

Ukazovateľ	2009	2010	2011	Plánovaný 2012	Skutočnosť 2012	% plnenia 2012	Medziročná zmena v %
Príjmy spolu	10 541	10 901	12 002	13 624	11 830	86,8	-1,4
v tom:							
1. daňové	8 025	7 962	8 700	9 227	8 463	91,7	-2,7
z toho:							
daň z príjmov FO ¹	29	139	112	226	234	103,5	108,9
daň z príjmov PO	2 130	1 258	1 620	1 863	1 733	93,0	7,0
daň z príjmov vyberaná zrážkou	156	152	143	167	167	100,0	16,8
DPH	3 846	4 432	4 753	4 805	4 307	89,6	-9,4
spotrebné dane	1 835	1 945	2 001,7	2 061	1 979	96,0	-1,1
2. nedaňové	828	681	859	795	695	87,4	-19,1
3. granty a transfery	1 688	2 257	2 443,2	3 600	2 670	74,2	9,3
z toho:							
príjmy z rozpočtu EÚ	1 081	1 427	2 031,1	3 082	2 127	69,0	4,7
Výdavky spolu	13 332	15 337	15 278	17 229	15 640	90,8	2,4
v tom:							
bežné výdavky	11 173	12 969	12 783	14 857	13 657	91,9	6,8
kapitálové výdavky	2 159	2 368	2 495	2 442	1 983	81,2	-20,5
Schodok/Prebytok	-2 791	-4 436	-3 276	-3 675	-3 810	103,7	16,3

Poznámka: Celkový výnos dane z príjmov fyzických osôb je vyšší, ale vzhľadom na to, že je príjmom územnej samosprávy, dosahuje v rámci štátneho rozpočtu nízke hodnoty.

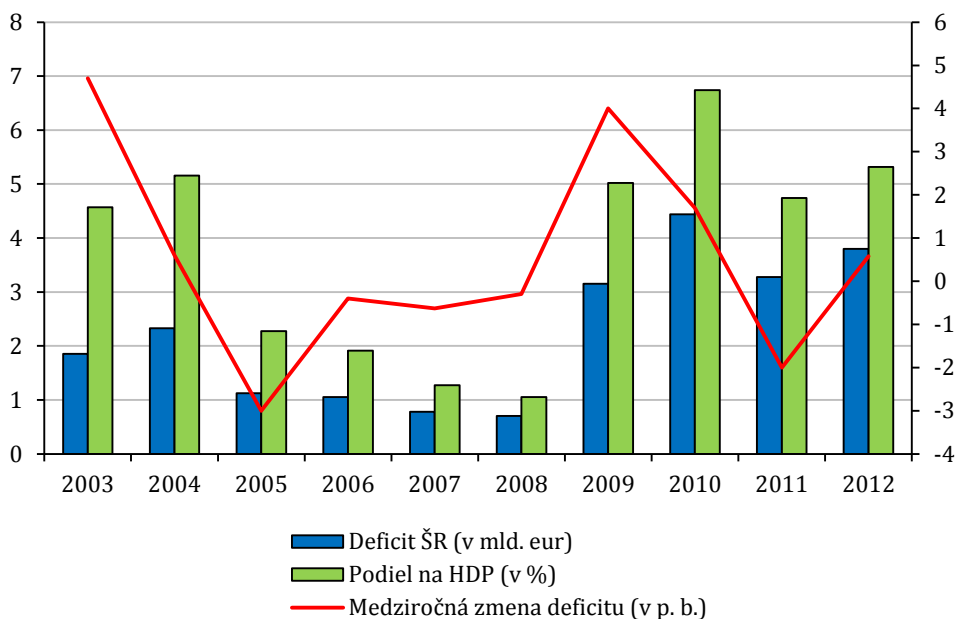
¹ FO – fyzické osoby, PO – právnické osoby.

Prameň: MF SR (2013); vlastné výpočty.

Deficit štátneho rozpočtu a dlh centrálnej vlády

Deficit štátneho rozpočtu dosiahol v roku hodnotu 3,8 mld. eur a oproti plánovanej hodnote bol napriek prijatým konsolidačným opatreniam vyšší o 16,3 % (135 mil. eur). V pomere k hrubému domácomu produktu dosiahol 5,32 % a medziročne vzrástol o 0,6 percentného bodu.

Graf 8.2
Deficit štátneho rozpočtu v rokoch 2003 – 2012

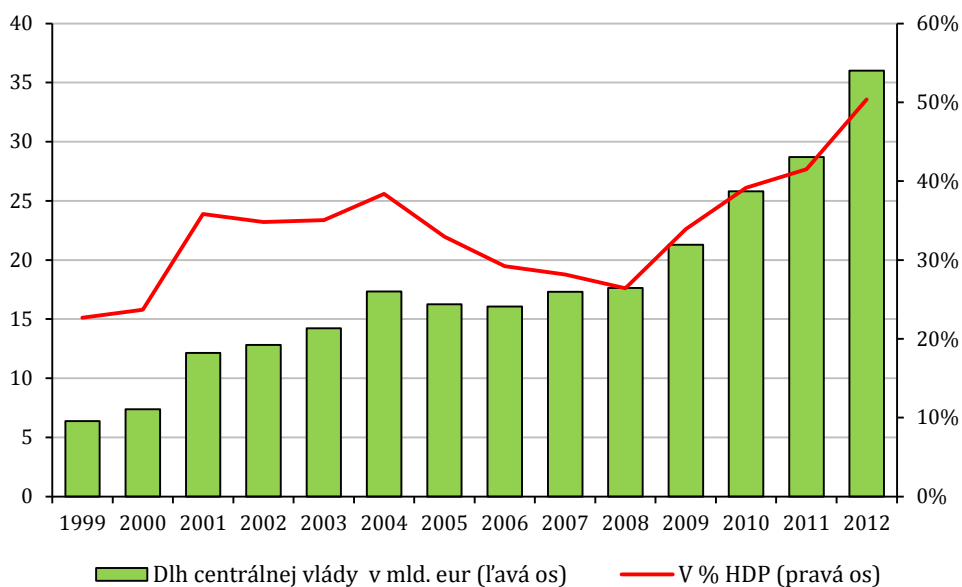
Poznámka: Deficit ŠR ľavá os; podiel na HDP pravá os.

Prameň: Ministerstvo financií SR (2013); vlastné výpočty.

V pomere k hrubému domácomu produktu sa dlh centrálnej vlády medziročne zvýšil o 0,8 percentného bodu a dosiahol hodnotu 50,4 % HDP. Predstavuje to jeden z najvyšších nárastov dlhu centrálnej vlády od roku 2001. Hlavnou príčinou dramatického nárastu je okrem deficitného hospodárenia štátneho rozpočtu účasť Slovenska v mechanizmoch ENSF a ESM, ako aj spomalenie dynamiky rastu HDP.

Graf 8.3
Dlh centrálnej vlády v rokoch 1999 – 2012

Prameň: Ministerstvo financií SR (2013); vlastné výpočty.

Finančná pozícia Slovenskej republiky voči rozpočtu Európskej únie

Slovenská republika sa členstvom v EÚ dostala do pozície čistého príjemcu z rozpočtu EÚ. V roku 2011 bola čistá pozícia SR oproti predchádzajúcemu roku nižšia o 119,9 mil. eur, v dôsledku nižších príjmov v kapitole udržateľný rast, konkrétne príjmov z Kohézneho fondu. Príjmy z Kohézneho fondu boli nižšie v porovnaní s predchádzajúcim rokom o 342 mil. eur. Medzi hlavné faktory, ktoré vplývali na nižšie príjmy, patria oneskorenia spojené s verejným obstarávaním infraštruktúrnych projektov. Príjmy v ostatných položkách zaznamenali oproti predchádzajúcemu roku prevažne rastúcu tendenciu. Príjmy zo štrukturálnych fondov EÚ vzrástli medziročne o 283,9 mil. eur, čo bolo spôsobené vyšším čerpaním prostriedkov z niektorých operačných programov.

Tabuľka 8.4
Výdavky rozpočtu EÚ v SR v rokoch 2007 – 2011 (v mil. eur)

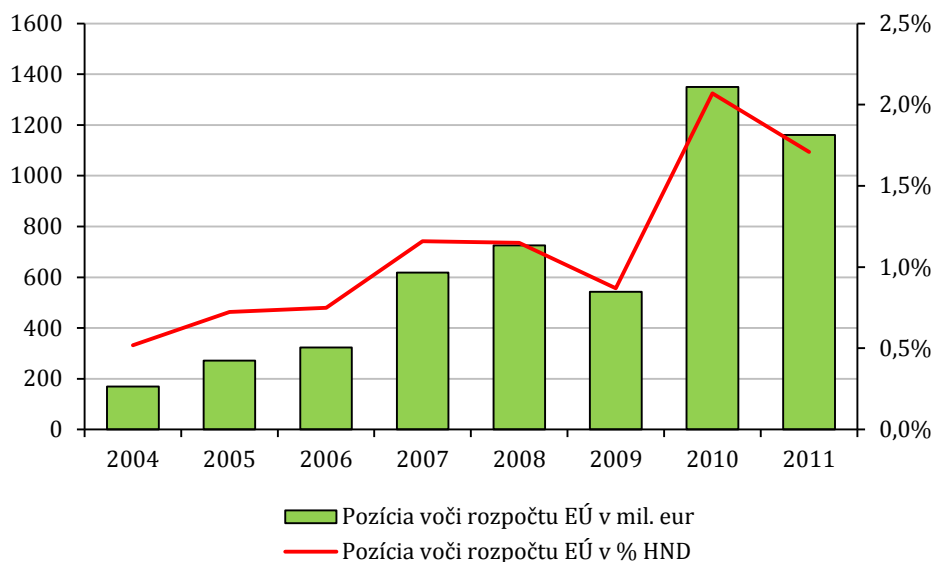
	2007	2008	2009	2010	2011
1. Udržateľný rast	669	852,8	633,5	1208	1096,8
1.1. Konkurencieschopnosť pre rast a zamestnanosť	33,7	43,3	48,7	11,8	40,9
1.2. Súdržnosť pre rast a zamestnanosť	635,2	809,5	548,8	1096,1	1056
1.2.1. Štrukturálne fondy EÚ	451,9	510,1	385,9	633,7	917,6
1.2.2. Kohézny fond	183,3	299,4	198,8	462,4	138,2
2. Ochrana a riadenie prírodných zdrojov	380,5	357	513	676,5	647,9
3. Občianstvo, sloboda, bezpečnosť a spravodlivosť	13,7	11,1	8,5	8,7	29,2
4. EÚ ako globálny partner	9,9	11,5	26,6	0,3	0,5
5. Administratíva	9,6	9,4	10,8	11,5	10,7
6. Kompenzácie	0	0	0	0	0
Spolu	1082,7	1241,8	1192,4	1905	1785,1

Poznámka: Údaje za rok 2012 sú zverejňované s časovým posunom a v čase vypracúvania kapitoly neboli k dispozícii.

Prameň: Európska komisia (2012).

Medziročný pokles čistej pozície voči rozpočtu EÚ však nesignalizuje, že by sa na národnej úrovni stabilne zvyšovala absorpčná schopnosť slovenskej ekonomiky využívať finančné prostriedky politiky súdržnosti. Negatívny vývoj v roku 2011 naznačuje pretrvávajúce problémy na strane riadiacich orgánov, ako aj prijímateľov pomoci úspešne čerpať tieto prostriedky (graf 8.4). Vzhľadom na blížiac sa nové rozpočtové obdobie 2014 – 2020 a nutnosť vyčerpať alokáciu na roky 2007 – 2013 najneskôr do roku 2015, existuje reálna hrozba nevyčerpania celej finančnej alokácie na toto obdobie. Pri nedostatku národných (domácich) zdrojov predstavujú zdroje politiky súdržnosti unikátne a neopakovateľné finančné zdroje, ktoré môžu pri správnom použití do veľkej miery napomôcť realizáciu štrukturálnych zmien v slovenskej ekonomike. Taktiež tlak na čerpanie môže motivovať použitie týchto zdrojov do menej produktívnych oblastí hospodárstva, s nižšími multiplikačnými efektmi pre slovenskú ekonomiku.

Graf 8.4

Vývoj čistej pozície SR voči rozpočtu EÚ v rokoch 2004 – 2011

Prameň: Európska Komisia DG ECFIN (2013); vlastné výpočty.

Implementácia štrukturálnej pomoci Európskej únie v programovom období 2007 – 2013

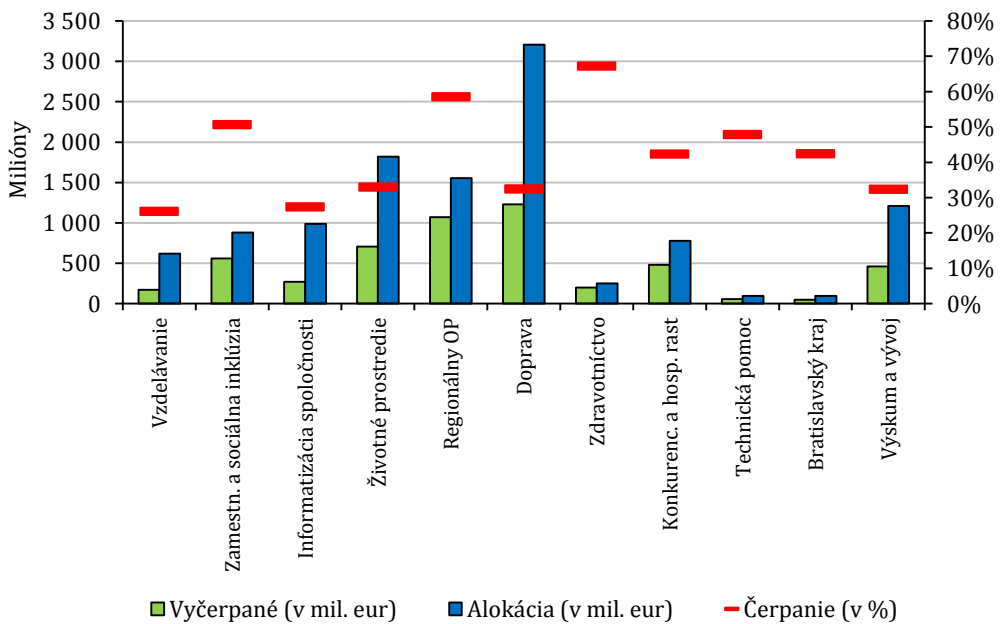
V roku 2012 sa tempo finančnej implementácie operačných programov síce medziročne zvýšilo o 13,5 percentných bodov a dosiahlo úroveň 38,57 %, vzhľadom na približujúci sa koniec programového obdobia ho však nemôžeme hodnotiť ako uspokojivé.

Najvyšší nárast čerpania zdrojov bol na medziročnej báze zaznamenaný v operačných programoch (OP) Zdravotníctvo o (24,6 p. b.), Regionálnom operačnom programe (o 19,9 p. b.), Informatizácia spoločnosti (o 18,3 p. b.), Zamestnanosť a sociálna inklúzia (o 16,03 p. b.), Vzdelávanie (o 12,7 p. b.) a Veda a výskum (o 12,1 p. p.). Medzi najúspešnejšie operačné programy z hľadiska čerpania môžeme zaradiť OP Zdravotníctvo, Regionálny OP, OP Zamestnanosť a sociálna inklúzia, OP Konkurencieschopnosť a hospodársky rast a OP Bratislavský kraj. Tradične nízke hodnoty čerpania dosahuje OP Informatizácia spoločnosti, OP Veda a výskum a OP Doprava. Práve tieto operačné programy sa zameriavajú

na oblasti, ktoré predstavujú dlhodobé prekážky rozvoja regionálnej dostupnosti (budovanie dopravnej infraštruktúry), ako aj vedomostnej spoločnosti a efektívnej verejnej správy. Zvýšenie aktivity riadiacich orgánov pri odstraňovaní bariér ich čerpania, a najmä inštitucionálna stabilizácia riadenia politiky súdržnosti predstavujú kľúčové výzvy pre zostávajúce roky aktuálneho finančného rámca.

Graf 8.5

Stav čerpania záväzkov v rokoch 2007 - 2013 k 31. decembru 2012 podľa operačných programov

Prameň: Ministerstvo financií (2012); vlastné výpočty.

Fiškálna konsolidácia si v nasledujúcich rokoch, aj vzhľadom na záväzky vyplývajúce z fiškálnej zmluvy uzavretej na úrovni EÚ, vyžiada komplexný prístup a implementáciu opatrení tak na príjmovej, ako aj výdavkovej strane rozpočtu verejnej správy. Medzi hlavné výzvy, pred ktorým stojí riadenie verejných financií, boli sformulované v ostatnej správe Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD, 2012):

- Zaviesť rozpočtové stropy na výdavky.

- Zväčšiť flexibilitu pri alokovaní rozpočtových zdrojov. Poskytnúť väčšiu slobodu pri rozhodovaní o finančných zdrojoch na úrovni ministerstiev.
- Zlepšiť poskytovanie a rozsah zverejňovaných informácií o hospodárení verejných financií pre širokú verejnosť. Aj keď v posledných rokoch došlo k zlepšeniu, v tejto oblasti ešte stále existuje priestor na zlepšenie.
- Posilniť programové rozpočtovanie a zabezpečiť monitorovanie a evaluáciu týchto programov, spolu s posilnením administratívnych kapacít.
- Odstraňovať korupciu a klientelizmus, ktoré stále predstavujú závažný problém.
- Zabezpečiť udržateľnosť penzijného systému a obmedziť časté systémové zmeny v tomto systéme.
- Pri zvyšovaní daní sa orientovať na dane, ktoré majú menej poškodzujúci vplyv na rast a trh práce (spotrebné dane, dane z nehnuteľností a environmentálne dane).
- Starostlivo hodnotiť redistributívny efekt súvisiaci so zmenami v daňovom systéme a so zavedením opatrení, ktoré zmierňujú možné negatívne sociálne dôsledky.
- Viac sa orientovať na viacročné rozpočtovanie a rozpočtové plánovanie, keďže v súčasnosti je viacročný rozpočet len indikatívny, s častými ad hoc zmenami.

9. PREHLAD VYBRANÝCH LEGISLATÍVNYCH A HOSPODÁRSKOPOLITICKÝCH OPATRENÍ

Nová vláda Roberta Fica konštituovaná na jar 2012 predstavovala zmenu v pohľade na úlohu štátu v ekonomike, čo sa prejavilo v charaktere realizácie hospodárskych politík a v povahe prijímaných legislatívnych opatrení. Strednodobý charakter hospodárskej politiky novej vlády bol formulovaný v *Programovom vyhlásení vlády SR na roky 2012 – 2016*, v ktorom medzi hlavné vytýčené úlohy vláda zaradila konsolidáciu verejných financií, oblasť trhu práce (najmä nezamestnanosť mladých ľudí a regionálne disparity), podporu hospodárskeho rastu a cenovej stability, zvýšenie vymožitelnosti práva a systematickú likvidáciu korupcie na všetkých stupňoch spoločnosti.

Vláda prijala aktualizovanú verziu *Národného programu reforiem Slovenskej republiky na rok 2012*, v ktorom konkretizovala päť základných priorít svojej hospodárskej politiky na daný rok: (1) pokračovanie vo fiškálnej konsolidácii orientovanej na ekonomický rast (s cieľom znížiť deficit v roku 2012 na 4,6% HDP a s dvoma prioritami na výdavkovej časti – dopravná infraštruktúra a vzdelávací systém); (2) podpora ekonomického rastu a konkurencieschopnosti (prostredníctvom podpory rozvoja ľudského kapitálu, inovácií, podnikateľského prostredia, zeleného rastu a energetiky); (3) riešenie nezamestnanosti a sociálnych dôsledkov krízy (riešenie nezamestnanosti mladých ľudí, revízia aktívnej politiky trhu práce); (4) modernizácia verejnej správy (inštitucionálna reforma štátnej správy – program ESO, elektronizácia verejnej správy, efektívnejšie zdravotníctvo, transparentnosť a vymožitelnosť práva); (5) obnovenie normálneho úverovania ekonomiky. Hospodárska politika novej vlády v jej prvom krátkom roku bola primárne orientovaná na stabilizáciu verejných financií.

Napriek tomu, že rok 2012 bol rokom volebným, nový parlament už v prvom roku svojho funkčného obdobia prijal množstvo legislatívnych zmien, ktoré výrazným spôsobom ovplyvnili predovšetkým oblasti podnikateľského prostredia, trhu práce, sociálnej politiky a príjmovej strany štátneho rozpočtu. Prijímané opatrenia sa zamerali hlavne na príjmovú

stranu verejných rozpočtov. V tomto smere sa novelizovalo viacero daňových zákonov.

Novela zákona o dani z príjmov (č. 595/2003 Z. z.) zmenila predovšetkým daňové sadzby, paušálne výdavky, obmedzila možnosti uplatnenia nezdaniteľnej časti na manželku a zrušila možnosti odkladu daňového priznania na rok 2013. Sadzba dane z príjmov právnických osôb sa zvyšuje z 19 % na 23 %. V prípade fyzických osôb sa okrem pôvodnej 19 % sadzby (zdaňuje sa príjem, ktorý nepresiahne ročne 176,8-násobok sumy platného životného minima – na rok 2013 je táto suma 34 401,74 eur) zaviedla aj 25 % daň z príjmu fyzických osôb s ročným príjmom, ktorý presiahne 176,8-násobok platného životného minima. Znovuzavedenie progresivity zdanenia príjmov fyzických osôb znamenal faktický koniec tzv. rovnej dane, ako jedného so symbolov ekonomických reforiem predchádzajúcej dekády. Novela sprísňuje podmienky na uplatňovanie nezdaniteľnej časti základu dane na manželku (manžela). Zaviedla sa dodatočná osobitná sadzba dane vo výške 5 % pre vybraných ústavných činiteľov. Zvýšila sa hranica, od ktorej sú fyzické osoby povinné platiť preddavky na daň z príjmov, a to zo súčasných 1 660 eur na 2 500 eur. Novela zákona priniesla aj obmedzenie možnosti predĺžiť lehotu na podanie daňového priznania. So zámerom motivovať právnické osoby k vyplácaniu dividend za obdobia pred roka 2004 (a tak získať dodatočné príjmy do štátneho rozpočtu) sa zaviedla osobitná 15 % sadzba dane na príjmy z dividend. Došlo aj k ohraničeniu výšky paušálnych výdavkov (max. na 5 040 eur ročne) a odstránila sa možnosť ich uplatnenia pri príjmoch z prenájmu, čím sa obmedzili možnosti daňovej optimalizácie predovšetkým živnostníkov.

Novela zákona o spotrebnej dani z tabakových výrobkov (č. 104/2004 Z. z.) zvýšila sadzby dane z tabakových výrobkov. Špecifická časť spotrebnej dane z cigariet sa zvýšila o 2,59 % na 59,50 eur na tisíc kusov. Minimálna sadzba dane z cigariet sa zvýšila o 2,82 % na 91 eur na tisíc kusov.

Novela zákona o správnych poplatkoch (č. 145/1995 Z. z.) zaviedla niekoľko nových správnych poplatkov a zvýšila výšku existujúcich poplatkov. Vznikol nový typ poplatku, tzv. registračná daň na automobily, ktorá predstavuje registračný poplatok za prvý zápis držiteľa motorového vozidla kategórií L, M1 a N1 do evidencie vozidiel v SR. Výška poplatku je

odstupňovaná od výkonu motora. Ďalšie novozavedené poplatky sa týkajú napr. evidencie podnikateľov Úradom pre verejné obstarávanie.

V rámci boja proti daňovým unikom sa novelizoval *Obchodný zákonník*.⁴⁴ Zmeny sa týkajú zakladania spoločnosti s ručením obmedzeným a prevodu väčšinového podielu v spoločnosti s ručením obmedzeným. Po novom sa bude vyžadovať pri založení alebo prevode súhlas správcu dane. Podvodným daňovým aktivitám mala zabrániť aj *novela zákona o dani z pridanej hodnoty* (č. 222/2004 Z. z.), ktorá upravuje napr. registráciu a jej zrušenie, vystavenie faktúr alebo oblasť zabezpečenia dane. *Zákon o obmedzení platieb v hotovosti* (č. 394/2012 Z. z.) zavádza povinnosť uhrádzať platby nad určitý limit bezhotovostným spôsobom. Akákoľvek platba nad 5 000 eur sa musí vykonať formou bezhotovostného styku. Výnimka sa vzťahuje na platby v hotovosti medzi fyzickými osobami – nepodnikateľmi, kde zákon povoľuje platby v hotovosti do výšky maximálne 15 000 eur.

Napomôcť konsolidácii verejných financií mal prijatý *zákon o osobitnom odvode z podnikania v regulovaných odvetviach* (č. 235/2012 Z. z.). Ide o formu dodatočného zdanenia podnikov, ktorých minimálne 50 % celkových výnosov pochádza z regulovanej činnosti v „oblasti energetiky, poisťovníctva a zaistovníctva, verejného zdravotného poistenia, poskytovania zdravotnej starostlivosti, elektronických komunikácií, farmácie, poštových služieb, dopravy na dráhe, leteckej dopravy, verejných kanalizácií a vodovodov“.⁴⁵ Osobitný odvod predstavuje mesačne 0,363 % zo zisku presahujúceho 3 milióny eur. Očakávaný výnos v roku 2013 je 25 mil. eur a v roku 2013 až 100 mil. eur.

Rozsiahlu zmenu podstúpil *zákon o sociálnom poistení* (č. 461/2003 Z. z.). V auguste prijatá prvá novela (s účinnosťou už od 1. 9. 2012) zmenila predovšetkým odvodové povinnosti SZČO a zmeny sa týkali aj prvého a druhého dôchodkového piliera. Táto novela zvýšila odvodovú povinnosť SZČO (nárast zo súčasných 44,2 % priemernej mzdy na 50 % priemernej mzdy na Slovensku spred dvoch rokov; rast minimálnych zdravotných a sociálnych odvodov zo 160,24 eur na 185,3 eur). Od roku 2013

---

⁴⁴ Obchodný zákonník bol novelizovaný v rámci novely zákona o DPH.

⁴⁵ <<http://www.zakonypreludi.sk/zz/2012-235>>.

sa odvodmi zaťažil aj príjem vykonávaný mimo pracovného pomeru (tzv. dohodári). V prípade pravidelného príjmu sa na dohodárov vzťahujú sociálne a zdravotné odvody so sadzbou 48,6 %; v prípade nepravidelného príjmu je to 43,8 % (nepravidelný príjem dohodára je oslobodený od platenia nemocenského poistenia a poistenia v nezamestnanosti). Nižšie odvody z dohôd majú študenti a poberatelia starobných, invalidných a výsluhových dôchodkov. Novela zákona o sociálnom poistení pozmenila aj dôchodkovú politiku štátu. V rokoch 2013 až 2017 sa budú dôchodky zvyšovať o pevnú sumu. Pevná suma dôchodkových dávok bude závisieť od medziročného rastu spotrebiteľských cien a medziročného rastu priemernej mzdy v národnom hospodárstve. Od roku 2018 sa budú dôchodky zvyšovať percentuálne na základe medziročnej inflácie za domácnosti dôchodcov. Od roku 2017 sa taktiež previaže vek odchodu do dôchodku na strednú dĺžku života, čo by malo v praxi znamenať postupné zvyšovanie veku odchodu do dôchodku. Novelizáciou zákona sa do dôchodkového poistenia zaviedla vyššia miera solidarity a znížila sa miera zásluhovosti. Novelou zákona sa zmenili aj podmienky v druhom pilieri dôchodkového sporenia. Medzi najvýznamnejšie možno zaradiť: zníženie príspevkov zo súčasných 9 % na 4 % hrubej mzdy (od septembra 2012 do konca roku 2016), sporiteľ si bude môcť navyše priplácať 2 % z vlastného čistého príjmu, od 1. septembra 2012 do 31. 1. januára 2013 sa otvorila možnosť na výstup zo systému dôchodkového sporenia; ruší sa automatický vstup mladých ľudí do systému, a zároveň sa umožňuje výstup po dvoch rokoch od vstupu.

Sociálnej politiky sa týkala *novela zákona o sociálnych službách* (č. 448/2008 Z. z.), ktorej cieľom bolo riešiť nevyhovujúcu situáciu vo financovaní sociálnych služieb a kritickú situáciu poskytovateľov sociálnych služieb. Zmena sa týka predovšetkým zavedenia financovania verejných poskytovateľov sociálnych služieb alebo poskytovateľov založených obcou účelovou dotáciou zo štátneho rozpočtu. Za súčasť opatrení sociálnej politiky možno považovať aj *novelu zákona o bankách* (483/2001 Z. z.), ktorej zámerom bolo sprístupniť bežný účet a základné platobné služby sociálne znevýhodneným občanom. Novela zavádza poskytovanie tzv. základného bankového produktu, ktorý si môžu nárokovať len spotrebiteľia, ktorých mesačný príjem je nižší ako minimálna mzda.

Novela Zákonníka práce (č. 311/2001 Z. z.) prináša do pracovnoprávnych vzťahov viaceré zmeny. Zrovnoprávňuje sa postavenie dohodárov, ktorí získali niektoré práva zamestnancov (napr. nárok na odpočinok, príplatky za prácu v noci a cez sviatok, materskú a rodičovskú dovolenku alebo ochranu pred neplatnou výpoveďou a pod.). Novela opätovne zavádza súbeh výpovednej doby a odstupného (za podmienky, že pracovník má odpracované minimálne dva roky; ak to tak nie je, má nárok len na výpovednú dobu). Zaviedlo sa aj vyššie odstupné pre pracovníkov, ktorí odpracovali v podniku viac ako 20 rokov. Z pohľadu zamestnávateľa náklady na prepúšťanie pracovníkov zvyšuje i povinnosť vyplácať odstupné aj vtedy, ak sa o odchode s pracovníkom dohodne. Zamestnávateľom sa obmedzila možnosť využívania tzv. reťazenia práce. Po novom sa skracaje maximálna dĺžka práce na dobu určitú (z troch rokov na dva) a zamestnávateľ môže uzavrieť takýto pracovný vzťah len dvakrát za sebou (pôvodne trikrát za sebou). Okrem uvedených zmien novela Zákonníka práce prináša ešte nasledujúce zmeny: ruší sa možnosť predĺženia skúšobnej doby o tri mesiace; nočná práca sa predlžuje o jednu hodinu; posilňuje sa postavenie odborov (nemusia preukazovať svoju členskú základňu, na výkon funkcie odborári opätovne získali pracovné voľno s náhradou mzdy, ruší sa informačná povinnosť o členstve v odboroch); s cieľom zamedziť núteným živnostiam sa spresnila definícia závislej práce; konto pracovného času sa môže zaviesť len kolektívnou zmluvou alebo po dohode so zástupcami zamestnancov.

V súvislosti so škandálmi pri dovoze potravín na slovenských trh prijala vláda niekoľko regulačných opatrení. Od prijatia *Zákona o neprimeraných podmienkach v obchodných vzťahoch, ktorých predmetom sú potraviny* (č. 362/2012 Z. z.), sa očakáva zamedzenie zneužívania ekonomického postavenia obchodných reťazcov vo vzťahu k domácim producentom potravín a zvýšenie podielu domácich potravín na vnútornom trhu. Ochrany domáceho trhu s potravinami sa týkala aj novelizácia *Zákona o potravinách* (č. 152/1995 Z. z.), ktorej cieľom bolo zvýšenie ochrany zdravia ľudí a spotrebiteľov zamedzením opätovného dovozu nebezpečných potravín a potravín nevhodných na ľudskú spotrebu

z niektorých členských štátov. Novela upravuje povinnosti predajcov potravín, a najmä posilňuje oblasť kontroly potravín.

Novela zákona o zdravotnom poistení (580/2004 Z. z.) zavádza zdravotné poistenie z dohôd vykonávaných mimo pracovného pomeru (dohody o vykonaní práce, dohody o pracovnej činnosti a dohody o brigádnickej práci študentov), zvýšila minimálny a maximálny vymeriavací základ a mení výšky vymeriavacieho základu preddavkov na verejné zdravotné poistenie.

* * * *

Kľúčovou prioritou hospodárskej politiky v roku 2012 bola potreba konsolidácie verejných financií, čo malo vplyv na charakter prijímaných opatrení predovšetkým v daňovej oblasti (najmä novela zákona o dani z príjmov, osobitný odvod, zvyšovanie a zavádzanie nových správnych poplatkov) a dôchodkovej politike vlády. Vzhľadom na nedostatočný výber daní a nízku daňovú disciplínu sa časť opatrení orientovala aj na potrebné zmeny v tejto oblasti. Významnou zmenou prešiel už druhýkrát v krátkom období Zákonník práce, ktorý bol v roku 2011 novelizovaný vládou I. Radičovej smerom k vyššej flexibilitě trhu práce a v roku 2012 opätovne zmenený novu vládou s cieľom posilniť práva zamestnancov.

10. VÝHLAD NA ROKY 2013 A 2014

Po nečakane silnej recesii (2009) a rovnako nečakanom oživení (2010) sa slovenská ekonomika dva roky (2011 a 2012) nachádzala v krehkej pozícii na hrane medzi oživením a novou recesiou. Od druhej polovice roka 2011 sa očakávala druhá vlna ekonomickej recesie, ekonomický pokles sa však v SR až do obdobia prípravy tohto výhľadu nedostavil ani v jednom štvrtroku. Ako sme už uviedli v skoršej prognóze, slovenská ekonomika bola v tomto období odolnejšia voči „druhej vlne krízy“, ako sa pôvodne očakávalo. Hoci eurozóna sa už v roku 2012 ocitla v recesii, slovenská ekonomika ďalej rástla (hoci slabo). Ale výrazné spomalenie rastu v poslednom štvrtroku 2012 prinavrátilo váhu očakávaniam opakovania recesie.

Medzi príčiny spomenutej doterajšej vyššej odolnosti slovenskej ekonomiky voči druhej vlne recesie možno zaradiť zmenu regionálnej štruktúry rozhodujúcich exportov (na trhy nezasiahnuté krízou), úspešnú korekciu výrobných programov v automobilovom priemysle (reorientácia na špičkové malé automobily), pokračujúci rast tzv. náročnejších služieb, ako aj skutočnosť, že slovenské výrobné podniky v automobilovom priemysle tvoria špičku v rámci svojich nadnárodných korporácií, a preto sú lepšie ochránené pred redukciami výroby v rámci skupiny.

Porovnanie predchádzajúcej prognózy so skutočným vývojom

Jesennú aktualizáciu nášho výhľadu (Morvay, Okáli a Šikulová, 2012) sme ukončili konštatovaním, že „Tvorba tohto výhľadu bola ovplyvnená dvomi základnými faktormi: (1) neistotou a nedôverou súvisiacou s dlhovou krízou a (2) zatiaľ lepšou odolnosťou slovenskej ekonomiky voči oslabeniu európskej ekonomiky. Rozhodujúce pre budúci vývoj bude, ktorý z týchto dvoch faktorov bude mať dlhšiu životnosť“. Nijako neprekvapuje, že dlhšiu životnosť mal faktor neistoty a nedôvery súvisiaci s dlhovou krízou. Avšak odhadnúť ten moment, keď sa v dlho odolávajúcej slovenskej ekonomike predsa len výrazne oslabí rast (a mieru tohto oslabenia), bolo priam nemožné. A to je rozhodujúci dôvod, pre ktorý sa

niektoré prognózované parametre nestretli so skutočnými hodnotami za rok 2012 (tab. 10.1).

T a b u l' k a 10.1

Porovnanie prognózy makroekonomických parametrov so skutočným vývojom

Parameter		2010 (s)	2011 (s)	2012 (p)		2012 (s)
				jarná prognóza (apríl 2012)	aktualizovaná prognóza (okt. 2012)	
Medziročná zmena reálneho HDP	%	4,4	3,2	2,6 až 3,2	2,4 až 2,9	2,0
Medziročná zmena HDP v bežných cenách	%	4,9	4,9	4,8 až 6,3	3,6 až 4,2	3,4
Medziročná zmena počtu pracujúcich podľa VZPS	%	-2,0	1,5	0,1 až 0,8	0,2 až 0,7	0,6
Miera nezamestnanosti podľa VZPS	%	14,4	13,5	13,1 až 13,8	13,7 až 14,1	14,0
Priemerná ročná miera inflácie meraná indexom spotreb. cien	%	1,0	3,9	2,8 až 3,4	3,5 až 3,9	3,6

Prameň: Skutočnosť (s) za roky 2010 až 2012 podľa Štatistického úradu SR; prognóza (p) autori.

Minuloročný výhľad na rok 2012 predpokladal mierne spomaľovanie ekonomického rastu, pri nevýraznom raste zamestnanosti a spomalení rastu cenovej hladiny. To všetko sa naplnilo, ale nie vždy bola správne odhadnutá intenzita. Kým možno pripustiť relatívne dobrý odhad parametrov zamestnanosti, nezamestnanosti a cien, musíme konštatovať väčšiu odchýlku od skutočných hodnôt v prípade rastu ekonomiky. Jarná prognóza (Morvay a kol., 2012) sa ukázala v tomto ako príliš optimistická (hoci v nej nechýbalo upozornenie na značné riziko negatívnej odchýlky). Aktualizácia z jesene tento optimizmus síce korigovala, nie však dostatočne. Prognózovaná dynamika ekonomického rastu bola v súlade

s tým, ako sa ekonomika vyvíjala v prvých troch štvrtrokoch. Nebola však v súlade s výrazným oslabením rastu v poslednom štvrtroku 2012.

Vzhľadom na to, v akej neistote vznikal minuloročný výhľad, rozdiel medzi prognózovanými a skutočnými hodnotami nepôsobí ako veľmi závažný. Naplnil sa základný predpoklad, že napriek pravdepodobnému pádu eurozóny do recesie sa v slovenskej ekonomike ešte v roku 2012 udrží solídny ekonomický rast.

Východiská na tvorbu výhľadu

Z predchádzajúcich kapitol zameraných na ex post analýzu vyplýva viacero relevantných východísk na formulovanie výhľadu, niektoré z nich (ktoré považujeme za neprehliadnuteľné pri úvahách o výhľade) tu ešte raz krátko rekapitulujeme:

- Ďalší významný rast exportnej výkonnosti aj funkčnej otvorenosti ekonomiky v uplynulom období ešte zvýšil už aj tak veľmi vysokú citlivosť ekonomiky na externé vplyvy.
- Dve tretiny európskych krajín (zo súboru EÚ 27 plus Island, Nórsko a Švajčiarsko) sa už v roku 2012 ocitli v recesii. Táto druhá fáza recesie však neznamenala taký hlboký pokles reálneho HDP ako jej prvá fáza v roku 2009. Od druhej polovice roka 2008 až do (pravdepodobne) roku 2013 európska ekonomika prechádza jedným krízovým obdobím, ale s opakovaným dnom – jedným hlbším (2009) a druhým plytším (2012/2013?).
- Pri zachraňovaní spoločnej meny (pri vylúčení jej devalvácie) preberá rolu hlavných faktorov stability mzdová zdržanlivosť a fiškálna konsolidácia. Pravda, takýto spôsob obnovovania konkurencieschopnosti je zdĺhavý proces, spojený v súčasnosti so zhoršovaním predpokladov hospodárskeho rastu. Oddiaľuje sa tým prekonanie recesie v krajinách najviac postihnutých krízou a spolu s tým sa predlžuje aj stav ustrnutia ekonomiky celej eurozóny.
- Slovensko patrí medzi 9 krajín EÚ 27, ktoré už prekročili svoju ekonomickú úroveň z roka 2008. Napriek tomu, že SR sa z pohľadu

prekonávania krízy radí k tým úspešnejším v eurozóne, výsledky v oblasti trhu práce patria k najhorším.

- Rozhodujúce výrobné a exportné odvetvie (automobilový priemysel) prechádzalo zatiaľ úspešnou reorientáciou výroby aj zmenou teritoriálnej skladby svojho vývozu. Špičková technologická úroveň, nízke náklady práce, reorientácia na menšie automobily a prenikanie na východné trhy znamenali zatiaľ úspešný mix faktorov, umožňujúcich expanziu aj pri celoeurópskych ekonomických otrasoch.
- V tržbách spracovateľského priemyslu SR v období 2008 – 2012 silno rástli tržby na trhoch mimo eurozóny. Je to síce v protiklade s tým, čo je želané na posilňovanie tzv. optimálnej menovej oblasti, ale znamenalo to zvýšenú odolnosť ekonomiky v prípade krízy.
- Nevyhnutná konsolidácia verejných financií neposkytuje v tomto čase proticyklický fiškálny impulz, fiškálna politika pôsobí procyklicky a predstavuje jednu z prekážok rastu. Nesplnenie fiškálnych cieľov môže byť veľmi citlivo vnímané a okrem iného môže spôsobiť zdraženie refinancovania existujúceho verejného dlhu. Expanzívnejšia politika však naráža aj na limity stanovené v domácom prostredí (zákonom o rozpočtovej zodpovednosti).

Vplyvy z externého ekonomického prostredia

Kvôli mimoriadnej a stále rastúcej citlivosti slovenskej ekonomiky na vonkajšie vplyvy (danej vysokým podielom exportu aj importu na HDP Slovenska) sa pri úvahe o výhľade odrážame od vonkajších vplyvov. Následne prechádzame na domáce faktory a na samotnú kvantifikáciu parametrov výhľadu.

Pri hodnotení vonkajších vplyvov sa zaoberáme predovšetkým eurozónou a Nemeckom (vzhľadom na väzby slovenskej ekonomiky). Už päť rokov po sebe môžeme konštatovať, že externé prostredie pôsobí nepriaznivo. S tým však nie je celkom v súlade skutočnosť, že exportná výkonnosť Slovenska významne stúpala. Preto je potrebné spresniť tvrdenia o nepriaznivom vonkajšom prostredí: hoci vývoj v eurozóne je vo všeobecnosti nepriaznivý kvôli vleklej dlhovej kríze, existujú kombinácie

faktorov umožňujúce niektorým odvetviam slovenskej ekonomiky expandovať na externých trhoch aj v takýchto podmienkach.

Dostupné prognózy (pozri tab. 10.2) predpokladajú, že recesia v eurozóne sa už nebude prehĺbovať. Uvedené prognózy síce rátajú ešte aj v roku 2013 s poklesom reálneho HDP v eurozóne, tento očakávaný pokles by však mal byť miernejší ako ten z roku 2012. V prognózach uvedených troch rôznorodých inštitúcií (MMF, Európska komisia, Projekt-gruppe Gemeinschaftsdiagnose)⁴⁶ existuje relatívna zhoda vo viacerých oblastiach:

- Reálny HDP eurozóny v roku 2013 pravdepodobne poklesne o niekoľko desiatín percenta. Je to menší pokles oproti poklesu v roku 2012.
- V roku 2014 už možno očakávať ekonomický rast v eurozóne (hoci relatívne slabý, okolo 1 %).
- Vývoj v Nemecku by mal byť v oboch rokoch priaznivejší ako vývoj v eurozóne. V nemeckej ekonomike sa neočakáva prepád reálneho HDP ani v roku 2013, v roku 2014 by sa už mohol dostaviť takmer dvojpercentný rast.

T a b u ľ k a 10.2

Očakávané zmeny reálneho HDP v eurozóne a v Nemecku

	2012		2013 prognóza	2014 prognóza
Eurozóna				
Medziročná zmena reálneho HDP v %	-0,6	Gemeinschaftsdiagnose	-0,4	0,9
		EK	-0,4	1,2
		MMF	-0,3	1,1
Nemecko				
Medziročná zmena reálneho HDP v %	0,7	Gemeinschaftsdiagnose	0,8	1,9
		EK	0,4	1,8
		MMF	0,6	1,5

Prameň: Projektgruppe Gemeinschaftsdiagnose⁴⁷ (2013), apríl 2013; Európska komisia (2013), máj 2013; MMF (2013), apríl 2013.

⁴⁶ O "rôznorodých" inštitúciách tu hovoríme preto, lebo sme vybrali inštitúcie s rôznymi oblasťami záujmu a pôsobenia: vrcholnú finančnú inštitúciu zastupuje MMF, vrcholnú politickú inštitúciu predstavuje EK, vrcholnú výskumnú inštitúciu nemecká projektová skupina Gemeinschaftsdiagnose zložená z viacerých renomovaných výskumných pracovísk.

⁴⁷ Túto skupinu inštitúcií tvoria nasledovné výskumné pracoviská: Ifo, München; IfW, Kiel; IWH, Halle; RWI, Essen.

Aprílová prognóza siete inštitúcií Gemeinschaftsdiagnose (Projektgruppe Gemeinschaftsdiagnose, 2013) prináša tri zásadné stanoviská:

1. V priebehu jari 2013 sa svetová konjunktúra mierne oživila.
2. Konjunktúra v Nemecku je počas jari 2013 opäť na vzostupe.
3. „Inštitúty rátajú s tým, že konjunktúra v priebehu tohto roka získa tempo. Rušivé prvky v súvislosti s voľbami v Taliansku a bankovou krízou na Cypre v každom prípade ukazujú, že naďalej existuje riziko vyhrotenia krízy, aj keď už nie v takom rozsahu ako v predchádzajúcom roku“ (s. 5).

Aj prognóza Medzinárodného menového fondu (MMF, 2013) pripúšťa, že na jar 2013 je finančné napätie v eurozóne miernejšie ako na jeseň 2012 (teda v čase publikovania predchádzajúcej prognózy MMF). Toto zmiernenie napätia je odozvou na politické opatrenia na národnej aj európskej úrovni. „Ale ekonomická aktivita zostáva slabá a projekcie rastu na 2013 boli znížené, keďže oslabenie sa prenieslo z periférie do jadra“ (s. 46).

Z týchto pohľadov vyplýva, že na jednej strane síce možno rátať s miernym zlepšovaním stability v eurozóne, na druhej strane sa to zatiaľ iba v minimálnej miere odrazí v ukazovateľoch výkonu ekonomiky eurozóny.

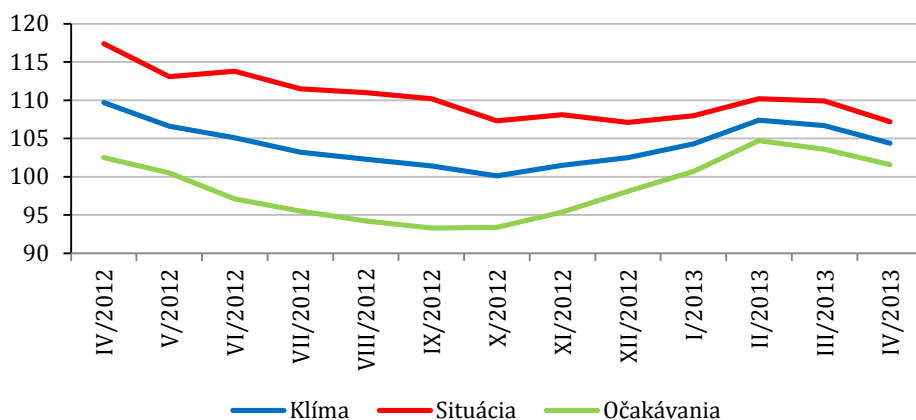
Ukazovateľom ekonomickej klímy, vypovedajúcim o očakávaniach v Nemecku, je indikátor podnikateľskej klímy v priemysle a obchode⁴⁸ (Geschäftsklimaindex). V priebehu posledného roka (od IV/2012 do IV/2013, graf 10. 1) sa vystriedala etapa klesania hodnôt tohto ukazovateľa s etapou vzostupu (zlom nastal v októbri 2012). Od októbra 2012 sa tak prevažne zlepšovala podnikateľská klíma v Nemecku, čo však nemožno preceňovať: v údajoch za apríl 2013 sa odráža prerušenie vzostupu. Ide o ukazovateľ so značnou volatilitou, treba ho vnímať opatrne (ako napokon každý ukazovateľ klímy).

---

⁴⁸ Tento index klímy je taktiež zloženým ukazovateľom: je výslednicou hodnotenia aktuálnej situácie v podnikaní a hodnotenia očakávaní v horizonte pol roka. Bližšie IFO (2013). <<http://www.cesifo-group.de/portal/page/portal/ifoHome/a-wininfo/d1index/10indexgsk>>.

Graf 10.1

Indikátor podnikateľskej klímy v priemysle a obchode (Geschäftsklima-index) v Nemecku (index, 2005 = 100)

Prameň: Ifo (2013).

Pôsobenie determinantov z domáceho prostredia

Keďže primárnym určujúcim faktorom aktuálneho vývoja slovenskej ekonomiky je vývoj v eurozóne, domácim faktorom zostáva sekundárny význam.

Neprehliadnuteľným domácim determinantom je proces konsolidácie verejných financií a celková domáca hospodárska politika. Daňová prognóza IFP z februára 2013 (IFP, 2013) kvantifikovala ďalšie pravdepodobné výpadky daňových príjmov (361 mil. eur v roku 2013 a 708 mil. eur v roku 2014), ktoré dodatočne komplikujú fiškálnu konsolidáciu. Preto je možné, že vláda bude musieť siahnuť po ďalších, reštriktívne pôsobiacich opatreniach. Na druhej strane, v čase finalizácie tohto výhľadu boli zverejnené zámery vlády posilňovať tzv. prorastové opatrenia,⁴⁹ a prípadne po roku 2014 (za horizontom tohto výhľadu) zmeniť spôsob konsolidácie verejných financií. Keďže v danej chvíli ešte neboli známe bližšie informácie, berieme tieto zámery do úvahy ako možný faktor zmiernenia reštriktívneho účinku domácej hospodárskej politiky, ale bez možnosti posúdenia či kvantifikácií.

⁴⁹ Vláda deklarovala vytvorenie desiatok tisíc pracovných miest cez bližšie nešpecifikované prorastové opatrenia. Pozri napríklad HNonline 16. 4. 2013. <<http://hnonline.sk/ekonomika/c1-59704010-fico-slubuje-ze-vytvori-60-tisic-miest>>.

Je vysoko pravdepodobné, že pre ľavicovú vládu deklarujúcu istoty pre občanov nebude akceptovateľný negatívny vývoj nezamestnanosti zaznamenaný v roku 2012 a na začiatku roka 2013. Preto možno očakávať pokusy zmeniť hospodársku politiku tak, aby sa mohli konsolidovať verejné financie pri zlepšení parametrov trhu práce. Nájdenie symbiózy medzi fiškálnou konsolidáciou, ekonomickým rastom a poklesom nezamestnanosti bude veľkou výzvou pre politickú elitu (k tomu OECD, 2012). Niektoré opatrenia z roku 2012 pritom ešte zvýšili administratívne alebo finančné náklady zamestnávania.

Výrazne na makroekonomické parametre vplýva absencia úprav regulovaných cien či nepriamych daní. Je to jeden z vysvetľujúcich faktorov podstatného zníženia miery inflácie na začiatku roka 2013.

Jednou z mála pák na podporu slabého domáceho dopytu je využívanie eurofondov. Masívnejšie využívanie tohto nástroja by zmiernilo reštriktívny vplyv fiškálnej politiky. Preto by bolo zrejme celkom logické očakávať mobilizáciu tohto nástroja.

Očakávaný vývoj základných makroekonomických parametrov

Vonkajšie aj vnútorné determinanty budú pravdepodobne v blízkej budúcnosti pôsobiť ako dve vzájomne sa dopĺňajúce bariéry ekonomického rastu: recesia v eurozóne bude limitovať rast vonkajšieho dopytu, domáca konsolidačná fiškálna politika spolu so slabým rastom miezd limituje domáci dopyt.

Už sme konštatovali, že v závere roka 2012 sa skončilo to obdobie, v ktorom bola slovenská ekonomika možno až prekvapujúco odolná voči recesii v eurozóne. Je veľmi pravdepodobné, že ďalšie zotrvávanie eurozóny v recesii sa podstatne výraznejšie prenesie aj na slovenskú ekonomiku.

V automobilovom priemysle, ktorý je hybnou silou ekonomiky SR, došlo v uplynulom období k takej výraznej expanzii, že v roku 2013 je namieste skôr rátať už iba s relatívne slabším rastom (pozitívne však je, že stále hovoríme o raste⁵⁰).

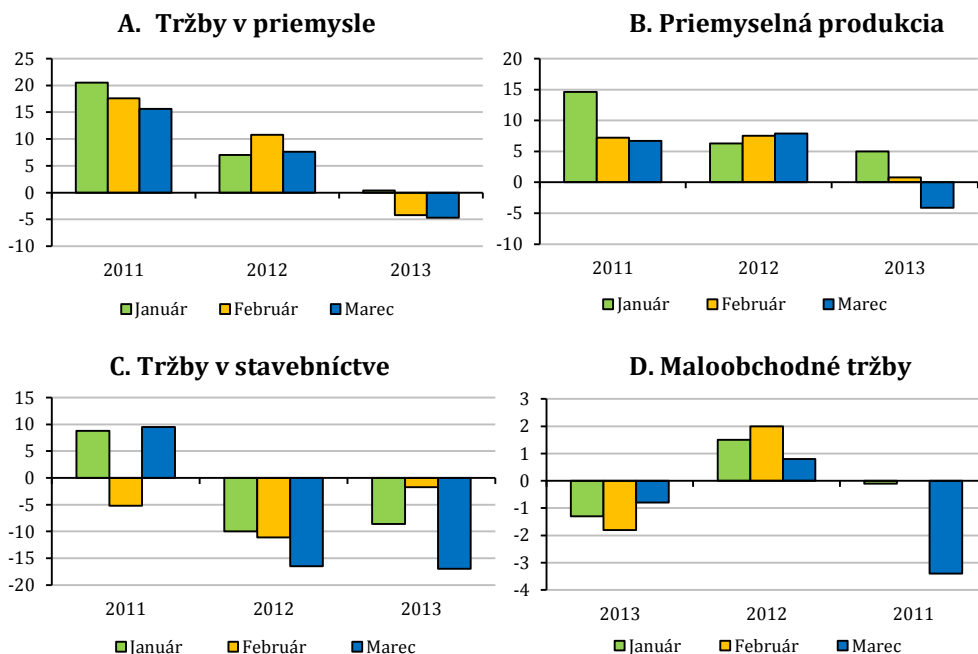
---

⁵⁰ Bližšie k tomu napríklad Slovenské automobilky: Milión nie, rekord áno. <<http://auto.etrend.sk/auto-biznis/slovenske-automobilky-milion-nie-rekord-ano.html>>.

Z hodnôt rôznych ukazovateľov výstupu (graf 10.2) je zjavné, že na začiatku roka 2013 ekonomika výrazne spomalila. V niektorých odvetviach ide o skomplikovanie doteraz úspešného vývoja (to je prípad priemyslu), inde ide o pokračovanie dlhodobejšie nepriaznivého vývoja (stavebníctvo).

Graf 10.2

Indikátory dynamiky aktivity vybraných odvetví (medziročné zmeny v %)

Prameň: Štatistický úrad SR.

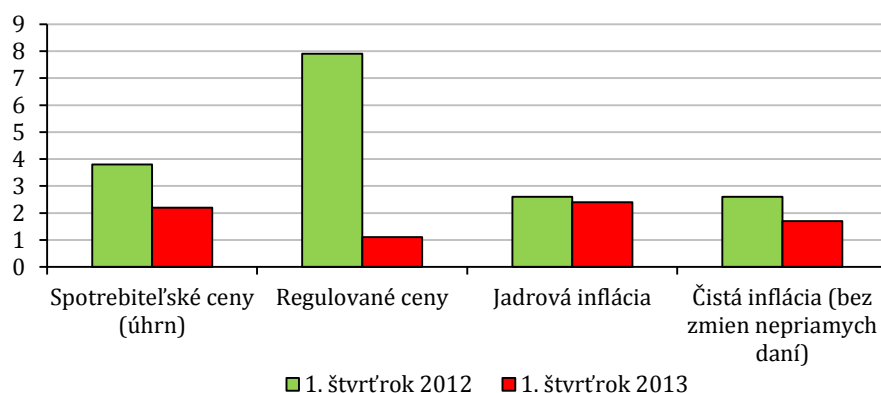
S mimoriadne nízkymi hodnotami vstúpila do roku 2013 inflácia (graf 10.3). Z vývoja zložiek CPI vyplýva veľmi nízky inflačný vplyv regulačných cien. Brzdou inflácie sa v tomto období stáva aj samotné spomalenie ekonomiky a už dlhšie trvajúci nepriaznivý vývoj domáceho dopytu.

Graf 10.4 kombinuje hodnoty dvoch druhov *leading* indikátorov za SR. Indikátor *ekonomického sentimentu (IES)* je meradlo postavené na subjektívnych výpovediach a nevyhnutne je ovplyvnený náladami či subjektívnym prežívaním (práve tieto nálady meria). Druhým použitým indikátorom naznačujúcim budúci vývoj je *objem nových objednávok v priemysle*. Dynamika objednávok je (na rozdiel od indikátorov klímy)

meradlom pravdepodobnej budúcej produkcie, bez ovplyvnenia subjektívnym prežívaním zúčastnených aktérov. Oba ukazovatele vypovedajú o zhoršovaní vyhlíadok budúceho vývoja približne od polovice roka 2012. Dno priebehu oboch ukazovateľov sa dosiahlo na prelome rokov 2012/2013. Od tohto momentu je prítomný náznak zlepšenia (alebo minimálne ide o prerušenie kontinuálneho zhoršovania) v prípade IES, ale pri absencii priaznivého obratu vo vývoji objednávok v priemysle.

Graf 10.3

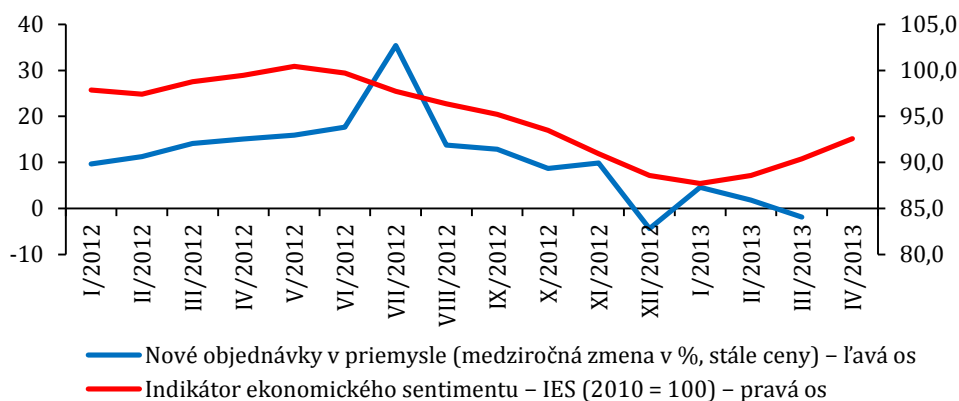
Medziročné zmeny spotrebiteľských cien (CPI a jeho vybraných zložiek, v %)

Prameň: Štatistický úrad SR.

Graf 10.4

Vybrané leading indikátory za SR: nové objednávky v priemysle a indikátor ekonomického sentimentu

Prameň: Štatistický úrad SR.

Vo vývoji vybraných makroekonomických parametrov očakávame nasledovné tendencie (tab. 10.3):

- Rast ekonomiky sa v roku 2013 zrejme ďalej spomalí, tempo medziročnej zmeny reálneho HDP však v ročnom priemere zostane výrazne nad nulou. Pokles reálneho HDP síce nemožno vylúčiť, ale mohol by to byť skôr krátkodobý jav (nepotrva po celý rok). Podľa májového, tzv. rýchleho odhadu HDP (ŠÚ SR) nedošlo k poklesu ekonomiky v prvom štvrtroku (hoci rast bol veľmi slabý), čo je zatiaľ v súlade s našimi očakávaniami. V roku 2014 už očakávame tempo ekonomického rastu v blízkosti hranice 3 %.
- Miera inflácie bude v období tohto výhľadu pravdepodobne výrazne nižšia ako v predchádzajúcom roku. Dôvodom je tak absencia významnejších úprav regulovaných cien či nepriamych daní, ako aj naďalej relatívne slabý vnútorný dopyt.
- Ukazovatele trhu práce budú tie, ktoré budú najúzkostlivejšie sledované v prognózovanom období. Slabý ekonomický rast nedokáže bez pomoci osobitných nástrojov vygenerovať novú zamestnanosť v citelnejšom rozsahu. Je pravdepodobné, že miera nezamestnanosti v roku 2013 ešte mierne stúpne, v roku 2014 môže nevýrazne poklesnúť.

Možno zhrnúť, že ani v roku 2013 neočakávame prepád ekonomiky do recesie, hoci spomalenie rastu môže byť skutočne výrazné. Dynamika ekonomiky by mala zostať podstatne priaznivejšia ako v priemere za eurozónu.

Konfrontácia s inými prognózami

Prognózy domácich aj zahraničných inštitúcií sa zhodujú v tom, že v SR dôjde v roku 2013 k výraznému spomaleniu ekonomického rastu, ale nemalo by dôjsť k poklesu ekonomiky (a v tom sa má vývoj v SR zásadne líšiť od vývoja v eurozóne ako celku). Relatívne vzájomne blízke sú aj prognostické pohľady na rok 2014: má sa v ňom zvýšiť tempo ekonomického rastu na viac ako dvojnásobok hodnoty z roku 2013 (tab. 10.4). Naša prognóza ekonomického rastu uvedená v tabuľke 10.3 výraznejšie nevybočuje z rámca uvedených domácich aj zahraničných prognóz. Naša

prognóza je mierne optimistickejšia ako prognóza NBS. Celkovo konštatujeme blízkosť (nie však zámernú, a ani nie nevyhnutnú) našej prognózy k prognózam vybraných inštitúcií.

T a b u ľ k a 10.3

Predikcia vývoja vybraných makroekonomických parametrov

Parameter		2011 (s)	2012 (s)	2013 (p)		2014 (p)
				jesenná prognóza (okt. 2012)	súčasná prog.	súčasná prog.
Medziročná zmena reálneho HDP	%	3,2	2,0	2,2 až 2,8	0,8 až 1,5	2,5 až 3,2
Medziročná zmena HDP v bežných cenách	%	4,9	3,4	3,7 až 4,3	2,4 až 3,1	4,7 až 5,5
Medziročná zmena počtu pracujúcich podľa VZPS	%	1,5	0,6	0 až 0,5	-0,5 až 0,3	0,5 až 1,1
Miera nezamestnanosti podľa VZPS	%	13,5	14,0	13,7 až 14,2	13,9 až 14,4	13,7 až 14,2
Priemerná ročná miera inflácie meraná indexom spotreb. cien	%	3,9	3,6	2,7 až 3,3	2,3 až 2,8	2,5 až 3,1

Prameň: Skutočnosť (s) za roky 2011 a 2012 podľa Štatistického úradu SR; prognóza (p) autori.

T a b u ľ k a 10.4

Očakávané zmeny reálneho HDP v SR

	2012		2013 prognóza	2014 prognóza
Medziročná zmena reálneho HDP v %	2,0	Externé inštitúcie		
		EK	1,0	2,8
		MMF	1,4	2,7
		Gemeinschaftsdiagnose	1,3	2,5
		Domáce inštitúcie		
		IFP	1,2	2,9
		NBS	0,7	2,8
		Vybrané banky	0,9	3,0

Prameň: Európska komisia (2013), máj 2013; MMF (2013), apríl 2013; Projektgruppe Gemeinschaftsdiagnose (2013), apríl 2013; IFP (2013), január 2013; NBS (2013), P1Q 2013; Makroekonomické predikcie vybraných bánk (2013), apríl 2013.

* * * *

Po približne jeden a pol roku očakávania bude slovenská ekonomika naplno konfrontovaná s druhou vlnou krízy. Doterajšie odolávanie druhej vlne recesie (ktorá eurozónu už zasiahla) nemohlo byť časovo neobmedzené. Výrazné oslabenie rastu zasahuje slovenskú ekonomiku v čase, keď sa zároveň pripúšťa možnosť postupného zlepšenia konjunktúry v eurozóne. To by mohlo znamenať, že spolu s nástupom výrazného oslabenia ekonomického rastu prichádza aj náznak možného zmiernenia týchto ťažkostí.

LITERATÚRA

LITERATÚRA K 1. KAPITOLE:

European Economy (2012): Statistical Annex of European Economy. Autumn.

Eurostat – Data Explorer (2013a): Annual Detailed Enterprise Statistics of Manufacturing, Subsections DF – DN and Total (NACE Rev. 1.1, D), 26. 3. 2013.

Eurostat – Data Explorer (2013b): Earn_Gross; Earn_Net, 26. 3. 2013.

IMF (2012): Global Stability Report. Washington, DC: International Monetary Fund, October.

MORVAY, K. a kol. (2012): Zrýchlenie rastu ekonomiky sa znova odkladá na neurčito. Aktualizácia výhľadu vývoja slovenskej ekonomiky do roku 2013. Ekonomický časopis/Journal of Economics, 60, č. 9, s. 967 – 980.

NBS (2013): Štatistika platobnej bilancie. Bratislava: Národná banka Slovenska. Dostupné na: <www.nbs.sk>.

SINN, H.-W. (2013): Austerity, Growth and Inflation. Remarks on the Eurozone's Unresolved Competitiveness Problem. [Working Paper, No. 4086.] Munich: CESifo, January.

ŠÚ SR (2012): Ročenka priemyslu 2012. Bratislava: Štatistický úrad SR, október.

ŠÚ SR (2009 – 2012): Štatistické správy 2009 až 2012. Štatistická správa o základných vývojových tendenciách v hospodárstve SR v roku 2009, 2010, 2011, 2012. Bratislava: Štatistický úrad SR.

WIIW (2013): Economic Prospects for Central, East and Southeast Europe. Double-dip Recession over, yet no Boom in Sight. Current Analyses and Forecasts (11). Vienna: WIIW, March.

LITERATÚRA K 2. KAPITOLE:

CEEC Research (2013): Kvartálna analýza slovenského stavebníctva Q1/2013. Dostupné na:<www.ceec.eu>.

Eurostat (2013): Štatistická databáza.

ŠÚ SR (2013): Databáza Slovstat.

ŠÚ SR (2009 – 2013): Štatistická správa o základných vývojových tendenciách v hospodárstve SR v 4. štvrťroku 2008 – 2012. Bratislava: Štatistický úrad SR.

LITERATÚRA K 3. KAPITOLE:

ÚPV (2012): Výročná správa 2011. Bratislava: Úrad priemyselného vlastníctva Slovenskej republiky.
<http://www.indprop.gov.sk/swift_data/source/dokumenty_na_stiahnutie/vyročne_spravy/r_2011.pdf>.

ŠÚ SR (2012): Ročenka vedy a techniky. Bratislava: Štatistický úrad SR, 88 s. ISBN 978-80-8121095-2.

EUROSTAT (2013): Štatistická databáza.

ISI Web of KnowledgeSM (2012): Current Contents Connect®.
<http://apps.webofknowledge.com/CCC_GeneralSearch_input.do?highlighted_tab=CCC&product=CCC&last_prod=CCC&search_mode=GeneralSearch&SID=Q2No7MBe9LNBIECmGac>.

WEF (2012): The Global Competitiveness Report 2012 – 2013. Geneva: World Economic Forum. ISBN-10: 92-95044-35-5.

EC (2013): Innovation Union Scoreboard 2013. Brussels: European Commission. ISBN 978-92-79-27583-8. 73 s.

LITERATÚRA K 4. KAPITOLE:

Ernst & Young (2012): Ernst & Young Eurozone Forecast. Outlook for Slovakia. Winter Edition. Oxford Economics, december 2012, 4 s.

- Eurostat (2013): Databáza Labour Force Survey. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/labour_market/introduction>.
- HANZL-WEISS, D. (2013): Slovakia: Will Export-led Growth Continue? In: WIIW Current Analyses and Forecasts – Double-dip Recession over, yet no Boom in Sight. Vienna: WIIW. ISBN-978-3-85209-033-7, s. 91 – 94.
- IMF (2012): Slovak Republic: Staff Report for the 2012 Article IV Consultation. [IMF Country Report, No. 12/178.] Washington, DC: IMF Publication Services, 49 s.
- HVOZDÍKOVÁ, V. (2012): Vývoj vybraných charakteristík zamestnanosti - Slovensko v európskom kontexte. [Working Papers EÚ SAV, č. 44; online seriál.] Bratislava: Ekonomický ústav SAV, s. 1 – 20. ISSN 1337-5598.
- KOSTOLNÁ, Z. – OLŠOVSKÁ, A. (2011): Dohody o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru. [Záverečná správa VÚ, č. 2152.] Bratislava: Inštitút pre výskum práce a rodiny, december, 57 s.
- MORVAY, K. a kol. (2012): Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2011 a výhľad do roku 2013. Bratislava: Ekonomický ústav SAV, 145 s. ISBN 978-80-7144-196-0.
- MPSVaR SR (2013): Odbor rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí. Dostupné na: <<http://www.gender.gov.sk>>.
- OECD (2012a): OECD Economic Outlook. Zv. 2, č. 92. Paris: OECD. ISBN 978-92-64-13063-0, 270 s.
- OECD (2012b): OECD Economic Surveys: Slovak Republic 2012. Paris: OECD. ISBN 978-92-64-18491-6.
- ŠÚ SR (2013a): Databáza Slovstat a <www.statistics.sk>.
- ŠÚ SR (2013b): Štatistická správa o základných vývojových tendenciách v hospodárstve SR v 4. štvrťroku 2012. Bratislava: Štatistický úrad SR, marec, 94 s.
- WB (2012): Policy Advice on the Integration of Roma in the Slovak Republic. The World Bank – Europe and Central Asia (ECA), 49 s.

<<http://www.minedu.sk>>

<www.socpoist.sk>.

LITERATÚRA K 5. KAPITOLE:

NBS (2012 – 2013). Mesačné bulletiny. Bratislava: Národná banka Slovenska.

NBS (2013). Štatistika platobnej bilancie. Priame zahraničné investície. Bratislava: Národná banka Slovenska. Dostupné na:
<<http://www.nbs.sk/sk>>.

ŠÚ SR (2013). Ukazovatele ekonomického vývoja SR. Bratislava: Štatistický úrad SR. Dostupné na: <<http://portal.statistics.sk>>.

LITERATÚRA K 6. KAPITOLE:

Eurostat (2012): Consumer Prices – Inflation and Comparative Price Levels. Dostupné na:
<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Consumer_prices_-_inflation_and_comparative_price_levels>.

MORVAY, K. a kol. (2012): Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2011 a výhľad do roku 2013. Bratislava: Ekonomický ústav SAV. ISBN978-80-7144-196-0.

ŠÚ SR (viaceré ročníky): Štatistická správa o základných vývojových tendenciách v hospodárstve SR. Dostupné na:
<<http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=16170>>.

ŠÚ SR: Databáza Slovstat. Dostupná na:
<<http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=95>>.

LITERATÚRA K 7. KAPITOLE:

EC (2012a): Report From The Commission to the European Parliament, the Council, the European Central Bank, the European Economic and Social Committee, the Committee of the Regions and the European Investment

Bank on the Alert Mechanism. Report 2013. Brussels: European Commission, COM(2012) 751 final. Dostupné na:
<http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/amreport2013_en.pdf>.

EC (2012b): Scoreboard for Surveillance of Macroeconomic Imbalances. [Occasional Papers, No. 92.] In: European Economy. February 2012.
<http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/occasional_paper/2012/pdf/ocp92_en.pdf>.

EURÓPSKA RADA (2013). Závery, 14. a 15. marca, EUCO 23/13.

EURÓPSKA RADA (2012). Závery, 13. a 14. decembra, EUCO 205/12.

EURÓPSKA RADA (2012). Závery, 18. a 19. októbra, EUCO 156/12.

EUROSTAT (2013). Statistics Database. Dostupné na:
<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database>.

MF SR (2012). Vládny návrh rozpočtu verejnej správy na roky 2013 až 2015. August 2012. Dostupné na:
<<http://www.finance.gov.sk/Default.aspx?CatID=8254>>.

MORVAY, K. – OKÁLI, I. – ŠIKULOVÁ, I. (2012): Zrýchlenie rastu ekonomiky sa znovu odkladá na neurčito: aktualizácia výhľadu vývoja slovenskej ekonomiky do roku 2013. Ekonomický časopis/Journal of Economics, 60, č. 9, s. 967 – 980.

ŠIKULOVÁ, I. (2012): Vybrané otázky európskej integrácie vo vzťahu k slovenskej ekonomike. [Working Papers EÚ SAV, č. 40; online seriál.], s. 1 –21. ISSN 1337-5598.

Treaty Establishing the European Stability Mechanism (2012): Dostupné na: <<http://www.european-council.europa.eu/media/582311/05-tesm2.en12.pdf>>.

<www.bankofengland.co.uk>.

<www.ecb.int>.

<www.federalreserve.gov>.

LITERATÚRA K 9. KAPITOLE:

MF SR (2012): Národný program reforiem Slovenskej republiky na rok 2012. Dostupné na:
<<http://www.finance.gov.sk/Default.aspx?CatID=5197>>.

SOCIÁLNA POISŤOVŇA (2013): Zvyšovanie dôchodkov o pevnú sumu. <<http://www.socpoist.sk/aktuality-zvysovane-dochodkov-o-pevnu-sumu/48411s54309c>>.

SME (2013): Schválili Zákonník práce. Pozrite si 10 hlavných zmien. <<http://ekonomika.sme.sk/c/6579955/schvalili-zakonnik-prace-pozrite-si-10-hlavnych-zmien.html>>.

MIHÁL, J. (2013): Zákonník práce k 1. 1. 2013... eTrend Blog. <<http://blog.etrend.sk/mihalblog/2012/10/28/zakonnik-prace-k-1-1-2013/>>.

kPMG (2013): Kľúčové zmeny v zdaňovaní príjmov právnických osôb a fyzických osôb. Bratislava: kPMG Slovensko Advisory. <http://www.kpmg.com/SK/en/services/Tax/Documents/alert_dec-2012_sk.pdf>.

LITERATÚRA K 10. KAPITOLE:

EC (2013): European Economic Forecast – Spring 2013. European Economy 2/2013. Dostupné na:
<http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2013/pdf/ee2_en.pdf>.

HNonline (2013): Fico sľubuje, že vytvorí 60 tisíc miest. HNonline, 16. 4. 2013. <<http://hnonline.sk/ekonomika/c1-59704010-fico-slubuje-ze-vytvori-60-tisic-miest>>.

Ifo (2013): Ifo Business Climate Index. Dostupné na:
<<http://www.cesifo-group.de/ifoHome/facts/Survey-Results/Business-Climate.html>>.

IFP (2013): Spomalenie slovenskej ekonomiky zníži daňové príjmy. Prognóza daňových a odvodových príjmov verejnej správy na roky 2012 – 2016. Bratislava: Inštitút finančnej politiky.

IMF (2013): World Economic Outlook (WEO). Dostupné na:
<<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2013/01/>>.

NBS (2013): Makroekonomické predikcie vybraných bánk.

Dostupné na:

<<http://www.nbs.sk/sk/statisticke-udaje/vybrane-makroekonomicke-ukazovatele>>.

MORVAY, K. a kol. (2012): Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2011 a výhľad do roku 2013. Bratislava: Ekonomický ústav SAV. ISBN978-80-7144-196-0.

MORVAY, K. – OKÁLI, I.- ŠIKULOVÁ, I. (2012): Zrýchlenie rastu ekonomiky sa znovu odkladá na neurčito. Aktualizácia výhľadu vývoja slovenskej ekonomiky do roku 2013. Bratislava: Ekonomický ústav SAV. Dostupné na: <http://ekonom.sav.sk/uploads/journals/191_aktualizacia_vyhladu.pdf>.

NBS (2013): Rýchly komentár, 16. 4. 2013. Dostupné na:

<http://www.nbs.sk/_img/Documents/_komentare/2013/23_Flash_IMF_04_2013.pdf>.

Projektgruppe Gemeinschaftsdiagnose (2013): Deutsche Konjunktur erholt sich- Wirtschaftspolitik stärker an der langen Frist ausrichten.

Dostupné na: <[http://www.ifw-](http://www.ifw-kiel.de/wirtschaftspolitik/konjunkturprognosen/konjunkt/2013/gd_1_13.pdf)

[kiel.de/wirtschaftspolitik/konjunkturprognosen/konjunkt/2013/gd_1_13.pdf](http://www.ifw-kiel.de/wirtschaftspolitik/konjunkturprognosen/konjunkt/2013/gd_1_13.pdf)>.

ŠÚ SR: Databáza Slovstat. Dostupná na:

<<http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=95>>.

O AUTOROCH

Ing. Karol Morvay, PhD., je absolventom Národohospodárskej fakulty Ekonomickej univerzity v Bratislave. Tam ukončil aj doktorandské štúdium v špecializácii hospodárska politika. Zaoberá sa predovšetkým makroekonomickou analýzou, prognózovaním, trhom práce a otázkami sociálno-ekonomického rozvoja. V Ekonomickom ústave SAV pôsobí od roku 1996, od roku 1997 je pravidelným spoluautorom publikácie *Hospodársky vývoj Slovenska*.

Ing. Karol Frank, PhD., od roku 2003 je pracovníkom Ekonomického ústavu SAV, doktorandské štúdium absolvoval na Národohospodárskej fakulte Ekonomickej univerzity v Bratislave v roku 2010. Vo svojej výskumnej činnosti sa venuje problematike verejných financií a politike súdržnosti Európskej únie. Spoluautorom publikácie *Hospodársky vývoj Slovenska* je od roku 2003.

Ing. Herta Gabrielová, CSc., absolvovala Vysokú školu ekonomickú v Bratislave v roku 1966. Pracuje v Ekonomickom ústave SAV od roku 1960; v rokoch 2002 – 2009 zastávala funkciu zástupkyne riaditeľa ústavu. Zaoberá sa analýzou štruktúrnych zmien v slovenskej ekonomike a v medzinárodnom kontexte, ako aj súvisiacimi hospodárskymi politikami. Na spracúvaní publikácie *Hospodársky vývoj Slovenska* sa zúčastňuje od roku 1993.

Ing. Veronika Hvozdíková, PhD., pracuje v Ekonomickom ústave SAV od roku 2002, absolvovala doktorandské štúdium v externej forme na Fakulte medzinárodných vzťahov Ekonomickej univerzity v Bratislave, ktorej je absolventkou. Jednou z oblastí jej výskumného zamerania je problematika ľudského faktora v národnom a medzinárodnom kontexte s implikáciami pre konkurencieschopnosť ekonomiky a trh práce. Na príprave publikácie *Hospodársky vývoj Slovenska* spolupracuje od roku 2010.

Ing. Tomáš Jeck, PhD., je pracovníkom Ekonomického ústavu SAV, absolvoval doktorandské štúdium na Národohospodárskej fakulte Ekonomickej univerzity v Bratislave v roku 2010. Vo svojej výskumnej činnosti sa venuje oblasti inovačného rozvoja. Spoluautorom publikácie *Hospodársky vývoj Slovenska* je od roku 2007.

Ing. Ivan Okáli, DrSc., absolvoval Vysokú školu ekonomickú v Bratislave v roku 1956. Pracuje v Ekonomickom ústave SAV, kde v rokoch 1983 – 1990 zastával funkciu riaditeľa. Zaoberá sa otázkami makroekonomickej analýzy a hospodárskej politiky. V posledných rokoch sa zúčastnil (ako gestor i spoluautor) na vypracovaní ekonomickej časti Vízie a stratégie rozvoja slovenskej spoločnosti. Od začiatku spracúvania analytických štúdií o hospodárskom vývoji Slovenska až do roku 2009 bol ich spoluautorom i editorom.

Ing. Ivana Šikulová, PhD. pôsobí na Ekonomickom ústave SAV, kde ukončila i doktorandské štúdium v odbore svetová ekonomika. Jej výskumné aktivity sú zamerané na problematiku európskej integrácie s dôrazom na fungovanie eurozóny a Slovenska ako jej člena. V rámci národohospodárskeho výskumu sa zaoberá najmä vzťahmi slovenskej ekonomiky so zahraničím. Spoluautorkou publikácie *Hospodársky vývoj Slovenska* je od roku 2007.

Výber publikácií Ekonomického ústavu SAV

List of Publications of the Institute of Economic Research of SAS

PÁLENÍK, V. a kol.: Strieborná ekonomika v slovenskom, európskom a svetovom kontexte [Silver Economy in Slovak, European and Global Context.] Bratislava: Ekonomický ústav SAV. 2012. 300 s. ISBN 978-80 7144-205-9.

PAUHOFOVÁ I. a kol.: Paradigmy zmien v 21. storočí. Hľadanie kontúr v mozaike. [Paradigms of Changes in the 21st Century – Quest for Configurations in Mosaic.] Bratislava: Ekonomický ústav SAV. 2012. 314 s. ISBN 978-80-7144-195-3.

PAUHOFOVÁ, I. – ŽELINSKÝ, Tomáš (eds): Paradigmy budúcich zmien v 21. storočí. Infraštruktúra spoločnosti, infraštruktúra človeka, kontrolovaná spoločnosť: zborník statí. [Paradigms of the Future Changes in the 21st Century. Infrastructure of Society – Infrastructure of Man – Controlled Society. Scientific Conference Proceedings.] 2012. 268 s. ISBN 978-80-7144-198-4.

PAUHOFOVÁ, I. (ed.): Determinanty polarizácie bohatstva v globalizovanom svete (súčasnosť a budúcnosť): zborník statí. [Determinants of Wealth Polarization in the Globalized World (Present and Future). Scientific Conference Proceedings.] Bratislava: Ekonomický ústav SAV, 2012. 156 s. ISBN 978-80-7144-200-4.

WORKIE TIRUNEH, M. a kol.: Predvídanie potrieb trhu práce v SR. Teoretické východiská a empirické výsledky. [Forecasting Labour Market Needs in the Slovak Republic: Theoretical Foundations and Empirical Results.] 2012. 181 s. ISBN 978-80-7144-204-2.

OBADI, S. M. a kol.: Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky. Medzi stagnáciou a oživením. [The Development and Perspectives of the World Economy. Between Stagnation and Recovery.] 2012. 354 s. ISBN 978-80-7144-197-7.

OBADI, S. M. (ed.): Svetová ekonomika medzi rastúcimi rizikami a náznakmi oživenia: zborník z konferencie k prezentácii monografie Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky: medzi stagnáciou a oživením. [The Global Economy in Between the Growing Risks and Recovery Assessments]. 2012. 2012. 162 s. ISBN 978-80-7144-202-8.

MORVAY, K. a kol.: Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2011 a výhľad do roku 2013. [Economic Development of Slovakia in 2011 and Outlook up to 2013.] 2012. 145 s. ISBN 987-80-7144-196-0.

PÁLENÍK, V. a kol.: Možnosti modelovania zmien ekonomiky Slovenskej republiky so zreteľom na fungovanie v Európskej menovej únii. [Modeling Possibilities of Economic

Changes in Slovak Republic with Respect to European Monetary Union Membership.] Bratislava: Ekonomický ústav SAV. 2011. 277 s. ISBN 978-80-7144-192-2.

KOŠTA, J. a kol.: Aktuálne problémy trhu práce v Slovenskej republike po vstupe do Európskej menovej únie. [Current Problems of the Labor Market in the Slovak Republic after Joining the European Monetary Union.] Bratislava: Ekonomický ústav SAV. 2011. 282 s. ISBN 978-80-7144-190-8.

BRZCIA, D. a kol.: Spolupráca aktérov v technologickom a inovačnom rozvoji. [Cooperation of Actors in Technological and Innovation Development.] Bratislava: Ekonomický ústav SAV; VEDA, 2011. 227 s. ISBN 978-80-7144-189-2. ISBN 978-80-224-1221-6.

WORKIE TIRUNEH, M. a kol.: Determinanty ekonomického rastu a konkurencieschopnosti: výzvy a príležitosti. [Determinants of Economic Growth and Competitiveness: Challenges and Opportunities.] Bratislava: Ekonomický ústav SAV. 2011. 258 s. ISBN 978-80-7144-187-8.

ŠIKULA, M. (ed.): Navodila globálna kríza zmeny v chápaní úlohy štátu v ekonomike a spoločnosti? [Did Global Crisis Induced Changes in Perception of the Role of State in Economy and Society?] 2011. 128 s. ISBN 978-80-7144-186-1.

OBADI, S. M. a kol.: Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky. Spomalenie rastu a vysoká nezamestnanosť. [The Development and Perspectives of the World Economy. Slowing Growth and High Unemployment.] 2011. 261 s. ISBN 978-80-7144-185-4.

MORVAY, K. a kol.: Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2010 a výhľad do roku 2012. [Economic Development of Slovakia in 2010 and Outlook up to 2012.] 2011. 136 s. ISBN 987-80-7144-184-7.

WORKIE TIRUNEH, M. a kol.: Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky. Ozdravenie svetovej ekonomiky: realita alebo mýtus? [The Development and Perspectives of the World Economy. The Recovery of the World Economy: Reality or Myth?] 2010. 312 s. ISBN 978-80-7144-178-6.

ŠIKULA, M. a kol.: Stratégia rozvoja slovenskej spoločnosti [Development Strategy of the Slovak Society.] 2010. 695 s. ISBN 978-80-7144-179-3.

RADVANSKÝ, M. – WORKIE TIRUNEH, M. – FRANK, K. – JECK, T. – KORÓNY, S. KOŽIAK, R. – SUDZINA, F. – VOJTKOVÁ, M. Analýza determinantov regionálnych rozdielov v Slovenskej republike: vybrané aplikácie [Analysis of the Determinants of Regional Disparity in the Slovak Republic: Selected Issues.] 2010. 304 s. ISBN 978-80-7144-183-0.

ŠIKULA, M. (ed.): Krízové a pokrízové adaptačné procesy a nové nároky na konkurencieschopnosť [Crisis and Anticrisis Adjustment Processes and New Demands for Competitiveness.] Zborník príspevkov z medzinárodného workshopu. 2010. 208 s. ISBN 978-80-7144-181-6.

WORKIE TIRUNEH, M. – RADVANSKÝ, M. (eds): Regional Disparities in Central and Eastern Europe: Theoretical Models and Empirical Analyses: Peer-reviewed International Conference Proceedings. 2010. 400 s. ISBN 978-80-7144-180-9.

MORVAY, K. a kol.: Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2009 [Economic Development of Slovakia in 2009.] 2010. 97 s. ISBN 978-80-7144-177-9.

RADVANSKÝ, M. – WORKIE, TIRUNEH, M. (eds): Trendy regionálnych disparít Slovenska. Teoretické modely a empirické analýzy [Trends in Regional Disparity in Slovakia. Theoretical Models and Empirical Analyses.] 2009. 179 s. ISBN 978-80-7144-176-2.

WORKIE, TIRUNEH, M. a kol.: Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky. Globálna finančná a hospodárska kríza. Príčiny – náklady – východiská [The Development and Perspectives of the World Economy. The Global Financial and Economic Crisis. Causes – Costs – Remedies.] 2009. 284 s. ISBN 978-80-7144-175-5.

OKÁLI, I. et al.: Economic Development of Slovakia in 2008. 2009. 94 s.

OKÁLI, I. a kol.: Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2008 [Economic Development of Slovakia in 2008.] 2009. 74 s. ISBN 978-80-7144-173-1.

BUNČÁK, J. – DŽAMBAZOVIČ, R. – HRABOVSKÝ, M. – SOPÓCI, J.: Názory občanov na budúcnosť Slovenska [Citizens Opinions of the Future of Slovakia.] 2009. 93 s. ISBN 978-80-7144-172-4.

DLHODOBÁ VÍZIA rozvoja slovenskej spoločnosti [A Long-term Vision of the Slovak Society Development]. Druhé, nezmenené vydanie. 2009. 274 s. ISBN 978-80-7144-168-7.

HVOZDÍKOVÁ, V. a kol.: Riziká aktuálnych vývojových trendov vo svetovej ekonomike. Finančná, demografická, potravinová a environmentálna kríza [Risks Connected with Actual Development Trends of the World Economy. Financial, Demographic, Foodstuffs and Environmental Crisis.] 2008. 147 s. ISBN 978-80-70144-170-0.

OBADI SALEH MOTHANA a kol.: Globálna ekonomika. Nové trendy a analýzy vybraných problémov [Global Economy. New Trends and Analysis of Selected Problems.] 2008. 187 s. ISBN 978-80-7144-169-4.

DLHODOBÁ VÍZIA rozvoja slovenskej spoločnosti. Zhrnutie [A Long-term Vision of the Slovak Society Development. Summary.] 2008. 36 s. ISBN 978-80-7144-165-6.

A LONG-TERM VISION of the Slovak Society Development. Summary. 2008. 40 s. ISBN 978-80-7144-167-0.

DLHODOBÁ VÍZIA rozvoja slovenskej spoločnosti [A Long-term Vision of the Slovak Society Development.] 2008. 274 s. EÚ SAV: ISBN 978-80-7144-168-7; VEDA, vydavateľstvo SAV: ISBN 978-80-224-1050-2.

WORKIE TIRUNEH, M. a kol.: Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky. Turbulencie na finančných trhoch a dilema hospodárskej politiky [Development and Perspectives of the World Economy. Turbulences on the Financial Markets and the Dilemma of Economic Policy.] 2008. 301 s. ISBN 978-80-7144-166-3.

OKÁLI, I. et al.: Economic Development of Slovakia in 2007. 2008. 78 s. ISBN 978-80-7144-164-9/X.

OKÁLI, I. a kol.: Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2007 [Economic Development of Slovakia in 2007.] 2008. 74 s. ISBN 978-80-7144-163-2.

KVETAN, V. – PÁLENÍK, V. – MLÝNEK, M. – RADVANSKÝ, M.: Starnutie, zdravotný stav a determinanty výdavkov na zdravie v podmienkach Slovenska [Aging, Health Status and Determinants of Health Expenditure under Slovak Conditions.] 2007. 57 s. ISBN 978-80-7144-160-1.

HOŠOFF, B.: Križovatky hospodárskej politiky USA (1980 – 2005) [Crossroads of Economic Policy of the USA (1980 – 2005).] 2007. 186 s. ISBN 978-80-7144-161-8.

WORKIE TIRUNEH, M. a kol.: Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky – Prínos informačných technológií a hrozba klimatických zmien [Development and Perspectives of the World Economy – The Benefits of Information Technology and the Costs of Climate Change.] 2007. 332 s. ISBN 978-80-7144-159-5.

OKÁLI, I. a kol.: Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2006 [Economic Development of Slovakia in 2006.] 2007. 63 s. ISBN 978-80-7144-144-8.

OKÁLI, I. et al.: Economic Development of Slovakia in 2006. 2007. 64 s. ISBN 978-80-7144-157-1.

KLAS, A.: Vývoj inštitúcií vyššieho vzdelávania na Slovensku (860 – 2005) [Development of Higher Education Institutions in Slovakia (860 – 2005).] 2006. 195 s. ISBN 80-7144-156-2.

ŠIKULOVÁ, I.: Konvergencia v procese európskej integrácie [Convergence in the Process of European Integration.] 2006. 150 s. ISBN 80-7144-155-4.

JURÍČKOVÁ, V. a kol.: Podnikateľské prostredie a firemné stratégie [Entrepreneurial Environment and Strategies of Firms.] 2006. 172 s. ISBN 80-7144-154-6.

WORKIE TIRUNEH, M. a kol.: Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky. Globálna konkurencieschopnosť a energetická a demografická kríza [Development and Perspectives of World Economy. Global Competitiveness and Energy and Demographic Crises.] 2006. 302 s. ISBN 80-7144-152-X.

ŠIKULA, M. – HVOZDÍKOVÁ, V. (eds): Performance and Perspective of the European Union as Seen by the New Member States [Post-Accession Monitoring Conference.] 2006. 185 s. ISBN 80-7144-151-1.

OUTRATA, R. a kol.: Globalizácia a slovenská ekonomika [Globalization and Slovak Economy.] 2006. 379 s. ISBN 80-7144-150-3.

ŠIKULA, M. (ed.): Konkurencieschopnosť slovenskej a českej ekonomiky – stav a perspektívy [Competitiveness of the Slovak and Czech Economy – State and Prospects.] 2006. 264 s. ISBN 80-7144-148-1.

KLAS, A. a kol.: Technologický a inovačný rozvoj v Slovenskej republike [Technological and Innovation Development in the Slovak Republic.] 2005. 389 s. ISBN 80-7144-147-3.

MORVAY, K. a kol.: Transformácia ekonomiky: skúsenosti Slovenska [Transition of Economy: Experience of Slovakia.] 2005. 330 s. ISBN 80-7144-143-0.

OBADI SALEH MOTHANA: Integračné zoskupenie juhovýchodnej Ázie a zahraničnoobchodné vzťahy so Slovenskom a s Európskou úniou [The Integration Block of Southeast Asia and Foreign Trade Relations with Slovakia and the EU.] 2004. 84 s. ISBN 80-7144-142-2.

WORKIE TIRUNEH, M. a kol.: Vplyv informačných technológií na ekonomický rast a zamestnanosť: teoretické a empirické pohľady [The Impact of the Information Technology on Growth and Employment: Theoretical and Empirical Views.] 2004. 92 s. ISBN 80-7144-141-4.

OKÁLI, I. a kol. Hospodárska politika Európskej únie a Slovenska v EÚ [Macroeconomic Policy of the European Union and Slovakia in the EU.] 2004. 352 s. ISBN 80-7144-140-6.

OKÁLI, I. et al.: Concept Outline of Slovakia's Economic Policy at the Stage of Integration into the European Union. Summary. 2004. 30 s. ISBN 80-7144-139-2.

ŠIKULA, M. a kol.: Ekonomické a sociálne súvislosti integrácie Slovenska do Európskej únie [Economic and Social Context of Slovakia's Integration into the EU]. 2003. 381 s. ISBN 80-7144-135-X.

ŠIKULA, M. (ed.): Economic and Social Context of Slovakia's Integration into the EU. Summary. 2003. 47 s. ISBN 80-7144-133-3.

ŠIKULA, M. a kol.: Determinanty formovania priemyselnej politiky v podmienkach globalizácie a integrácie [Determinants of the Industry Policy Forming in the Conditions of Globalization and Integration.] 2003. 166 s. ISBN 80-7144-134-1.

MORVAY, K. a kol.: Aktuálne otázky fungovania verejných financií SR [Current Issues of the Functioning of Slovakia's Public Finance.] 2002. 129 s. ISBN 80-7144-127-9.

OUTRATA, R. a kol.: Ekonomické a sociálne súvislosti vstupu SR do EÚ [Economic and Social Context of Slovakia's EU Accession.] 2002. 396 s. ISBN 80-7144-125-2.

Publikácie, ako aj jednotlivé čísla *Ekonomického časopisu*, ktorý vydáva EÚ SAV, možno objednať alebo kúpiť v kníhkupectvách ELITA, ACADEMIA a VEDA, vydavateľstvo SAV v Bratislave.

Publikácie *Hospodársky vývoj Slovenska* vychádzajú každoročne od roku 1993 v slovenskej aj anglickej verzii a v prípade záujmu sú dostupné v kníhkupectve ELITA.

**HOSPODÁRSKY VÝVOJ SLOVENSKA
V ROKU 2012
A VÝHLAD DO ROKU 2014**

ECONOMIC DEVELOPMENT OF SLOVAKIA IN 2012
AND OUTLOOK UP TO 2014

Autori: Karol Morvay a kolektív

Vychádza od roku 1993.

1. vydanie

© Ekonomický ústav Slovenskej akadémie vied
Šancová 56, 811 05 Bratislava 1

Telefón: 42-1-2-52 49 54 80, Fax: 42-1-2- 52 49 51 06

E-mail: karol.morvay@savba.sk

<http://www.ekonom.sav.sk>